מחוברים

גליון רפ"ד
תזריע - מצורע
תשפ"ו

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

מצורפים העלונים:

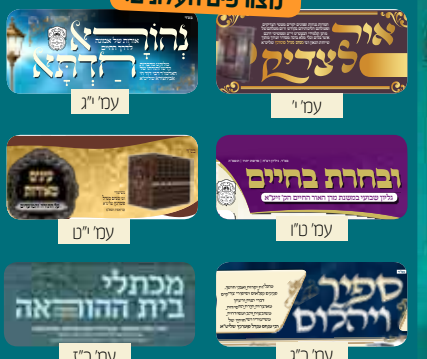

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

מדוע נהג ד"ר וולך שלא להושיט יד למזל טוב - לאחר ברית מילה

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ (יב, ג).

הגה"צ **רבי אליעזר גוטפרב** נולד בבית החולים 'שערי צדק' המפורסם, באותם ימים לא היו משחררים את התינוק מבית חולים עד לאחר הברית, לאחר שבדקו שהכל כשורה והוא בשלמות הבריאות.

בדרך כלל היה **הדוקטור וולך**, מנהל בית החולים המפורסם, מוהל בעצמו את כל התינוקות שנולדו אצלו בבית החולים. ואף בלידה זו פנה הרב וולך אל אביו הגה"צ רבי שמואל גוטפרב זצ"ל, וכשדיבר עימו בענין הברית מילה, הודיעו שכאן בבית החולים הוא המוהל של כל הנולדים אצלו.

אך רבי שמואל ביקש ממנו שברצונו לקחת מוהל אחר למול את בנו, ענה לו הד"ר וולך, אם מבקש אתה לקחת מוהל אחר מסכים אני בדבר, ותוכל לקחת כל מוהל שתרצה.

והנה בהגיע יום הברית גזרה המלכות 'עוצר' בכל רחבי העיר, כידוע שמחמת מצב המלחמה הקשה באותה עת, היו גוזרים 'עוצר' ונאסר באיסור חמור לצאת ברחובות העיר, וממילא לא היה שום מוהל יכול להגיע למול את התינוק, ונצרך הרב וולך להיות המוהל באותה ברית מילה.

כמוהל בקי ומנוסה ערך הרב וולך את הברית ברוב פאר והדר, עם כל המנהגים הנהוגים בה מקדמת דנא, אך תיכף עם סיום הברית איחל 'מזל טוב' בקול רם ויצא תיכף חיש אל משרדו.

הר"ר שמואל רצה להודות לו על עריכת ברית המילה, וכראותו שכבר פנה למשרדו, יצא אחריו ונכנס אל המשרד וביקש ללחוץ את ידו בברכת 'יישר כוח' נאמנה. אולם להפתעתו אמר הד"ר וולך איני נותן יד אחר ברית מילה.

לפליאתו של ר' שמואל מדוע דוקא לאחר ברית המילה אינו מסכים ללחוץ יד לברכה, הסביר הדוקטור הצדיק, שכשהתגורר בעיר ווינה שבאוסטריה, ולמד שם את מלאכת הרפואה, וכן את מלאכת המילה, ונעשה מוהל מפורסם, היו לפעמים בריתות של יהודים מודרניים וכשלחצו ידיים לברכת 'מזל טוב' באו גם הנשים ללחוץ לו את ידו.

לפיכך נדרתי אז נדר שאינני נותן את ידי לאף אחד לאחר הברית, לא לאנשים וכמובן אף לא לנשים, וכך ניצול מאותו מכשול, כשכולם כבר ידעו שהרב וולך אינו נותן יד אף פעם...

אמנם, סיים הרב וולך, כשהגעתי כאן לארץ הקודש והקמתי את בית החולים 'שערי צדק' היו רובא דרובא של המשפחות חרדים יראי ה', עם כל זה 'נדר הוא נדר', ולכן מיהרתי אחר הברית אל המשרד כדי שלא לעבור על הנדר.

(טיב הקהילה)

תשובתו של רבי יהונתן אייבשיץ לשאלת הכומר על רפואה

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ (יב, ג).

פעם נשאל הגאון הקדוש **רבי יהונתן אייבשיץ** זי"ע על ידי אחד הכמרים: מדוע חותמים אתם את ברכת הרפואה בתפילתכם במילים: "רופא חולי עמו ישראל", וכי אין הנכרים נרפאים כיהודים? השיב לו רבי יהונתן זי"ע: "תנוח דעתך... בחז"ל (מגילה יז, ב) מבואר שנתקנה בקשת הרפואה בברכה השמינית - כנגד ברית המילה שניתנה ליום השמיני וזקוקה לרפואה... מובן, אם כן, שהרפואה האמורה בברכה הזאת היא הרפואה המיוחדת של העם היהודי הנימול בלבד..."

לכשיצא ממנו, ביקשוהו התלמידים: ילמדנו רבינו מהי התשובה האמיתית לשאלה זו. ענה להם רבי יהונתן זי"ע: התשובה האמיתית היא, כי אומות העולם אינם נרפאים אלא במסגרת חוקי הטבע, מה שאין כן ישראל שהם בנים למקום, מעתירים ונרפאים בניגוד לכל כללי הטבע... ולפיכך מברכים אנו ברכה מיוחדת על רפואה זו... "רופא חולי עמו ישראל"...

טעם שמטבילים את הציפור בדם השחוטה

וְאֶת הַצִּפֹּר הַחַיָּה יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת עֵץ הָאַרְזוְאֶת שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֵזֹב וְשִׁלַּח אֶת הַצִּפֹּר הַחַיָּה עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְכִפֶּר עַל הַבַּיִת וְטָהֵר לַה' בְּשַׁחֲטֵי הַצִּפֹּר הַחַיָּה (יד, ו).

בטעם ציווי זה כתב **החזקוני** דבר פלא: "כדי שתהא צבועה והולכת על פני השדה ובאים בני מינה המכירים אותה ורואין שנשתנית ומתקבצים עליה והורגין אותה כדי שלא ימצאנה מצורע אחר ויקריבנה ורחמנא אמר וכפר עליו ולא על אחר".

"וכן אמרו רבותינו (ראה תרגום יונתן) חזרה הצפור - חזרה הצרעת, וראיה לדבר הַעֲיִט צָבוּעַ נַחֲלָתִי לִי (ירמיהו יב, ט) והיכן דברה תורה בעיט צבוע אם לא בענין זה, מיהו התלמוד (קידושין נז, ב) מוכיח שהיא מותרת מסברא וכי אמרה תורה שלח לתקלה".

(**חזקוני** - בפרשתנו)

בשורת הנגעים

כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם (יד, לד).

לשון הפסוק טעונה ביאור וכי בשורה היא לישראל שילקו בנגעים.

אלא תני רבי שמעון בן יוחאי שכיוון ששמעו

על המדף

סט מילתא חדתא אבות (2 כר')

מאמרי קודש ודברי חכמה וחיזוק בעניני עבודת ה' והליכות חיים מסודרים על מסכת אבות, שנאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א ונכתבו ונערכו בשפה שוה לכל נפש ע"י השומעים.

מילתא חדתא אבות אנגלית (3 כר')

מאמרי קודש ודברי חכמה וחיזוק בעניני עבודת ה' והליכות חיים מסודרים על מסכת אבות, מתורגמים לאנגלית, שנאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א ונכתבו ונערכו בשפה שוה לכל נפש ע"י השומעים.

סידור כוונות הרש"ש ספירת העומר

סידור הרש"ש אור הכוונות - ספירת העומר כולל את כוונות הרש"ש לכל יום מימי הספירה, מסודרות בביאור בהיר ומדויק. משולבים עם כל הכוונות והמקורות להבנת הכוונות עם טבלאות עזר. מבוסס על כל כתבי המקובלים ומסורת המקובלים בישיבת בית אל הקדומה. כולל נוסחאות תפילה ותיקונים מיוחדים לכל לילה מלילות הספירה.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

חשיפה: מדוע לא הושיט ד"ר וולך יד ל'מזל טוב' לאחר הברית? | עמ' א'

השבוע בגליון:

האור החיים הק': רפואת נגע צרעת למעלה מדרך הטבע | עמ' ב'

אקטואלי: האם ראוי להרגיל ילד איטר לכתוב בימינו | עמ' ח'

פנימי אביר יעקב עמ' ו'

כנענים שישראל באים עליהם עמדו והטמינו את ממונם בבתים ובשדות. אמר הקדוש ברוך הוא כי הוא הבטיח לאבותיהם להכניס את בניהם לארץ מלאה כל טוב כפי שנאמר 'וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוּב' (דברים ו, יא), ומה הקדוש ברוך הוא עושה, מגרה נגעים בביתו של אדם והוא סותרו ומוצא בו סימא, כלומר מטמון (ויקרא רבה יז, ו).

לאור דברים אלו יש להבין האם הנגעים עונש הם או שמא בשורה טובה. אדם שנראה נגע בביתו בארץ ישראל, האם יתעצב אל ליבו על כך שייאלץ לסתור את ביתו, או שאולי עליו לשמוח ולקוות שמא גם ביתו הוא מבתי האמוריים ובזכות הנגע והסתירה ירוויח אוצר גדול שבאמצעותו יוכל לבנות לעצמו כמה בתים.

אך האמת תורה דרכה כי אצל בני ישראל אין כל חילוק בדבר. הכאב והצער הבאים על האדם לעולם לטובתו הם באים, בין אם יראה זאת מיד במציאת אוצר גשמי בביתו, ובין אם הטובה לא תיראה מיד לעיני בשר ודם. הרי חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, וכן יש לו לברך על הרעה שהיא מעין הטובה ועל הטובה שהיא מעין הרעה (מסכת ברכות נד.). הסיבה לכך היא שישנה טובה הבאה לאדם בהסתרה. ואמנם עתה יש נגע בביתו המורה על חטא, אולם אם ישכיל לשוב בתשובה שלמה הוא ימצא את המטמון האמיתי ויזכה לאוצרות הרוחניים.

(**עיניים מאירות** - להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

דבר האמונה:

כפי האמונה - כך ההשפעה - כוחו של אדם למשוך את כל הברכות

כאשר מחשבת האדם בטוחה בהנהגת הבורא, הרי הוא ממשיך על עצמו שכך יהיה באמת. ולכן כשמאמין, יכול למשך על עצמו גם התעלות ודבקות בה' יתברך, אף בדברים הגבוהים מהשגתו, וכלשונו של הרה"ק רבי יצחק מראדוויל: **אמונה הוא הצנור, האדם כמו שהוא מאמין כך יכול אדם להמשיך אליו כל הטובות וכל הברכות מן המקור.** וכבר דרשו דורשי רשומות, 'אמונה' ראשי תבות 'נ'פתחו ה'שמים ו'אראה מ'ראות א'לקים', שהוא הכתוב ביחזקאל (א א) בעת שזכה להתגלות מעשה מרכבה. ודרשו ברמז זה, שהדבר שמחמתו בא להתגלות עצומה זו, הוא כח האמונה הפשוטה בבורא העולם.

(האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א - מילתא חדתא - אמונה וביטחון)

וארט מהאור החיים הק'

רפואת נגע צרעת למעלה מדרך הטבע

אדם שנגע צרעת פשט בבשרו, נצטווינו לשלחו אל מחוץ לשלוש מחנות כמאמר הכתוב בפרשת תזריע "בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה". בדידות זו כה מוחלטת עד שאסור אפילו לשאול בשלומו ממש כמנודה גמור.

על אותם שבעת ימים שבהם ציוותה התורה על המצורע להיות סגור ומסוגר, כתב רבינו **ה'אור החיים' הקדוש** דברים נפלאים שנביא כאן בקצירת האומר. ידוע כי בדרך הטבע מתהווה הצרעת מעיפוש ומזיהום הגוף וכן מהתגברות המרה השחורה בנפש. כתוצאה מהעצבות, צרות הלב ושממון השכל נוצר אותו רושם ונגע בבשרו. משום כך הרפואה הטבעית למצב כזה היא שהחולה ירחיק את עצמו מכל מיני דברי עצבות ושאר מרעין בישין, ויתעסק אך ורק בדברי שמחה ובעניינים המרחיבים את לבו של אדם. והנה כשהאדם לוקה בנגע הצרעת הוא עלול לומר שאך מקרה הוא וכי מדובר בחולי טבעי, וכשיאמרו לו שקיבל זאת ביושר ובדין על הלשון הרע שדיבר לא יאמין לכך ויפטור זאת כדברי הבל.

בדיוק משום כך ציווה ה', שהמצורע ייסגר, יישב בדד, יפרום את בגדיו ויעשה פעולות נוספות המביאות את האדם לידי עצבות. פעולות אלו בדרך הטבע גורמות בדיוק להיפך מן הרפואה, ואדרבה הן עלולות להוליד את הנגע מחדש. אולם כאשר יראה האדם שעל אף שעשה דברים נגדיים אלו הוא נתרפא אך ורק בזכות שהרהר בתשובה והתוודה על חטאתו, ידע בהוכחה ברורה שלא בא לו הנגע במקרה אלא בגין שדיבר לשון הרע עכ"ד.

בספה"ק **מאור ושמש** ממתיק את דבריו הק' בתוספת נופך מדיליה, ואומר שע"י עשיית תשובה ועזיבת החטא "דרך הטבע" היא, שיתרפא, שהחרטה והתשובה מביאים את האדם לידי שמחה, וכה כתב: לכך ציוה ה' את המצורע - לישב בדד "שבודאי כשהאדם מתבודד לבדו יוכל לפשפש במעשיו היטב, ולשבר את לבו באמת בהכנעה גדולה - וזהו טהרתו". וממשיך לאמר: "אבל זאת היא האמת, מי שמשבר את לבו בהכנעה גמורה לפני הבורא ית"ש, בודאי יבוא לו שמחה גמורה מזה ההכנעה" עכ"ד יעו"ש.

את פשר הרפואה הפלאית הבאה דווקא על ידי ישיבה בדד ושאר ענייני עצבות ניתן להאיר מזווית נוספת, לאור עובדא מופלאה המסופרת על הרה"ק בעל **ה'דברי חיים' מצאנז** זצוק"ל. פעם אחת בא אליו יהודי שסבל מחולי כבד בריאותיו כדי להזכירו לפניו ולבקש רפואה. שאלו הרה"ק מצאנז האם הוא מעשן, והחולה נזעק והשיב חס ושלום הרי הרופא אסר עלי זאת בכל תוקף מכיוון שהדבר מסכן את בריאותי. נענה אליו ה'דברי חיים' וגזר עליו כי הוא מצווה אותו לעשן, וכך אכן עשה החולה ונתרפא כליל.

לאחר תקופה הגיע אדם נוסף שחלה באותה מחלה מסוכנת ורצה להיכנס אל הקודש פנימה. אמר לו המשמש בקודש שאין לו טעם לטרוח ולהמתין בתור, שכן רק לפני כחודש היה כאן חולה באותה מחלה בדיוק ורבינו מצאנז ציווה עליו לעשן והוא נתרפא. החולה שמע לעצת המשמש והחל לעשן על דעת עצמו, אך מובן מאליו שבעקבות זאת מחלתו הכבידה עליו ומצבו התדרדר במהירות.

בצר לו הוא נכנס אל הקודש פנימה אל מרן הרה"ק מצאנז זצ"ל וסיפר לו את השתלשלות הדברים כהווייתם. גער בו ה'דברי חיים' ושאל היתכן כזאת לסכן את בריאותך על ידי עישון הלא כל בר דעת יודע שהעישון מזיק לריאות, ובתוך כדי דיבור הוסיף ואמר כי עכשיו הוא גוזר ומצווה עליו לעשן ולהתרפא, וכך אכן היה.

מעובדא זו אנו למדים יסוד עצום. כאשר אדם גדול מצווה על יהודי לעשות פעולה מסוימת, אפילו אם היא מנוגדת לדרך הטבע הוא מתרפא על ידה. קל וחומר בן בנו של קל וחומר כשהקב"ה בעצמו מצווה על האדם לעשות פעולה מסוימת כדוגמת הציווי לישב בדד. למרות שמדרך הטבע הבדידות והעצבות אמורות לעורר ולהגביר את הנגעים, מכיוון שכך ציווה השם יתברך בוודאי שהאדם יתרפא מכוח הציווי עצמו.

בנקודה זו מתחברים הדברים היטב לסיומם של דברי ה'אור החיים' הקדוש, שכאשר יראה האדם שעל אף שעשה דברים נגדיים אלו הוא נתרפא על ידי שהרהר בתשובה והתוודה על חטאתו, הוא ידע בהוכחה ברורה שלא בא לו הנגע במקרה אלא בגין שדיבר לשון הרע.

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:

	כניסת השבת	יציאת השבת	רבנו תם
ירושלים	18:34	19:48	20:27
בני ברק	18:49	19:50	20:25
ניו יורק	19:19	20:28	20:50
לונדון	19:45	20:56	21:16

מתחילים את היום!
מחוברים
הפינה היומי מבית עוז והדר - אור לישרים
ישירות למייל האישי
להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

קו מענה הלכה
02-803-9999
או במייל: rav@abiryaakov.com
קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

ניתן להשיג את הגיליון מדי שבוע בכל סניפי "ספרי אור החיים"
מחוברים
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל ניצנים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנוס 8 • ביתר עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 1 • נתניה: הס 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

עיצוב וניתוב: עזרי קנר

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

תְּפִלָּה לָעָנִי... וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ:

הוא הגיע לניו יורק עם אלף דולר בכיס ותקווה גדולה בלב, אך מהר מאוד גילה שהמציאות קשה משחשב. סיפורו המפעים של ר' יעקב על רגעי הייאוש בארץ זרה, ואיך תפילה אחת מעומק הלב פתחה דלת למחסן עמוס בספרים נדירים שהפך לקו הישועה שלו ושל משפחתו.

סיפור מפי בעל המעשה: אחרי נישואיי, הייתי אמור להפליג לאמריקה הרחוקה. מוצאה של זוגתי היה מניו יורק ולכן החלטנו כי ביבשת זו נתחיל את חיינו המשותפים. לפני הנסיעה, הוציא אבי אלף דולר מכיסו והושיט לי אותם, מעין דמי כיס, עד לביסוסי בארצות הברית. הייתי צעיר וחסר עול. ככלות הכל, רק שבועיים קודם לכן יצאתי מן הישיבה, בה הייתי מנותק כליל מהוויות העולם. הבטתי בכסף, ספרתי אותו בחשיבות, מסוחרר מן הסכום הגדול, כמותו לא החזקתי מעולם. משוכנע הייתי שבידי סכום עתק ממש, הודיתי לאבי ועליתי על המטוס בדרכי לארצות הברית.

חלפו אך מספר ימים מהרגע בו דרכו רגלי על אדמת ניו-יורק, והתחלתי להפנים את העובדה כי אלף דולר הם למעשה סכום זעום עבור אברך המעוניין לפתוח את חייו במקום חדש. הסכום הזה הספיק לי בקושי לשכור דירה למשך חודש אחד, ועבור אוכל לימים ספורים בלבד.

בימים הראשונים, לאחר שחדר המידע המפתיע הזה לתודעתי, הייתי שבור ורצוץ. הייתי בארץ זרה, ללא הורים, ללא המשפחה המורחבת, אפילו השפה לא הייתה ברורה לי כלל. ידעתי רק לדבר בלשון קודש ואידיש בצורה עילגת למדי. חשתי את העול הכבד שהוטל על כתפיי לפרנס את משפחתי, גבי השתוחח תחת כובד המשא, ואני הרגשתי בודד ומיואש. לאחר מספר ימי ייאוש שכאלו, ניערתי עצמי בכוח. 'מה לך, יעקב?', חשבתי לעצמי, 'להיכן נעלמה כל מידת הביטחון שלך? איה האמונה שחונכת עליה? האם הותרת את כוחות הנפש שלך הרחק בארץ מגורי אביך?'.

וממחשבה למעשה, ניגשתי לבית הכנסת הסמוך, פתחתי ספרי יראה ומוסר בזה אחר זה, והתחלתי ללמוד ולהתחזק. החלטתי אז לעבוד על עניין התפילה. הרי הקדוש ברוך הוא כל יכול, אין לו כל הגבלה ביכולת הישועה שלו, היא יכולה להגיע לניו יורק בדיוק כמו בארץ ישראל. כל שעלי לעשות הוא להתקרב אליו, לפרוק לפניו את מועקת לבי, לפנות אליו כדבר בן אל אביו, ולפרט לפניו את כל קשיי ובעיותיי, שכן הוא אכן אבינו כפי שנאמר: 'בנים אתם לה' אלוקיכם' (דברים יד, א), וכשבוכים לאבא, הוא מושיע...

התפילה והרגשת הקירבה לקב"ה נתנו לי כוח ועוצמה כבירה, וחיזקו אצלי את התחושה שמאחורי יש גב חזק, מסייע ותומך. אפוף בתחושות הללו, יצאתי לחפש לי כולל, וברוך ה', תוך שעות ספורות התקבלתי לכולל מצוין. לכולל הייתה רמת לימודים גבוהה, וגם שכרו בצידו ביד רחבה. עובדה זו חיזקה בלבי יותר את ביטחוני בה'. אמנם, עדיין התפרנסנו בדוחק, אבל חשתי את יד ה' המלווה אותי בכל אשר אפנה.

המשכתי בתפילות ובקשות לאבא שבשמים בכל דבר קטן כגדול, ואכן נפלאות רבות התרחשו לי. לדוגמה: חודשי אדר וניסן התקרבו בצעדי ענק מלווים בהוצאות רבות שלא הצלחתי לחשוב מהיכן אוכל לכסות אותן. לא היה לי כל מקור הכנסה נוסף, וחשתי כיצד הלחץ שוב לופת אותי בצבתות פלדה. התפללתי אז, כפי שלא התפללתי מעודי, כשאני מייחל, מתחנן, מתייפח לבוראי ומקווה לרחמיו...

ויום בהיר אחד, אכן הגיעה הישועה... היה זה בשבוע האחרון של חודש אדר. אחד האברכים הגיע לכולל וסיפר שיש בעיר פלטבוש יהודי שמוכר את ביתו ורוצה לעבור לגור אצל ילדיו בעיר דנוור, וברשותו דירה עם מחסן המלא בספרי קודש שהוא מעוניין להיפטר מהם, משום שסיכם עם הקונה לתת לו בית נקי ופנוי מכל חפצים. איני יודע עד היום מדוע החלטתי לנסוע ולבדוק את המחסן הזה; מצאתי את עצמי מבקש מאותו אברך לרשום לי את הכתובת של אותה דירה, לוויתי כמה דולרים, עצרתי מונית ונסעתי לשם.

כשהגעתי למקום ונקשתי על הדלת, לא האמנתי למראה עיניי. היה זה מחסן ענק מלא בספרים, ביניהם ספרי תורה, ספרי תהילים הכתובים על קלף, ועוד אלפי ספרים עתיקים. התקשרתי מיד לחברת מוניות וביקשתי שישלחו לי כמה מוניות, והתחלתי להעמיס את כל תכולת המחסן על המוניות שנשלחו. כשסיימתי נתן לי...

בעל הבית נתן לי סכום כסף תמורת עזרתי הרבה בפינוי המחסן, בכסף זה שילמתי לבעלי המוניות. הייתה זו גם השגחה נפלאה, כי לא היה לי במה לשלם למוניות... ולא רק זה, אלא גם נשאר לי מעט כסף.

המוניות עצרו בחזית הבית בו גרתי, ואני, אשר ישבתי במשך כל זמן הנסיעה טרוד להיכן אוביל את כל התכולה הזו, קמתי לאיטי, ואז... נזכרתי לפתע שיש לי מחסן פנוי, שבעליו התיר לי להשתמש בו לתקופה קצרה בלבד. שאלתי שולחנות מהשכנים, ופרקתי את המטען כולו על גביהם. תליתי מודעות המבשרות על שלושה ימים שבהם תתקיים מכירה של ספרים נדירים, והפצתי אותן בכל רחבי בורו פארק.

והנה, בתוך שלושת ימי המכירה, נמכרו רוב הספרים, ואני שלשלתי לכיסי יותר מעשרת אלפים דולר! כשסיימתי את המכירה, עמדתי וחשבתי לעצמי: 'ריבונו של עולם, אם תפילה יכולה לזכות אותי בעשרת אלפי דולר, בצורה כה נפלאה ומסתורית, על אחת כמה וכמה שכל דבר גדול וקטן בחיי יוכל על ידי התפילות להיות בר השגה'. באותו רגע, חשתי בעוצמה חזקה את ההכרה שלי בבורא עולם ובכוח התפילה. הגעתי לשלב מסוים אשר בו איני מוצא שיש כלל מקום לדאגה. כל מה שאני זקוק לו, אני מבקש מאבי יושב שחקים, ולנגד עיניי מתרחשות ישועות ונפלאות בכוחה של התפילה.

(גל' פניני בית הלוי)

וְאֵין יָדוֹ מַשָּׂגֶת:

הוא חתם על ערבות לידיד שנעלם, ומצא את עצמו משלם חובות של אחרים במשך עשור שלם. אך כשנשאל "מי האיש?", בחר ר' שלמה בדרך שלא תיאמן. סיפור מרטיט על "עסקת החיים" שהתחילה בשתיקה מוחלטת והסתיימה בנס גלוי ברחובות חו"ל.

הסיפור הבא הינו סיפור אמיתי: לר' שלמה היה ידיד, איש עסקים מצליח ששמו הלך לפניו. אותו ידיד נהג להשקיע סכומי כסף גדולים ברכישת נכסים, השבחתם ומכירתם אחר כך ברווח גבוה. לצורך זה, הוצרך לא פעם לסכומי כסף גדולים, אותם לווה ופרע אחרי המכירה ומימוש הרווח.

ר' שלמה עצמו היה יהודי צנוע וישר דרך, שהתפרנס מיגיע כפיו. ערב אחד, גילה ר' שלמה את ידידו נוקש בדלת ביתו, מבקש להיכנס ולשוחח. כל בקשתו הייתה כי ר' שלמה - ידידו הוותיק והמסור - יחתום ערבות על הלוואת סכום כסף גבוה. בעזרת ערבות זו יוכל להשיג הלוואה לה הוא זקוק בדחיפות.

לכתחילה דחהו ר' שלמה. "אינני חותם ערבויות, בטח לא על סכומים שמעולם לא החזקתי בידי", אמר בנועם. אך משידידו לחץ ולחץ, לא עמד ר' שלמה בלחץ, ובסופו של דבר יצא הידיד מביתו באותו ערב כשהחתימה המבוקשת בידו, כאשר כבר למחרת קיבל את ההלוואה הגדולה...

הייתה זו הפעם האחרונה בה נפגשו השניים. כמו בסיפורים, לא ארכו הימים ואותו ידיד ומשפחתו נמלטו לחו"ל, מותירים מאחוריהם הררי חובות, נושים זועמים וערבים שחרב עליהם עולמם, ביניהם ר' שלמה מיודענו. עד מהרה הגיעו בעלי הגמ"ח לבקש את פירעון ההלוואה מהערב - ר' שלמה, אשר לא ידע להשית עצות בנפשו: מניין יביא לפתע סכום כסף כה גבוה?

עוד באותו ערב, כינס ר' שלמה את רעייתו לשיחה שהגדיר "רצינית". במבוכת מה סיפר את שאירע, כאשר ידיד ותיק ביקש את עזרתו, ולמרות שלא רצה - כמעט אולץ לחתום את הערבות המדוברת. לאחר שנטל נשימה ארוכה וביקש לוודא כי רעייתו עודה חשה בטוב, פירט את סכום העתק שנפל עליו כהוצאה לא צפויה וחריגה במיוחד, כאשר רעייתו פוערת עיניה בתימהון ובהפתעה.

"מי הוא זה ואיזה הוא הגנב הלז", התפרצה האישה לאחר ההלם הראשוני. "מי הוא זה אשר הפיל אותנו בפח יקוש כזה, בסכום עתק אשר מי יודע אם נוכל להחזירו בכלל ביום מן הימים?". אך ר' שלמה נצר פיו ואמר בנועם: "תראי, אני מבין ומזדהה עם הצורך לדעת מי האיש אשר גמל עמנו רעה כזאת. אך בואי נחשוב - האם ניתן לו לעשות לנו רע עוד יותר, ונפנק אותו במתנות טובות ויקרות ערך?".

"מה?" לא הבינה האישה. "למה אתה מתכוון?".

"הבה נחשב", השיב ר' שלמה בחיוך. "הרי שם האיש לא באמת משנה. האיש ברח, איננו. החוב כאן ומוטל עלינו, וידיעת שמו לא תסייע לפתרון בעיית החוב. מנגד, ראיתי לא מזמן כי בעל 'חובת הלבבות' מגלה כי דיבור אחד שאינו כהוגן מחולל מהפכה של ממש: המדבר לשון הרע מעביר את כל מצוותיו למי שדיבר עליו, ומקבל ממנו את כל עבירותיו. אני כבר כבן ארבעים, באמתחתי רבבות מצוות שעשיתי בחיי, האם אפסיד את כולן בשביל לדבר מילה אחת? זאת ועוד, הגנב ההוא - מי יודע אלו עבירות נוספות יש

<<<

<<<

לו... האם לא מספיק שהזיק לי בכסף, שאני צריך לקבל גם את עבירת הגניבה שלו על כתפיי? מה תועלת תצמח לי מלומר מי הוא? הרי זה כולו נזק!

לעומת זאת, אם לא אומר לך את שמו, הנזק הכספי קיים בין כך ובין כך. אך אני זוכה: הרי שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, וברגע זה, בהתגברותי לא לספר את שמו ובאיפוקך לא לדעת - קנינו לנו ביטוח יקר ערך מכל צרה! ברגעים אלה אנחנו זוכים לביטחון רב מכל צרה וצוקה - מבעיות בריאות, מבעיות בחינוך הילדים, מבעיות בפרנסה! אם אני 'סוחר' טוב, ואני משתדל להיות כזה...", סיכם ר' שלמה ספק ברצינות ספק בציניות, "אני בוחר בדרך השתיקה ומרוויח שבעתיים. נכון?".

האישה האזינה בקשב והודתה לבעלה על שהאיר את עיניה ללכוד סקרנות למילה אחת ולהרוויח עולם ומלואו. החל ר' שלמה עובד עוד שעתיים ביום, וגם רעייתו הוסיפה שעות בימי שישי וערבי חג. צמצמו בהוצאות, החלו קונים פחות מוצרי מזון מיותרים, ועל ממתקים כמעט ויתרו בכלל. אחרי יותר מעשור של הידוק החגורה התקציבית בכל המובנים, נפרעה הערבות במלואה, ור' שלמה ומשפחתו שבו לנשום לרווחה...

אך בזאת לא תם סיפורנו -

תקופת מה אחר כך, הזדמנה לר' שלמה ורעייתו שמחה משפחתית בחו"ל. הילדים "חולקו" מבעוד מועד, המזוודות נארזו, והמטוס המריא משדה התעופה ברעש מחריש אוזניים. בארץ נכר עשו ר' שלמה ורעייתו ימים מועטים, כאשר ביום מן הימים, פוגשת רעייתו של ר' שלמה אישה מוכרת מאוד מהעבר הרחוק...

"אה, שלום לך", אומרת רעייתו של ר' שלמה. "גרתם פעם לידינו, לא? מה שלומכם? אתם גרים כאן היום? איזה יופי! יש כאן מוסדות חינוך טובים? מה את אומרת... כבר הרבה זמן שלא ראינו אתכם, מה, כבר יותר מעשר שנים אתם גרים בחו"ל?".

הייתה זו אשתו של בעל החוב הנמלט, ידידו לשעבר של ר' שלמה, שהופתעה מהנחמדות המתפרצת מפי חברתה לשעבר. "אה...", השיבה נבוכה, "כן, מה, לא ידעת שעברנו? לא סיפרו לך מה עבר על בעלי משהו?".

"מה? מה קרה?" הפעם הייתה אשתו של ר' שלמה מופתעת, הרי לא ידעה ולא שמעה מכלום. "לא, לא התכוונתי..." המשיכה החברה לשעבר, ומיהרה להסתיר את פניה המסמיקות ולרוץ הביתה...

מיד כשהגיע הביתה, אמרה האישה לבעלה: "הידעת? אתה היית בטוח כי ר' שלמה מרכל עליך עם כל השכונה, מקטר על חוב העתק שהשארת על כתפיו. והנה פגשתי היום את רעייתו ברחובה של עיר, ואף היא אינה יודעת דבר. אם היית בטוח שהכול מדברים עליך שאתה גנב, מתברר כי דווקא ר' שלמה - המפסיד הגדול ביותר מכל סיפור הבריחה שלנו - אינו מדבר על כך מילה וחצי מילה!".

עתה, היה זה תורו של הבעל להיות מופתע. "הייתכן? הרי אני השארתי את ר' שלמה עם חוב עתק, בסכום שהוא לא יכול היה לעמוד בו בכלל. האומנם אף רעייתו אינה יודעת דבר על כך?".

פחות מיממה אחר כך, איתר הידיד את מקום האכסניה של ר' שלמה, ידידו לשעבר. כשנפגשו, נפל עליו החבר בחיבוק של הערכה והערצה ולא מצא את המילים כיצד להודות: "ר' שלמה, אין לך מושג כמה אני מעריך אותך על השתיקה שלך. הייתי בטוח שכל השכונה מדברת שאני גנב ונוכל, והוקסמתי לראות אישיות נערצת כמוך... ועתה: ראשית, אני מבקש את סליחתך על עוגמת הנפש. שנית, אני מודה לך על השתיקה האמיצה שלך, ושלישית - גייסתי בתוך יממה את מלוא הסכום ששילמת במקומי, הנה...". ומיד הוציא את מלוא הסכום בשטרות ירוקים מרשרשים והניח לפני ר' שלמה. רק עכשיו, יותר מעשור אחרי, מתוודעת רעייתו של ר' שלמה לסיפור ההוא - מיהו בעל החוב הנמלט...

כשיצאו, הפטיר ר' שלמה: "מלשתוק לא מפסידים, הן בעולם הזה והן בעולם הבא! הרי לו היית יודעת מי הוא האיש, אין כל סיכוי שאחרי מפגש טעון בינך ובין רעייתו הייתי מקבל עשירית מהסכום הזה... ועתה, בזכות השתיקה, ראי גם ראי - הרי כל הכסף שב אלינו בחזרה! אבל את בוודאי זוכרת", הוסיף בחיוך מנצח, "את כל הרווחים ההם, שדיברנו עליהם כבר אז...".

אז בשיחת הטלפון הבאה, כשאנו נתקלים בשאלה או במילה אחת שאינה כראוי, הבה נזכור להיות "סוחרים" טובים!

(גליון פניני פרשת השבוע)

לְנֶגַע צָרָעַת:

התיק במס הכנסה הלך ותפח לקנסות עתק, והאיום על חשבון הבנק הפך לממשי. סיפורו המדהים של הרב נ.ק. על ה"נגע" הבירוקרטי שאילץ אותם לפתוח את הטפסים הישנים, ואיך התגלה "מטמון" נסתר שהפך את הקללה לברכה של ממש.

מספר הרב נ. ק. מביתר עילית:

לפני כמה שנים טובות היה לנו עסק פטור ממס הכנסה. העסק כבר מזמן הפסיק להעסיק אותנו לאחר שאשתי, שפתחה אז את העסק בגלל שיקולים מסוימים, זנחה אותו. ברוך ד', יש פרנסה והיא עוברת דרך צינורות אחרים, ובעצם לא הייתה כל סיבה שלא נשכח לגמרי מאותו עסק פטור.

הבעיה היא, שאמנם מבחינה מעשית העסק לא הביא הכנסות או הוצאות, אבל מבחינת הרישומים במס הכנסה - הוא התקיים לו, וככזה שתופס כותרת ברשימת העסקים בארץ, הוא צבר כל מיני חובות שמס הכנסה מייחס לעצם העובדה שהעסק קיים.

יום אחד נחת אצלנו בתיבת הדואר מכתב, שטען כי אנחנו חייבים למס הכנסה קנס של אלפיים שקלים. הסיבה לכך: אי הגשת מסמכים מסוימים. לא נבהלנו. לפעמים המחשב של מס הכנסה מתבלבל, ואם לא הוא - אז הפקיד שיושב לידו. כבר קרה לנו מקרה שכזה, והוא הסתדר מעצמו עוד לפני שטיפלנו בו. אלא שהפעם זה היה שונה. מס הכנסה שם עלינו את מלוא כובד משקלו, המכתבים נשלחו בקצב מסחרר, ועד מהרה כבר עמד החוב על עשרת אלפים שקלים.

בשלב הזה, אחרי ניסיונות חוזרים ונשנים, השגנו קשר עם מס הכנסה, וכך התברר לנו שמסמכים שהוגשו לפני שבע שנים בצורה לא נכונה, הם הבסיס לתביעה המוזרה של מס הכנסה. ככל שניסינו להסביר ולדבר ולהבהיר ולפשט, כך גבר הקצב של שליחת המכתבים. הקנס הגיע כבר לשבעה עשר אלף שקלים, בליווי צו עיקול למקרה שהוא לא ישולם! הסיכון שחשבון הבנק ייסגר היה מוחשי למדי, ואנו התפללנו לד' שיושיענו.

אשתי נסעה למשרדי מס הכנסה, בלי לסמוך על הטלפון או על הדואר. כבר ראינו שדרכם לא מצליחים לשנות את המדיניות. היא פנתה לאחד מהמנהלים, ותיארה לו את המצוקה שבה אנחנו נמצאים. "זה בלתי אפשרי", היא הסבירה, "עסק לא פעיל, אפס הכנסות, ושבע עשרה אלף שקל קנס! עם צו עיקול!". ברחמי שמיים, הדברים נגעו בליבו של המנהל, והוא החליט לטיפל בתיק כמו שצריך.

הוא העלה את הטפסים הישנים, ומילא אותם בזה אחר זה. במשך שעתיים הוא התעסק עם העסק הבלתי מעסיק, עד שהוריד לגמרי את הקנס. "נשאר לכם חוב של שבעת אלפים שקל", הוא סיכם אחרי עבודה מאומצת. "וזה לא קנס, זה חוב רגיל למס הכנסה". "חוב זה חוב", אמרה אשתי, "אם צריך לשלם, נשלם". היא פנתה להסדיר את החוב, והפקידה אמרה לה: "רגע, חישבו לך נקודות זיכוי?".

זיכוי? מי במס הכנסה חושב בכלל לזכות אנשים? לא חשבנו שייתכן לצאת משם עם זיכוי. אבל כן, יש נקודות זיכוי לפי מספר הילדים, שברוך ד' נולדו בזה אחר זה והעסיקו אותנו הרבה יותר מאשר אותו עסק. הפקידה עדכנה את נקודות הזיכוי, ואז הגיעה ההפתעה: "לפי החישוב החדש, מגיע לך זיכוי של שלושה עשר אלף שקלים!".

כך, ברגע אחד, גם נמחק החוב של שבעת אלפי השקלים, וגם נכנסו לנו לחשבון ששת אלפים שקל! ראינו איך אסור להתייאש אף פעם. הקב"ה עוזר גם במצבים שנראים הכי תקועים. כך למשל הוא שלח לנו מנהל שהתמסר לעניין בלי שום אינטרס אישי, ממש מעל הטבע, כשהרווח היחיד שלו הוא הברכות שהרעפנו עליו. הייתה כאן הארת פנים מיוחדת, והקללה נהפכה לברכה. כה ייתן ד' ויוסיף עוד עוד הרחבה והצלחה בכל בתי ישראל.

(גליון השגחה פרטית)

עצות וסגולות:

תשובה (ב')

דרך ה' לקבל את השבים

הַתְּשׁוּבָה הִיא שֶׁאָדָם חוֹזֵר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמְעוֹ וּמְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ, וְכָךְ הִיא דַּרְכָּהּ שֶׁל תְּשׁוּבָה, שֶׁהָאָדָם שָׁב וּמִתְחָרֵט וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְקַבְּלוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד.

(אלף בינה מזמור כה, ד"ה כל אורחות ה')

בדבר שחטא - בו יתקן

אִם עָשָׂה אָדָם חֲבִילוֹת שֶׁל עֲבֵרוֹת, יַעֲשֶׂה כְּנֶגְדָּן חֲבִילוֹת שֶׁל מִצְוֹת (ויק"ר כא ה). וְהִנֵּה הַתְּשׁוּבָה הַמְּעֻלָּה שֶׁתִּהְיֶה תְּשׁוּבָה מֵעֵין הַמְּשׁוּבָה, אוֹתוֹ אֵבֶר שֶׁחָטָא בּוֹ, בּוֹ בְּעַצְמוֹ יְתַקֵּן (שמו"ר כג ג) וְאֶפְשָׁר שֶׁלָּזֶה רָמְזָה תּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה 'עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל' (שמות כא כד), לְרַמֵּז דְּהָאֵבֶר שֶׁחָטָא בּוֹ, בּוֹ בְּעַצְמוֹ יְתַקֵּן, דְּזֶהוּ הַתִּקּוּן הַמּוֹעִיל יוֹתֵר.

(אלף בינה, אות תי"ת ד)

חשיבות ההשכמה לבית הכנסת

וְהִנֵּה, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר הָאָדָם וְרוֹצֶה לְתַקֵּן בְּכָל מָה שֶׁפָּגַם תִּקּוּן גָּמוּר, גַּם הֲהֵלִיכָה שֶׁהָלַךְ בְּעַצְמוֹ לִדְבַר עֲבֵרָה, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת תִּקּוּן גַּם כְּנֶגֶד הֲהֵלִיכָה הַהִיא, וְהַתִּקּוּן הוּא, שֶׁיִּהְיֶה מַשְׁכִּים לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וּכְשֶׁיִּשְׁמַע מִצְוָה יָרוּץ לָהּ בְּלִי שׁוּם עַכָּבָה כְּלָל.

(אלף בינה שם)

יתחיל בתשובה ואז יקבל סיוע מלמעלה

דְּהִתְעוֹרְרוּת צָרִיךְ הָאָדָם שֶׁיִּתְעוֹרֵר תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְסַיְּעוֹ, דִּכְאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵלָּא (ת"א פח.), וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ג ז) 'שׁוּבוּ אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם'. וְעַל זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (שבת קד.) הַבָּא לִטַּהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ. דְּחוּבָה עַל הָאָדָם לְהַתְחִיל בְּטָהֳרָה וְאַחַר כָּךְ מְסַיְּעִין אוֹתוֹ.

(מעגלי צדק, אות יו"ד)

פנינים על הפרשה:

הגאוה - מידה מגונה ופחותה

אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְגוֹ' (ויקרא יג ב). אֶפְשָׁר לְרַמֵּז שְׁמְדַבֵּר עַל הַגַּאֲוָה, שֶׁאֵין לְךָ מִדָּה מְגֻנָּה מִמֶּנָּה, וְיָדוּעַ מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (ברכות מג: סוטה ה.), כִּי הַגַּאֲוָה כְּאִלּוּ דּוֹחֵק רַגְלֵי שְׁכִינָה, וְאָמַר עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִים לָדוּר בָּעוֹלָם. וְהִנֵּה, הַגַּאֲוָה טָח עֵינָיו מֵרְאוֹת וְלִבּוֹ מֵהָבִין, כִּי מַה הוּא וְעַל מַה יִתְגָּאֶה, וְכִי עַצְמוֹ נְחוּשָׁה, וְהָלֹא אֵינוֹ אֶלָּא בָּשָׂר וָדָם רִמָּה וְתוֹלַעָה, וְעַל זֶה דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוטה שם), 'יְבוּא כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר ה'' (ישעיה סו כג), מִי שֶׁמְּשִׁים עַצְמוֹ כְּבָשָׂר, הוּא שֶׁזּוֹכֶה לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְלִרְאוֹת פְּנֵי ה', לְאַפּוּקֵי מִי שֶׁמְּשִׁים עַצְמוֹ אָדָם אוֹ אִישׁ וּמַחֲזִיק עַצְמוֹ לִגְדֻלָּה וּלְכָבוֹד:

הגאה מגביר כח הקליפות

וְהִנֵּה הוּבָא בְּמִשְׁנַת חֲסִידִים (מסכת התשובה פ"ב אות א), דְּהַגַּאֲוָה גּוֹרֶם לְהַקְלִפּוֹת לְהִתְאַחֵז בְּאוֹתִיּוֹת י"ה שֶׁל שֵׁם הַוְיָ"ה בָּרוּךְ הוּא, לְפִי שֶׁאֵיִן לָהֶם אֲחִיזָה רַק בְּאוֹתִיּוֹת י"ה הָאֲחֲרוֹנוֹת, וְהַגַּאֲוָה גּוֹרֶם לָהֶם לְהִתְאַחֵז אֲפִלּוּ בְּאוֹתִיּוֹת י"ה, וְלָכֵן 'גַּאֲוָה' גִּימַטְרִיָּא י"ה, לְרַמֵּז שְׁפּוֹגֵם בְּשֵׁם יָ"ה וּמַגְבִּיר כֹּחַ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

מי שיש בו חלק מחלקי הגאוה נקרא תועבה

וְזֶהוּ כְּוָנַת הַפָּסוּק: אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת, שְׂאֵת הִיא הַגַּאֲוָה, מִלְּשׁוֹן הִתְנַשְּׂאוּת. וּבָא וּרְאֵה זֶה הַלָּשׁוֹן הַטָּהוֹר שֶׁדִּבְּרָה בּוֹ תּוֹרָה, אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ, דְּהַיְנוּ לוֹ לוֹמַר 'אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹרוֹ'. אֶלָּא דְּבָאָה לְסַפֵּר בְּגִנּוּת הַגַּאֲוָה וּלְהוֹדִיעַ לוֹ גֹּרֶעוֹנוֹ וּפְחִיתוּתוֹ, שֶׁהוּא בָּנָה בָּמָה לְעַצְמוֹ וְהִנְהִיג בְּעַצְמוֹ גְּדֻלָּה וְחֶשְׁיבוּת כְּאָדָם הַחָשׁוּב (סוטה ד:), וְלֹא הִבִּיט בְּשָׂרְשׁוֹ מַה הוּא, שֶׁהֲרֵי הוּא בָּשָׂר וָדָם, רִמָּה וְתוֹלַעָה, עָפָר וְאֵפֶר, דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ, וְלָזֶה דִּקְדֵּק וְאָמַר בְּשָׂרוֹ כְּלוֹמַר, לְמִי עוֹשֶׂה זֹאת הַמַּעֲלָה, כִּי אִם לַבָּשָׂר, וְהַבָּשָׂר אֵין בּוֹ מַמָּשׁ. וּמַה שֶּׁאָמַר סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת, לְפִי שֶׁכַּמָּה מִינִים בַּגַּאֲוָה זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, וְצָרִיךְ לְהִתְרַחֵק הָאָדָם מִכָּל חֶלְקֵיהָ, וּמִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵלֶק מֵחֶלְקֵיהָ נִקְרָא גֵּאֶה וְתוֹעֵבָה. וּבָא לוֹמַר, דְּמִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִדַּת הַגַּאֲוָה שֶׁהִיא שְׂאֵת, הַגְּדֻלָּה שֶׁרוֹצֶה לְהִתְנַשֵּׂא בְּכָל דָּבָר, אוֹ סַפַּחַת שֶׁהִיא גְּרוּעָה מִמֶּנָּה, אוֹ בַהֶרֶת שֶׁהִיא גְּרוּעָה מִמֶּנָּה, הֲרֵי הוּא פּוֹגֵם פֶּגֶם גָּדוֹל וְנוֹתֵן שִׁלְטָה גְּדוֹלָה לְסִטְרָא 'אֱלֹהִים' לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו וְלִהְיוֹת לְנֶגַע צָרַעַת, מַה שֶּׁאָמַר וְהָיָה, כְּלוֹמַר נוֹתֵן כֹּחַ לַקְלִפּוֹת, שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהֶם אֲחִיזָה רַק בְּאוֹתִיּוֹת ו"ה, עַכְשָׁו מִתְאַחֲזִים אַף בְּאוֹתִיּוֹת י"ה, וְזֶהוּ וְהָיָה, וּבָזֶה נָתַן כֹּחַ וְשִׁלִּיטָה לְנֶגַע צָרַעַת שֶׁהוּא סְמָאֵ"ל:

וּמִיָּד, זֶה הָאָדָם הַגֵּאֶה בָּא דִּינוֹ לְמַעְלָה, וְזֶהוּ וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן, דְּאִי מִיכָאֵל כַּהֲנָא רַבָּא לְעֵלָּא, אוֹ אֶל אֶחָד מִבָּנָיו הֵם הַמַּלְאָכִים שֶׁתַּחַת מֶמְשַׁלְתּוֹ:

הגאה פוגם בקדושה ומגביר כח אלהים אחרים

וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע שֶׁהוּא הַגַּאֲוָה, שֶׁהִיא מִשְׁתָּרֶשֶׁת בְּעוֹר הַבָּשָׂר. וְזֶה נוֹדָע מִמַּה שֶּׁשָּׁעָר בְּנֶגַע הִפֵּךְ לָבָן, וְהַכַּוָּנָה הִיא, דְּיֵצֶר הָרַע, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (סוכה נב.), דִּבְתְחִלָּה דּוֹמֶה לְחוּט הַשַּׂעֲרָה. וְעוֹד, הַגַּאֲוָה פּוֹגֵם בֵּאלֹהִים דִּקְדֻשָּׁה וְנוֹתֵן כֹּחַ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים. וְהִנֵּה, 'הַלְּבָן' אוֹ 'לִבְנָה' גִּימַטְרִיָּא 'אֱלֹהִים' עִם הַכּוֹלֵל. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר וְשִׂעָר שֶׁהוּא יֵצֶר הָרַע שֶׁדּוֹמֶה לְחוּט הַשַּׂעֲרָה, בְּנֶגַע דְּהַיְנוּ עִם נֶגַע שֶׁהוּא סְמָאֵ"ל, נָתַן לָהֶם כֹּחַ וְתִגְבֹּרֶת, וְזֶה נַעֲשָׂה לָהֶם מִמַּה שֶׁהִפֵּךְ לָבָן. דְּהַיְנוּ 'אֱלֹהִים' עִם הַכּוֹלֵל שֶׁהוּא גִּימַטְרִיָּא 'הַלְּבָן', הֶחְלִיף זֶה הַגַּאֲוָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים בֵּאלֹהִים דִּקְדֻשָּׁה, פֹּגֵם בָּזֶה וְהַגְבִּיר זֶה:

האדם מתגאה משום שאינו מתבונן מה הוא

וּמַרְאֵה הַנֶּגַע עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ, זֶה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ, דְּהַגַּאֲוָה לֹא הִתְבּוֹנְנוּ כִּי לֹא תַאֲוֹת לוֹ הַגַּאֲוָה לְפִי שֶׁהוּא בָּשָׂר, עָפָר, רִמָּה וְתוֹלַעָה. לָזֶה אָמַר וּמַרְאֵה הַנֶּגַע, שֶׁהִיא הַגַּאֲוָה שֶׁמְּחַמַּתָה מָצָא כֹּחַ סְמָאֵ"ל הַנִּקְרָא נֶגַע, עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ, כְּלוֹמַר זֶה הָאָדָם הַגַּאֶה אֵינוֹ מִסְתַּכֵּל בְּשָׂרְשׁוֹ שֶׁהוּא בָּשָׂר וְאֵיךְ יִתְגָּאֶה, דְּהַיְנוּ נַעֲלָם וְעָמֹק מִמֶּנּוּ דָּבָר זֶה, רַק אֲחֵז בְּמִדַּת הַגַּאֲוָה וְנִשְׁתָּרֵשׁ בָּהּ. כְּשֶׁיִּרְאֶה כֹּהֲנָא רַבָּא שֶׁכָּךְ הוּא, מִיָּד וְטִמֵּא אֹתוֹ:

גם כשאין יודעים שכוונתו לגאוה הוא טמא

אִי נָמֵי יֵשׁ לוֹמַר וּמַרְאֵה הַנֶּגַע עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ, שֶׁבָּא לְרַמֵּז שֶׁיֵּשׁ בֶּן אָדָם שֶׁגַּאֲוָה טְמוּנָה בְּלִבּוֹ, וּמִתַּחְכֵּם שֶׁלֹּא יַכִּירוּ בּוֹ בְּנֵי אָדָם שֶׁהוּא גֵּאֶה, וּמְדַבֵּר דְּבָרִים שֶׁסּוֹבְלִים שְׁתֵּי פָּנִים, לְצַד אֶחָד נֶחְשָׁבִים גַּאֲוָה, וְלִצַּד הַשֵּׁנִי לֹא כֵן. אֲבָל אוֹי לוֹ, שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ אֵין מַכִּירִים אוֹתוֹ מִלְּמַטָּה, כְּבָר נִתְגַּלָּה קְלוֹנוֹ לְמַעְלָה, וְטָמֵא טָמֵא יִקָּרֵא. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר וּמַרְאֵה הַנֶּגַע שֶׁהִיא הַגַּאֲוָה, עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ דְּהַיְנוּ הוּא מָלֵא גַּאֲוָה מִבִּפְנִים אֲבָל אֵינוֹ מַרְאֶה אוֹתָהּ מִבַּחוּץ, וְזֶהוּ עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ דְּהַיְנוּ מַעֲמִיק אוֹתָהּ וּמִסְתִּיר אוֹתָהּ שֶׁלֹּא תֵּרָאֶה, אֲפִלּוּ הָכֵי נֶגַע צָרַעַת הוּא, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִכִּירוּהָ בְּנֵי אָדָם, הֲרֵי וְרָאֲהוּ הַכֹּהֵן וְטִמֵּא אֹתוֹ:

(פיתוחי חותם פרשת תזריע)

גנות הקפדנות, שמקורה מכעס וגאוה

אוֹ בָּשָׂר כִּי יִהְיֶה בְעֹרוֹ מִכְוַת אֵשׁ וְהָיְתָה מִחְיַת הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת אוֹ לְבָנָה. וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְגוֹ' (ויקרא יג כד-כה). אֶפְשָׁר לְרַמֵּז, דְּבָא לְדַבֵּר עַל הַקַּפְדָּנוּת שֶׁהִיא עֲנַף הַכַּעַס. אֲבָל הַכַּעַס הוּא בְּרַעַשׁ וְרֹגֶז וְקוֹל הֲמָלָה, וְהַקַּפְדָּנוּת הִיא בְּלִי רַעַשׁ וּבְלִי רֹגֶז, רַק הַדָּבָר שֶׁאֵינוֹ יָשָׁר בְּעֵינָיו מִתְעַצֵּב עָלָיו. וּפְעָמִים מְדַבֵּר עַל הַדָּבָר שֶׁאֵינוֹ הָגוּן עָלָיו דְּבָרִים קָשִׁים, וְעִמָּהֶם מֵעַט כַּעַס שֶׁאֵינוֹ נָכֹר שֶׁהוּא כַּעַס. וּפְעָמִים אוֹמֵר דְּבָרִים שֶׁל הַקַּפְדָּה בְּנַחַת וּבְלִי שׁוּם כַּעַס, אֲבָל מִדְּבָרָיו נָכֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַקַּפְדָּה, רַק שׁוֹמֵר עַצְמוֹ מִן הַכַּעַס, וְשָׁוֶה שֶׁקֶשׁ שׁוֹמֵר, שֶׁסּוֹפוֹ, אִם תִּשָּׁאֵר בּוֹ הַהַקְפָּדָה, יָבוֹא לִידֵי כַּעַס:

וְהִנֵּה גַּם הַהַקְפָּדָה, אַף עַל גַּב שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁהִיא עֲנַף הַכַּעַס, מִכָּל מָקוֹם הַשֹּׁרֶשׁ הָעִקָּרִי שֶׁלָּהּ הִיא הַגַּאֲוָה, דְּמַחֲמַת שֶׁהוּא גֵּאֶה וְחוֹשֵׁב עַצְמוֹ לְדָבָר גָּדוֹל, לְפִיכָךְ הוּא מְקַפִּיד תָּמִיד, שֶׁאוֹמֵר לֹא יֵאוֹת לוֹ כָּזֶה וְכַיּוֹצֵא:

גם הקפדנות שורשה מן הגאוה

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אוֹ בָּשָׂר כִּי יִהְיֶה בְעֹרוֹ מִכְוַת אֵשׁ, לְפִי שֶׁהַכַּעַס יִקָּרֵא 'אֵשׁ' לוֹהֵט מַמָּשׁ, וְהַקַּפְדָּנוּת שֶׁהוּא עֲנַף מִמֶּנּוּ יִקָּרֵא מִכְוַת אֵשׁ, לֹא הָאֵשׁ מַמָּשׁ רַק כְּוִיָּה מִן הָאֵשׁ. וְהָיְתָה מִחְיַת הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת, בָּא לוֹמַר כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ, דְּהַשֹּׁרֶשׁ הָעִקָּר שֶׁל הַקַּפְדָּנוּת גַּם הוּא נִמְשָׁךְ מִן הַגַּאֲוָה, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר וְהָיְתָה מִחְיַת הַמִּכְוָה, דְּהַיְנוּ עִקַּר הַקַּפְדָּנוּת שֶׁהִיא 'הַמִּכְוָה' הוּא הַבַּהֶרֶת, וְהַבַּהֶרֶת הִיא אֶחָד מֵחֶלְקֵי הַגַּאֲוָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה (פסוק ב). וּבָא לְהוֹדִיעֲךָ כִּי צַד הִיא הַקַּפְדָּנוּת, וְהוּא שֶׁאָמַר לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת אוֹ לְבָנָה, וּבָא לְרַמֵּז כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ, שֶׁהַקַּפְדָּן אֵינוֹ עוֹשֶׂה בְּרַעַשׁ וּבְרֹגֶז כְּמוֹ הַכַּעְסָן, רַק מִתְעַצֵּב בְּלִבּוֹ וְדוֹאֵג עַל הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא יָשְׁרוּ בְּעֵינָיו לְפִי גַּאֲוָתוֹ, וּמְדַבֵּר עֲלֵיהֶם דְּבָרִים קָשִׁים, פְּעָמִים מְדַבֵּר בְּנַחַת וּפְעָמִים בְּרֹגֶז מְעַט כַּעַס שֶׁאֵינוֹ נָכֹר. וְהִנֵּה, הַדָּבָר הַלָּבָן רוֹמֵז לְרַחֲמִים וּלְנַחַת רוּחַ, וְהַדָּבָר הָאָדֹם רוֹמֵז לְדִין וְעֶבְרָה. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר, זֶה הַקַּפְדָּנוּת שֶׁהִיא הַמִּכְוָה, פְּעָמִים שֶׁהִיא לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת דְּהַיְנוּ שֶׁהִיא בְּנַחַת וּמְעֹרָב עִמָּהּ מְעַט רֹגֶז שֶׁהוּא רוֹמֵז לַאֲדַמְדֶּמֶת, וְאֵינוֹ אָדֹם מַמָּשׁ, אוֹ לְבָנָה דְּהַיְנוּ שֶׁיֵּשׁ כָּל קַפְדָּנוּתוֹ בְּנַחַת, שֶׁמְּדַבְּרִים דְּבָרִים שֶׁל קַפְדָּנוּת וּבְנַחַת. וְהַכֹּל נִקְרָא קַפְדָּנוּת, שֶׁהֲרֵי נָכֹר שֶׁשָּׁרְשׁוֹ גֵּאֶה וְנָתַן כֹּחַ לְסִטְרָא אָחֳרָא:

גם הקפדנות שאינה ניכרת כלפי חוץ טמאה

וְזֶה שֶׁאָמַר וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ שֵׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת, דְּהַיְנוּ כֵּיוָן שֶׁשָּׁרְשׁוֹ קָשׁוּר בַּבַּהֶרֶת שֶׁהִיא הַגַּאֲוָה, וְנֶהְפַּךְ הַלָּבָן דְּהַיְנוּ שֶׁיָּצָא מֵ'אֱלֹהִים' דִּקְדֻשָּׁה לֵאלֹהִים אֲחֵרִים, וּמִי גָּרַם כָּל זֶה, הַשֵּׂעָר, הוּא יֵצֶר הָרַע הַדּוֹמֶה לְחוּט הַשַּׂעֲרָה. וּמַרְאֵהוּ עָמֹק מִן הָעוֹר, מַרְאֵיהוּ וְלֹא מַעֲשֵׂהוּ, דְּהַיְנוּ מַרְאֵה גַּאֲוָה שֶׁאֵינוֹ נָכֹר מִבַּחוּץ, שֶׁמִּסְתִּירוֹ וּמַעֲלִימוֹ, אֲבָל מִמֶּנּוּ הַגַּאֲוָה וְעַצְמוּתוֹ, שְׁקוּעַ וְתָקוּעַ בּוֹ. וּלְפִיכָךְ צָרַעַת תִּקְרָא שֶׁל טֻמְאָה, בַּמְּכִוָּה פָּרְחָה, דְּהַיְנוּ בְּשֶׁבִּיל קַפְדָּנוּת זוֹ שֶׁהִיא הַמִּכְוָה, פָּרְחָה הַגַּאֲוָה וְנִכְּרַת בּוֹ. וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת הִיא, נֶגַע רוֹמֵז לְסִמָאֵ"ל, צָרַעַת רוֹמֵז לְפְלוֹנִית, כִּי הַגַּאֲוָה מְשַׁלִּיטָה עָלָיו סִמָאֵ"ל וּפְלוֹנִית. ה' יַצִּילֵנוּ מִכָּל מִינֵי גַּאֲוָה, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן:

(פיתוחי חותם פרשת תזריע)

הגה"צ רבי מיכל זילבר שליט"א ראש ישיבת זוויעהל: נמצא דאלו המוסרים נפשם על התורה אינם מפסידים כלום, אלא אדרבה הם עדיפים משאר התלמידי חכמים שכל התורה כולה נקראת על שמם.

ארכיון 'עוז והדר'

תורה מגנה מצרעת

איתא בגמרא (בבא בתרא י, ב): "ואמר רבי אבהו: שאלו את שלמה איזהו בן העולם הבא? אמר להם: וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד (ישעיהו כד, כג)". ופירש רש"י: "כנגד זקניו כבוד - אותם שחולקין להם כבוד בעולם הזה מחמת חכמת זקנתם". ומביא רבי אבהו ראיה לדבריו: "כי הא דיוסף בריה דרבי יהושע חלש, אינגיד. אמר לו אבוה: מאי חזית? אמר לו: עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה". ופירש רש"י: "עליונים למטה - אותם שהם עליונים כאן מחמת עושרן, ראיתי שם שהם למטה. ותחתונים למעלה - ראיתי עניים שהם בינינו שפלים, שם ראיתים חשובים". והשיב לו על זה: "עולם ברור ראית".

ממשיכה הגמרא: "ואנן [בעלי תורה], היכי חזיתינן? [אמר לו] כי היכי דחשבינן הכא, חשבינן התם". שכן אפילו שידע רבי יהושע שתורה היא הדבר החשוב ביותר, שנאמר: "וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד", אך רצה לדעת מה כבוד יש להם למעלה. ואמר יוסף בנו: "כי היכי דאיתינן הכא חשובים ונכבדים, הכי איתינן התם" (רש"י). והמשיך יוסף בנו ואמר לו: "ושמעתי שהיו אומרים: אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ושמעתי שהיו אומרים: הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם. מאן נינהו? אילימא רבי עקיבא וחבריו - משום הרוגי מלכות ותו לא? פשיטא, בלאו הכי נמי! אלא הרוגי לוד". ופירש רש"י: "הרוגי לוד - לוליינוס ופפוס אחים שהרגם טוריינוס הרשע בלודקיא, על ידי גזירה שנגזרה על ישראל להשמיד על שנמצאת בת מלך הרוגה וחשדו את ישראל עליה, ועמדו האחים הללו ואמרו: מה לכם על ישראל? אנו הרגנוה".

היעב"ץ בביאורו "**לחם שמים**" על אבות, חיבר חלק על פרק קניין תורה בנפרד, וביאר שם (מ"ח) בארוכה את הסוגיה שלנו ומה היה ספקו של רבי יהושע - ולגרסתו הכוונה לרבי יהושע בן לוי, האם הוא חשוב לעולם הבא. ומבאר היעב"ץ: "שאותם שהיו עליונים כאן מחמת אלמות עם הארץ (כדרך העולם שמגדלים ומנשאים מי שהוא ממשפחתם), משום הכי לא נטייה דעתא דקודשא בריך הוא אחר רובא חס וחלילה, אלא הרי הם תחתונים שם. ושאל לו רבי יהושע בן לוי: אנן היכי איתנן? נפל לו ספק על אודות עצמו. וזה לפי שרבי יהושע בן לוי מסר עצמו למיתה על דברי תורה, כדאיתא בשילהי 'המדיר', דהוה מיכריך בבעלי ראתן ועסיק בתורה (לפיכך זכה ונכנס חי לגן עדן). והשתא הכא מספקא ליה מילתא, אי אמר קודשא בריך הוא שמעתא משמיה, משום דגמירי: כל המוסר עצמו למיתה על דברי תורה, אין אומרים דבר הלכה משמו".

וכוונת דבריו לגמרא בכתובות (עז, ב): "מכריז רבי יוחנן: הזהרו מזבובי של בעלי ראתן. רבי זירא לא הוה יתיב בזיקיה, רבי אלעזר לא עייל באוהליה, רבי אמי ורבי אסי לא הוו אכלי מביעי דההיא מבואה. רבי יהושע בן לוי מיכרך בהו ועסיק בתורה, אמר: אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן (משלי ה, יט) - אם חן מעלה על לומדיה, אגוני לא מגנא? כי הוה שכיב, אמרו ליה למלאך המות: זיל עביד ליה רעותיה". ואין מדובר בסתם אנשים, אלא ראשונים כמלאכים: המלאך רבי יוחנן אמר שיזהרו מהזבובים, המלאך רבי זירא לא ישב באותו רוח שנשבה משם, המלאך רבי אלעזר לא נכנס לאוהלים שלהם, והמלאכים רבי אמי ורבי אסי לא אכלו מהביצים שבאו משם. ואילו ריב"ל יושב כשהם מסביבו ללא פחד ומורא, משום שמסר נפשו על דברי תורה. ולכך היה מסופק על חלקו לעולם הבא, משום שמסר נפשו במקום דשכיח הזיקא דמלאך המוות, שכן בעלי ראתן היא מחלה כמו דָּבֶר, ומי יכול להילחם בַּדָּבֶר?

לכך הסתפק רבי יהושע בן לוי על חלקו לעולם הבא, ומבאר היעב"ץ: "היינו דשייל 'היכי איתנן התם' - לא ביקש לידע מקום כבודו שם, שזה ודאי לא ראה רבי יוסף בנו, אלא אי עבדי ליה יקרא במתיבתא דרקיעא למימר שמעתא מפומיה. ולא על כבוד מקומו בישיבה של מעלה הגיע לשאול אם הוא למעלה או למטה, פשיטא דלא שייך ביה כל ימי היותו פה בחיים. אלא אם נעשה לו יקר וגדולה לומר דבר שמועה מפיו, אחר שלא חשש שיאמרו דברי תורה משמו למטה כנ"ל. כי לא רדף אחר הכבוד, והיה חפץ לידע אם גם למעלה אינם אומרים דברי תורה משמו, מפני שמסר עצמו למיתה על דברי תורה. שכן שונין בישיבה של מעלה, כמו שכתב אליהו לרבה בר שילא, דאמר קודשא בריך הוא שמעתא משמייהו דכולהו רבנן בר מרבי מאיר (חגיגה טו, ב)".

והשיבו רבי יוסף בנו תשובה הגונה: "כי היכי דאיתנן הכא חשובים ונכבדים" - אף על פי שאין אומרין הלכה משמו מטעם הנ"ל. ועל דרך שפירשתי בעזרת ה' (בקונטרס דרוש "יתיב פתגם"): זה שאמרו כל המוסר עצמו למיתה על דברי תורה אין אומרים כו' - ודאי אינו אלא לשבח. דהיינו טעמא משום שכל התורה נקראת על שמו. אחר שעלה למדרגה הגבוהה כל כך שכל עסק לימודו לשם שמים בלבד, לא ליהנות בחייו מדברי תורה, לפיכך משליך נפשו מנגד על דברי תורה ואינו חושש לחייו - משום הכי אורייתא דיליה היא (התורה שלו היא).

ומביא ראיה: "כדאמרינן, לבסוף נקראת תורתו, דכתיב (תהלים א, ב): וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה. וכדאמרינן בגמרא (עבודה זרה יט, א): ואמר רבא: בתחילה נקראת על שמו של הקדוש ברוך הוא ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר: בְּתוֹרַת ה' חֶפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה". הלכך גריעותא היא לגביה לומר דבר פרטי משמו, כאילו אין לו חלק בה רק בדבר זה, שכולה נפלה לחלקו, נחלת שפרה לו. אף אם אין בני אדם אומרים דברי תורה משמו, כגון דמקיים בנפשיה (שיר השירים ז, ב): "חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ" (עיין סוכה מט, ב), או "בשעת המפזרים מכנס" (עיין ברכות סג, א), אף על פי כן מעשיו מוכיחים. וכמו שאומרים לפרת: "מפני מה אין קולך נשמע כשאר נהרות?", והוא משיב: "מעשי מודיעים". ככה הוא התלמיד חכם המסכן עצמו על דברי תורה כרבי יהושע בן לוי וחבריו, שאין אומרים דברי תורה משמם כנ"ל, מכל מקום חשובים ונכבדים הם בכאן, על ידי מעשיהם המודיעים טבעם בעולם הלז. וכן דבריהם ומעשיהם הטובים נזכרים ונעשים במתיבתא דרקיעא, כאילו כל התורה שלהם.

נמצא דאלו המוסרים נפשם על התורה אינם מפסידים כלום, אלא אדרבה הם עדיפים משאר התלמידי חכמים שכל התורה כולה נקראת על שמם. וכן מצינו במכילתא (דרבי ישמעאל בשלח, מסכתא דשירה פרשה א): "וכן אתה מוצא שכל דבר שאדם נותן נפשו עליו נקרא על שמו. בשלושה דברים נתן נפשו משה עליהם ונקראו על שמו: נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו, שנאמר (מלאכי ג, כב): זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי. והלא תורת אלקים היא, שנאמר (תהלים יט, ח): תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ? הא מה תלמוד לומר תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי? לפי שנתן נפשו עליה נקראת על שמו. והיכן מצינו במשה שמסר נפשו על התורה? שנאמר 'וַיְהִי שָׁם עִם ה'' (שמות לד, כח) ואומר 'וְאָשֵׁב בָּהָר וגו'' (דברים ט, ט). הא לפי שנתן נפשו על התורה נקראת על שמו".

ומה שמסרו עצמם למות על דברי תורה - היינו דאהני להו (זה מה שהועיל להם), שהרי על ידי כך החזיקו בכולה לשמור ולעשות, ולכן כולה נקראת על שמן. וכיון שמסר נפשו על התורה כל התורה קרויה על שמו, וכן הוא בכל דבר שאדם נותן נפשו עליו נקרא על שמו. ולכך רבי יהושע בן לוי שמסר נפשו על התורה, כל התורה נקראת על שמו.

(הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוויעהל- בית דרך)

הגאון רבי יעקב שיש שליט"א: "'תבין', הוא אומר לי, 'אצלי בנין זה בנין, גינה זה גינה, אני מנקה עם כל הלב. אבל כמה אדם יכול לעבוד בלי לקבל משוב, בלי לקבל מלה טובה? אני מנקה את הבנין, ונראה לאנשים שהבנין התנקה מאליו. אני מטפח את הגנה במסירות גדולה, ודיירי הבנין עוברים לידי, רואים אותי מתייגע, ומתעלמים ממני, כאלו אני לא קיים. מלה טובה אחת אני לא שומע. ואז, כשאני מרגיש חנוק, ההכרח לא יגונה, ואני משנה קצת את הקול שלי - לכן, דרך אגב, דברתי קצת בצעקות - ואני מתקשר לדירים בבניינים שאני עובד בהם, ואני מציע את עצמי, כדי לשומע מהם שהם מרוצים מאד מהגנן ומהמנקה שלהם. ממני!'"

"נֶגַע" מְחֻמַּת הֶעְדֵּר מִלָּה טוֹבָה

וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע (יג, כט).

חידוש גדול ועצום ראיתי בזוהר הקדוש (פרשת תזריע מו ע"א-ע"ב). החידוש הזה, שצריך כל אדם לדעת אותו ולנהוג לפיו, מובא שם באריכות גדולה, ונביא אותו כאן בקצרה:

רבי שמעון בר יוחאי מספר, שרבי חייא ורבי יוסי היו רוכבים על חמורים, ופתאום ראו אדם שלישי מגיע מולם. פניו של אותו אדם היו מלאים

נגעים אדמים מוזרים.

שאל אותו רבי חייא: "מי אתה?"

ואמר לו: "אני יהודי".

אמר רבי יוסי: "חוטא הוא, שאם לא כך, לא נרשמו פניו באלו החולאים הרעים, ואלו לא נקראים יסורים של אהבה".

אמר רבי חייא: "כך הוא ודאי, שיסורים של אהבה מכסים הם מבני אדם".

בפסוק במשלי (כז, ה) נאמר: "טוֹבָה תּוֹכַחַת מְגֻלָּה מֵאַהֲבָה מְסֻתָּרֶת". תוכחת מאהבה הריהי מסתרת מבני אדם, כמו שאדם המוכיח את חברו באהבה צריך להסתיר דבריו מבני אדם, שלא יתביש חברו בגללם. ואם דבריו הם בגלוי, לפני בני אדם - הם אינם באהבה.

כך הקב"ה, כשהוא מוכיח את האדם - מוכיחו באהבה. בתחלה מכה אותו בגופו, ואם אינו חוזר - מכה אותו תחת לבושו, ואלו יסורים של אהבה, שאין בני אדם רואים אותו בשפלותו. אם חזר האדם בתשובה - מוטב, ואם לא חזר - מכה אותו בגלוי בפניו, וידעו כלם שהוא חוטא ואינו אהוב אצל הבורא יתברך.

היהודי שמע את התוכחה שיצאה מפיהם של רבי חיא ורבי יוסי, ופרץ בבכי נורא, פשפש במעשיו ועשה תשובה.

באותה שעה הגיעו בניו של אותו אדם, ומצאו את אביהם בוכה בכי תמרורים. שאל אחד הבנים את אביו מה ארע לו, וספר האיש שאמרו לו התנאים הקדושים, שהנגעים שבאו עליו אינם יסורים של אהבה, אלא שהוא בעל חטא.

אמר הבן לתנאים הקדושים, שאביו לא ידע שהוא בעל חטא מאחר שספון הוא בדל"ת אמות של הלכה, יושב בדד בחדרו ועוסק בתורה ובמצוות. כידוע, נגעים באים על לשון הרע ורכילות ומחלקת, אבל לאביו אין שום קשר לעוונות הללו, ורחוק הוא מהם לחלוטין.

ואם כן, מדוע נחשב הוא בעל חטא? משום שלא אמר מלים טובות!

כח הדבור הוא מתנה גדולה, שצריך האדם לעשות בה שמוש לטובה, ויענש אדם על "מִלָּה טָבָא דְּקָאָתֵי לִידֵיהּ, וְיָכִיל לְמַלְּלָא וְלָא מַלִּיל" - על מלה טובה שבאה לידו, ויכול היה לומר ולא אמר.

וְכָךְ אוֹמֵר הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ [בְּתַרְגּוּם לְלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ]: "כמו שענשו של האיש הזה משום דבור רע - כך ענשו משום דבור טוב שבא לידו ויכול לדבר ולא דבר... כל שכן אם העם הולכים בדרך עקומה, והוא יכול לדבר להם ולהוכיח אותם, ושותק ולא מדבר, כמו שאמרנו שכתוב: 'נֶאֱלַמְתִּי דוּמִיָּה הֶחֱשֵׁיתִי מִטּוֹב וּכְאֵבִי נֶעְכָּר'".

מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד הַלָּשׁוֹן, יֵשׁ מִלָּה טָבָא וְיֵשׁ מִלָּה בִּישָׁא - מלים טובות ומלים רעות. לשון הרע ורכילות ומחלקת הם מות. אבל לא די בזהירות ממלים רעות, ראוי לאדם לומר מלים טובות כאשר יש לו אפשרות לומר אותן - מלים שמשמחות אנשים, ומלים שיכולות להחזיר אנשים בתשובה.

שתי צפרים יש בטהרת מצורע. הציפור השחוטה טמאה, והציפור המשולחת טהורה. ורמז יש לנו כאן, שעלינו ללמד מהציפור המשלחת, שהיא שרה ומציצת ומשמחת, וגם האדם צריך לשמח את זולתו.

יהודי אחד שיש לו חנות גדולה בבני ברק, סיפר לי את הספור הבא:

"השעה היתה שלש בצהרים, והחנות היתה כמעט ריקה. רק אדם אחד הסתובב שם עם בלוטוס, ממלא עגלה ומדבר בקולי קולות. בין אם רציתי ובין אם לא, שמעתי כל מלה שלו. הבנתי מהשיחה, שהוא מחפש עבודה כגנן וכמנקה בנינים. הוא התקשר שוב ושוב, לכל מיני מספרים, ונשמע שבשום מקום לא קבלו אותו לעבודה.

"רחמתי עליו. אם ספרתי נכון, הוא עשה כחמש-עשרה שיחות, וכלם אמרו לו, 'לא, אין לנו צורך. אנחנו מרוצים מאד מהגנן ומהמנקה שלנו, הוא עושה עבודה מצוינת. אנחנו לא רוצים להחליף'.

"אחרי שלשת רבעי שעה הוא הגיע עם העגלה, וניגש אלי שאעשה לו חשבון. אמרתי לו, 'סליחה שאני מתערב, אבל שמעתי אותך מתקשר לחפש עבודה בנקיון של בתים ובגננות. תשמע, אצלנו אחרי שהמנקה מנקה את הבנין, יש שאלה הלכתית. לא בטוח שמתר לברך ברכה בבנין... הוא לוקח סמרטוט שמנח שם משבוע שעבר, ספוג במים מעפשים, ומדיף ריח רע. הוא עובר עם הסמרטוט הזה על אמצע הלובי, ומסמן 'וי', שעשה את העבודה. מאחר שאתה מחפש עבודה, אולי תבוא לעבד אצלנו?'

"אמר לי האיש: 'לא, לא, ברוך ה', אני עובד מצאת החמה עד צאת הנשמה, וצריך גם איזה דף היומי בערב. אני לא לוקח עוד עבודות'.

"אמרתי לו: 'שמת לב, שאתה מדרש פליאה? במשך שלשת רבעי שעה אני שומע אותך מתקשר לעוד בנין ועוד בנין, ומתחנן לקבל עבודה. וכשאני בא להציע לך עבודה שעה בשבוע, אתה אומר לי שאתה לא מוכן לקבל, כי אתה עמוס?!'

"'תבין', הוא אומר לי, 'אצלי בנין זה בנין, גינה זה גינה, אני מנקה עם כל הלב. אבל כמה אדם יכול לעבוד בלי לקבל משוב, בלי לקבל מלה טובה? אני מנקה את הבנין, ונראה לאנשים שהבנין התנקה מאליו. אני מטפח את הגנה במסירות גדולה, ודיירי הבנין עוברים לידי, רואים אותי מתייגע, ומתעלמים ממני, כאלו אני לא קיים. מלה טובה אחת אני לא שומע. ואז, כשאני מרגיש חנוק, ההכרח לא יגונה, ואני משנה קצת את הקול שלי - לכן, דרך אגב, דברתי קצת בצעקות - ואני מתקשר לדירים בבניינים שאני עובד בהם, ואני מציע את עצמי, כדי לשומע מהם שהם מרוצים מאד מהגנן ומהמנקה שלהם. ממני!'"

בואו ניקח לעצמנו את המסר: כמה חשוב לפקח את העיניים ולפתוח את הלב! לומר מלים טובות בשפע, ב"פרגון", בהערכה אמיתית! חבל על כל "מִלָּה טָבָא דְּיָכִיל לְמַלֵּל וְלָא מַלִּיל".

(הגאון רבי יעקב שיש שליט"א - דורש טוב החדש על ויקרא)

הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א: וידוע בשם צדיקים בגודל הענין של אכילת בשר בסעודת ברית ואמרו שזה מסייע לבן הנולד שיהיה תלמיד חכם, וכדומה לזה מתאמרא בשם הרה"ק רבי יהושע מטאלמשוב זצ"ל שהתבטא פעם לאמר: 'מעקען דערקענען די מילכיגע קינדער'... דהיינו שניכר על הילד אם בסעודת הברית שלו הגישו בשר.

ארכיון 'עוז והדר'

להקפיד על אכילת בשר בסעודת ברית מילה

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ (יב, ג).

לאחרונה נשתרש מנהג אצל הרבה אנשים שמהפכים את היוצרות, דכאשר נולדת נקבה עושים סעודת מרעים לכל החברים, ומגישים בשר שמן וסעודה גדולה כיד המלך, ואילו כאשר נולד בן זכר מזלזלים בסעודת הברית ומסתפקים בסעודת חלב תחת סעודת בשר.

וידוע בשם צדיקים בגודל הענין של אכילת בשר בסעודת ברית ואמרו שזה מסייע לבן הנולד שיהיה תלמיד חכם, וכדומה לזה מתאמרא בשם הרה"ק רבי יהושע מטאלמשוב זצ"ל שהתבטא פעם לאמר: 'מעקען דערקענען די מילכיגע קינדער'... דהיינו שניכר על הילד אם בסעודת הברית שלו הגישו בשר.

ואפשר שלכן נתהווה מציאות כהיום שישנם נשים שיודעות ללמוד יותר מבעליהן..., ויש לרמז זה במאמר חז"ל (פסחים סה.): 'אוי לו למי שבניו נקבות', דהיינו שהנקבות שלו הן בבחינת 'בנים' שיודעים ללמוד ולהיפך...

ונראה לרמז בדרך צחות בנוסח הברכה שלאחר המילה: 'על כן בשכר זאת וכו' צוה להציל ידידות שאינו משחת למען בריתו אשר שם בבשרינו', דהיינו שמתפללים על צאצאינו שינצלו מרדת שחת, ויגדלו לתלמידי חכמים, בזכות זאת שאנו עושים סעודת בשר לכבוד הברית.

השבוע במדור:

עור הג'יראף לתפילין |האם ראוי להרגיל את הילד האיטר לכתוב בימין | תחינות בזמן שהילד בוכה בברית מילה בשבת | על מה סמכו כשיש ברית מילה בשבת שהמוהל נותן לאחר הברית לאדם אחר להחזיק הסכין הרי זה מוקצה? | מי שדיבר לשון הרע וגרם נזק לחברו האם חייב לשלם הנזק?

פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א
מח"ס תשובות והנהגות

עור הג'יראף לתפילין

שאלה: האם מותר לעשות תפילין מעורו של הג'ירפה, האם נקרא חיה טהורה.

תשובה: קבלתי מכתבו אודות החיה שיש לה צוואר ארוך המכונה "ג'יראף" שמצוי מעט מאד בעיקר באפריקה ובגני חיות, ומצוי בידו מהעור שלה, ולדעתו מתאים עורו מבחינה טכנית לעשיית תפילין, ושואל אם מותר או לא.

והנה עצם הרעיון הוא פסול מעיקרו, דמה לנו לחפש תחליפים למנהג אבותינו מדור דור, ואין לנו מסורות על זה, לכן למעשה אי אפשר ח"ו להכשירו.

ונראה דהנה כבר חקרו המפרשים (עיין "קובץ שמועות" להגר"א וסרמן אות כ"ו שתלה בזה מחלוקת ראשונים) בענין סימני טהרה אם הם רק סימן על כשרות המין, או הם גופא הסיבה להכשיר, ואם כן להצד דהסימן הוא רק סימן להכשיר, יתכן שאפילו כאשר יש סימנים אין זה מספיק כלל, כיון שהסימנים עצמם מהווים סימן רק באותו מבנה מיוחד שקבלנוהו מאבותינו, ואם המבנה משונה, אף שישנו סימן, לא מועיל להכשיר בכך, שע"ז קבלנו בעל פה תיאור של מבנה מסוים שלא ניתן לציירו, רק תלוי בקבלתינו מדור לדור, ועל ג'יראף לא קבלנו ועלינו להחזיק אותו כטמא מן הדין.

ומה שמביא מע"כ שרק בעוף מחמירים שצריך מסורת ולא מספיק בסימנים אבל בבהמה וחיה מספיק בסימנים, כמו שכתב הפמ"ג (סי' פ' שפתי דעת סק"א), מ"מ לדברינו היינו בבהמה וחיה שיש לה את הסימנים באופן הרגיל ומצוי, אבל כאן שיש שינוי גדול במבנהו, לא שמענו להתיר.

ומה שמביא מרבינו סעדיה גאון שמפרש זמר בקרא שנמנה בין החיות הטהורות, ולפי התיאור שלו היינו כעין ג'יראף, לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי, ואולי לא נתכוון לזה אלא למין אחר דומה לו שכבר לא בנמצא היום, וכידוע שבמשך הדורות כמה מינים נאבדו, ועל סמך דבריו לא נוכל לחדש למעשה שהג'יראף טהור ומותר.

וביותר שאין כאן לפנינו שום דוחק להתירו, ולמה לנו ליכנס בפירצה דחוקה, לכן הרחק ממנו ואסור הוא באכילה ולהשתמש בעורו, כי דינו כטמא ואי אפשר להכשירו.

האם ראוי להרגיל את הילד האיטר לכתוב בימין

שאלה: קבלתי מכתבכם אודות הנהוג אצלכם בת"ת לפעול אצל הילדים האיטרים שהם כותבים בשמאל לשנות את טבעם ולהרגילם לכתוב ככל אדם בימין, ועכשיו בא אחד לערער ומביא ממקרה שאחד הרגיל עצמו לכתוב בימין והניח תפילין בשמאל, ואח"כ חזר לטבעו הראשון והמשיך להניח בשמאל, הרי שיש בזה מכשול. ואין זו טענה כלל, דוכי מפני מקרה בודד נשנה את הנהוג.

ונראה שגם מה שטוען המערער שמזיק הדבר למוח או גורם גמגום וכדו' צריך ראיה, ולא שמענו דבר זה מעולם, ואם קרה כזאת, אינו מוכח שזהו מסיבת שינוי הרגל (מיהו עכשיו כשהבאתי הדברים לדפוס שמעתי מת"ח אחד, שנודע במחקרים שמזיק למוח).

ארכיון 'עוז והדר'

תשובה: אמנם בעיקר הדין אני נוטה לבטל ולמנוע פעולות אלו ומטעם שיבואר בס"ד.

הנה ידוע שנחלקו גדולי עולם זצ"ל אם דין איטר לתפילין תלוי רק בכתיבה או שתלוי בעשיית מלאכות, דהיינו באיזו יד עושה שאר מלאכות, לדעת הרמ"א (סי' כ"ד ס"ו) נהוג כהשיטה שתלוי בכתיבה, והגר"א בביאורו חולק על הרמ"א ולדידיה לא תלוי בכתיבה דוקא אלא ברוב מעשיו (וכן פוסק ב"ערוך השלחן" ו"ביד אליהו"), ונוגע לדאורייתא, שלשיטת הגר"א (והרבה מקדמונים) אם שינה רק לכתיבה בימין, ושאר מעשיו עדיין בשמאל, ומניח תפילין כפי הכתיבה, דהיינו בשמאל כל אדם, ביטל מצות תפילין דאורייתא.

ומעכשיו אף אם סומך על הרמ"א, למה לו להרגיל עצמו בימין לכתיבה לבד, שלכמה מגדולי הפוסקים מבטל מ"ע דתפילין, משא"כ אם לא ירגילו אותו לכתוב בימין, יישאר איטר גמור לכל הדעות ויניח בימין ויצא כדין לכל השיטות, ואם כן מה לנו להרגילו לכתוב בימין וליכנס בזה לספק שמבטל ח"ו מ"ע דתפילין.

ועוד יש לדון שאף לדידן שקיי"ל שהרגיל את עצמו נגד טבעו מועיל, היינו בהרגיל עצמו בשניהם, היינו גם לכתוב וגם לעשות שאר מלאכות בימין, אבל אם הרגיל עצמו בכתיבה לבד, לדעת ה"שם אריה" בשו"ת "חיי אריה" (סי' נ"ה) לא מועיל לכ"ע מה שהרגיל, ואם התחיל בשמאל נראה שזהו טבעו, והכתיבה בימין הוא רק הרגל חיצוני, ואם כן בזה בודאי תלוי לכו"ע ברוב מעשיו ואכמ"ל.

והפוסקים שהביאו שיש להרגילו, היינו כשיש ספיקות בכתיבה או במעשיו, ומרגילים אותו בימין כדי לצאת מכל ספק, והיינו שירגיל עצמו בכל דבר בימין, אבל כשהוא איטר ברור לכל דבר, עדיף להניחו כן, שאז דינו בימין לכל הפוסקים, ולמה להרגילו לשנות באופן שייכנס ע"י זה בספיקא דאורייתא וכמ"ש.

ולפי זה הלכה למעשה, אם מרגילים אותו לא רק בכתיבה אלא להעדיף תמיד ימין על שמאל ככל אדם בכל מעשיו, תבוא עליו ברכה שאין בזה חסרון, ויכול להמשיך כן כפי שנהגו אצלו בת"ת, אבל אם ההרגל הוא באופן שמקפיד מעתה רק על כתיבה ולא בשאר דברים, לע"ד יצא שכרו בהפסדו.

הן אמת שבבה"ל (שם ד"ה והכי נהוג) מחדש שאפילו להגר"א שתלוי במעשיו, מ"מ אם כותב בימין ובשאר מעשיו עושה גם ביד ימין אלא ששמאל עדיף, כיון שמשתמש גם בימין תלוי לכ"ע בכתיבה, דבריו אלו לדעתי אינם מוכרחים, עיין מש"כ בזה ב"תשובות והנהגות" ח"א (סי' מ"א).

הדרן לדברינו, דאף שהרגיל עצמו בימין לדידן מועיל כמבואר ברוב קדמונים להדיא, ונהגו כן ע"פ זה בכמה ת"ת מזה שנים רבות להרגילו, יש בזה חששות, ולכן לדעתי יקבלו שכר על הפרישה יותר מעל הדרישה, שאם אינם משנים לימין לגמרי בין בכתיבה ובין בכל מלאכות, עדיף שלא ירגילו אותם כלל, וההכרעה בזה מסורה למרא דאתרא, וה' יוליך אותנו בדרך האמת לעשות כרצונו ית"ש.

הגאון רבי אשר אנשיל שווארץ שליט"א
ראש כולל צאנז בבית שמש ומח"ס מעדני אשר

תחינות בזמן שהילד בוכה בברית מילה בשבת

שאלה: האם מותר לבקש תחינות בזמן שהילד בוכה בברית מילה בשבת?

תשובה: הנה איתא **בעוללות אפרים** (סימן תט"ו), מובא בהגהות רבי אליעזר גוטמאכער שבת ק"ל ע"א, דבזמן שהילד בוכה מייסורי המילה, עולים כל התפילות בלי שום מניעות והוא עת רצון לתפילות.

והנה בטעם הדבר דבזמן שהילד בוכה זה עת רצון לתפילה: נראה לומר דמקורו ממה דאיתא בגמרא ירושלמי (מועד קטן פ"ג ה"ד), נולד בן זכר במשפחה נתרפאה כל המשפחה, ובשו"ת מהרש"ל (סימן ע') דהיינו ביום הברית. ובטעם הדבר מדוע דווקא אז, על פי מה דאיתא בספרים (באר מים חיים, פרשת שלח), דמי שמתנהג עם הקדוש ברוך הוא יותר מכפי הטבע ויכולתו - מתנהג עמו הקדוש ברוך הוא נמי שלא על פי הטבע. ואבא שהולך למול את בנו, וזה יותר מטבעו שהוא הולך להכאיב צער גדול לבנו הקטן ולכל אחד יש כאלו פחדים וחששות, ועם כל זה מקיימים אותו בשמחה, מידה כנגד מידה כל המשפחה מתרפאים, אף אלו שעל פי הטבע אין רפואה למכתם.

ובזה מובן מה שכתבו בספרים (שם משמואל, פרשת אמור), דלכן מצוות מילה בשמיני, ששמיני הוא מעל הטבע - כידוע שמספר שבעה הוא בטבע שנבראה בז' ימי בראשית, ושמיני הוא למעלה מהטבע כמבואר במהר"ל. ומביא רמז לזה מהא דאיתא בגמרא מגילה י"ז ע"ב, דברכת רפואה היא ברכה שמינית מתוך שניתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה, הרי שמספר שמיני גורם לרפואה.

יש לחקור: כשיש ברית מילה בשבת, האם מותר להתפלל על הצרות בעת בכי התינוק, או דילמא אסור כיוון דקיימא לן אסור לבקש בקשות בשבת?

הנה הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל בספרו "דרך שיחה" (עמ' ס') כתב שמותר, כיוון דאז הויא זמן המעולה מותר אף לבקש בקשות. ובעניין איך מותר לאישה לבקש בקשות אחרי הדלקת נרות כיוון שאצלה כבר שבת, עיין בספר החדש "מעדני אשר" הלכות שבת (עמ' ע"א). אבל דעת הגאון רבי שלמה זלמן אוירבעך זצ"ל, מובא ב"הליכות שלמה" (אורח חיים סימן רפ"ח), שיהרהר בקשות בזמן המילה, דלהרהר בבקשת צרכיו מותר, דלא גרע מעסקיו שמותר להרהר בהם בשבת, אבל לא יאמר בפה.

והנה דבר זה, דבקשות בהרהור מותר לבקש בשבת, כבר קדמו ב"אשל אברהם" (אורח חיים סימן ש"ו ס"ק ח'), דכתב דבהרהור מותר לתבוע צרכיו בשבת.

ארכיון 'עוז והדר'

על מה סמכו כשיש ברית מילה בשבת שהמוהל נותן לאחר הברית לאדם אחר להחזיק הסכין הרי זה מוקצה?

שאלה: בפרשתן (י"ב, ג'): "וביום השמיני ימול בשר ערלתו". מכאן ילפינן בגמרא שבת קל"ב ע"א דמילה דוחה שבת. יש להקשות: על מה סומכין העולם במילה שחלה בשבת, דהמוהל נותן לאחר להחזיק הסכין של מילה, הא הויא מוקצה לשני? כך מקשה המחצית השקל אורח חיים סימן של"א, וכן בחתם סופר ביצה י"א ע"מ ב', וכן בשו"ת יד יצחק אורח חיים סימן רנ"ט.

תשובה: איכא כמה תירוצים:

א. סומכים על האליה רבה (אורח חיים סימן של"א ס"ק ה') שכתב שהמוהל ייתן את הסכין לאדם אחר. ומביא ראיה: מהא דאיתא בגמרא ירושלמי סוף פרק ג' דסוכה, כך היה מנהגן של אנשי ירושלים - הולך לבית הכנסת לולבו בידו, נושא את כפיו נותנו לחברו; חזינן שמותר לתת לחברו. אבל החתם סופר (ביצה י"א ע"ב) דוחה ראיה זו: דלולב שאני, שהשני שנוטלו נמי מקיים עכשיו הידור מצווה, לכן מותר לתת את זה לשני, מה שאין כן בסכין של מילה שהשני אינו עושה עכשיו שום מצווה, למה יהא מותר לתת? וכן במחצית השקל (אורח חיים סימן של"א) תמה על האליה רבה: איזה היתר יש לתת לאחר את הסכין, הא אצלו הויא טלטול חדש?

ובשו"ת יד יצחק (חלק א' אורח חיים סימן רנ"ט בד"ה עוד נראה) כתב: סומכים העולם על מה שכתב הרא"ש (פרק ג' ביצה כ"ד) דכל דמותר לישראל אחד ואינו מוקצה, מותר נמי לישראל אחר ולא שייך ביה איסור מוקצה, והכי נמי כיון דהמוהל שרי בכולן הויא גם לאחר היתר גמור. ויסוד זה כתב נמי בפרי מגדים (אורח חיים סימן של"ו ס"ק י"ג), וכן כתב בחכמת שלמה (אורח חיים סימן ש"ח), וכן משמע מרש"י סוכה מ"ב ע"א ד"ה קמ"ל: כיון דראוי לאנשים ראוי נמי לנשים. ובשער המלך (פרק ז' מהלכות לולב הלכה כ"ה) דן במי שנזהר שאינו מעשן אם מותר לטלטל הקיטור של העישון כיון דיש אנשים שמעשנים, ואף על גב דאמרינן בשבת מ"ז ע"א דבגדי עניים אסור לעשירים לטלטל כיון דאין ראוי להם, שאני התם דבעל הבגד הוקצה אותם מאחרים, מה שאין כן הכא במילה להיפך.

ב. אין חכם כבעל הניסיון: שאני הייתי מוהל, והמל ופורע ויניח הסכין מידו בין חתוך לפריעה, הרי צריך להבחין להיכן יניח האיזמל שלא יתקלקל ושלא יוזק בו שום אדם, ואי אפשר להיות זריז כי הוא בהול לפרוע כמעט רגע טרם יבואו הדמים. ועל כן תמיד אחד מוכן עומד על ימינו, שממהר וזריז ליטול האיזמל מידו כרגע שלא יצטרך לפנות ימין או שמאל, ואותו האחר הוא סניף למצווה ושייך לה כדי שהמוהל לא יצטרך לשהות עצמו. **כן כתב החתם סופר** (ביצה י"א ע"ב). היו גדולים שהיו נוהגים מפני זה לקשור את הסכין עם חוט על הצוואר.

מי שדיבר לשון הרע וגרם נזק לחברו האם חייב לשלם הנזק?

שאלה: בפרשתן (מצורע י"ד, א'): "זאת תורת המצורע". איתא בגמרא ערכין ט"ו ע"ב, אמר ריש לקיש: מאי דכתיב "זאת תהיה תורת המצורע"? זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע.

יש לחקור: מי שדיבר לשון הרע וגרם נזק לחברו, כגון שדיבר על רופא שאינו רופא טוב ופיטרוהו מעבודתו, האם יש לו חיוב לשלם נזקו דהספידו, או דילמא אין לו חיוב לשלם נזקו דהויא גרמא בנזקין דקיימא לן דפטור?

תשובה: הנה **בשו"ת "תרומת הדשן"** (סימן ש"י"ז) נשאל על מי שהוציא שם רע על שליח ציבור, וסילקוהו הקהל לראובן בשביל הוצאת שם רע של שמעון ושכרו שליח ציבור אחר. ונתברר שדברי שמעון הם שקר וכזב, ומחמת שנאה הוציא שם רע על ראובן. והקהל לא רצו להחזיר את ראובן לשליח ציבור מפני שכבר שכרו אחר ולא יכולים לסלקו, ועל ידי כך הפסיד ראובן מחייתו כי לא מצא להשתכר במקום אחר, ותובע לשמעון דמי בושתו ודמי הזיקו שקיבל מהוצאת השם רע עליו; האם שמעון חייב לשלם או לאו?

ופסק: יראה דאף על גב דשמעון לא עשה טוב בעמיו וגדול עוונו, וצריך כפרה גדולה ומנדין אותו עד שיפייס את ראובן כראוי, אבל מכל מקום מן הדין אין לחייב את שמעון לתת ממון לראובן בשביל כך. והכי איתא בגמרא בבא קמא צ"א ע"א, במערבא אמרי משמיה דרבי יוסי בר חנינא: זאת אומרת ביישו בדברים פטור. ונראה דלאו דווקא ביוש דברים בעלמא, אלא אפילו הוציא שם רע עליו נמי דינא הכי הוא. מדכתב שם הרא"ש דרב שרירא גאון כתב דאף על בושת דברים מנדין אותו עד שיפייסנו כראוי לכבודו, וכתב הרא"ש עליו דכן מסתבר דיותר יש בושת בדברים מחבלה, דאין לך דבר גדול מהוצאת לשון הרע ודיבה על חברו; אלמא דבהכי איירי תלמודא דביישו בדברים פטור. ואין לחייבו לשמעון לשלם לראובן מה שהזיקו והפסיד שכרו, שהרי מחמת הוצאת שם רע שהוציא עליו סילקוהו מהיות שליח ציבור והוא אינו מוצא עוד להשתכר, ונראה דהאי גרמא בעלמא הוא, וגרמא בנזקין פטור.

וכן פסק בשו"ת **"האלף לך שלמה"** (אורח חיים סימן שס"ג) באחד שהוציא שם רע על סופר והפסיד את פרנסתו, שמהדין פטור מלשלם כיוון שאינו אלא גרמא בנזקין.

אור לצדיק

חמדות גנוזות ופנינים יקרים מעשי הצדיקים
ופעולתם הליכותיהם בקודש ורום מעלתם של
מרנן תלמידי הבעש"ט זי"ע וממשיכי דרכם
אוצר בלום וכלי מלא ברכה מסודר וערוך מתוך
שיחות הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

הרה"ק רבי ישעיה שטיינר מקרסטיר זיע"א

יומא דהילולא – ג' אייר

הרבי הקדוש ר' ישעיה'לה מקרסטיר המכונה בפי כל ר' שעיה בן ר' משה נולד בשנת תרי"ב לאביו רבי משה, ולאמו הלרבנית הענטשא מרים, בכפר קטן בהונגריה וזאבריו שמו. כאשר היה הרבי בן שלוש שנים בלבד התייתם מאביו, אמו הצדקת חפצה בכל מאודה שבנה יגדל בתורה וביראת שמים לכך שלחה אותו לביתו של הרבי הקדוש רבי צבי הירש מליסקא כאשר הוא בן שתים עשרה שנים בלבד. שנים רבות שהה ר' ישעיה'לה במחיצת רבו הגדול, עד שלימים מינה אותו למשמשו בקודש.

לאחר פטירת רבו הגדול רבי צבי הירש מליסקא בשנת תרל"ד החל להתפרסם שמו של הרבי, אלפים ורבבות החלו לפקוד את ביתו, אולם גם אז המשיך הרבי לחתום את שמו 'ר' שעיה בן ר' משה משמשו של הרבי הקדוש מליסקא'. רבות עסק הרבי בחסד והכנסת אורחים, ביתו היה פתוח לכל עני ורש, ואף רבים רבים מבחורי ישראל אשר נמלטו מאימת הצבא מצאו מחסה בביתו. וידועה אמרתו "ישנם צדיקים שעוסקים בנסתרות וב'רזין דרזין', אני עוסק ב'לשובע ולא לרזון'...

בשנת תרפ"ה בג' באייר נסתלק הרבי לבית עולמו, ונקבר בעיר קרסטיר בה שימש כרבי שנים רבות. הרבי השאיר את בנו רבי אברהם- אשר מילא את מקום אביו הגדול, ואת בנותיו: קריינטשע אשת רבי שמואל גרוס רבה של קרולי, רבקה פייגא אשת הרב ראובן חיים קליין רבה של סנינא, ורחל אשת רבי ישראל אברהם אלתר לנדא רבה של עדלין ומחבר הספר 'בית ישראל'.

התנתקות מהיצר וכבליו

הרבי הקדוש **ר' ישעיה'לה מקרסטיר** היה ידוע בלבו הרחום, כאבו וצערו של כל אחד מבני ישראל נגע ללבו וטרד את מנוחתו, ואף היה פועל רבות לישועות עמך ישראל. 'מופתים' 'וניסים' היו דברים של מה בכך בקרסטיר, אנו נעמוד על מופת מיוחד אשר ילמד אותנו מסר נפלא.

בכפר קטן ונידח אי שם ברחבי הונגריה הגדולה דר יהודי תלמיד חכם ובר אוריין בשם **רבי יצחק**, לפרנסתו חכר רבי יצחק טחנת קמח מאדון הכפר. טחנת הקמח הספיקה לצורכי ביתו של רבי יצחק, אומנם לא בריווח רב אולם היה בכדי לזון את בני ביתו.

אדון הכפר שהיה מעט משועמם מאוד אהב לבוא אל ביתו של רבי יצחק מיודעינו ולהתווכח עמו בעניינים שונים, ובייחוד ניסה לשכנע אותו להמיר את דתו חס וחלילה אל הדת הנוצרית. רבי יצחק שחכם ושנון היה ואף ידע רב היה אצור במוחו, נהג להשיב לו מנה אחת אפיים והיה דוחה את כל טענותיו אחת לאחת. אולם על אף התנגדותו הנחרצת של ר' יצחק המשיך אדון לכפר לבוא אל ביתו של רבי יצחק, ניכר היה שהוא שואב הנאה רבה מאותם השיחות.

יום אחד נכנס אדון הכפר את טחנת הקמח כאשר בעיניו בוערת אש זרה, "זו הזדמנות" קרא הפריץ, "זו הזדמנות להוכיח לך אחת ולתמיד את צדקת דרכי ואת נכונות אמונת הנוצרים, מחר יש לנו אורח חשוב בכנסייה, ראש הכמרים מגיע לדרוש בכפר הקטן שלנו אתה חייב לבוא לשמוע את דבריו!"

רבי יצחק נרעד "מה אעשה" חשב לעצמו, "הרי אם אסרב יגרש אותי אדון הכפר מטחנת הקמח, ולאן אלך עם בני משפחתי באמצע החורף הקר". אדון הכפר ראה את חששו ופנה אליו בעורמה "אני לא אכריח אותך להיכנס לדרשה, אולם בוא ותלווה אותי אל הכנסייה, אולי אצליח לשכנע אותך להיכנס פנימה". לרבי יצחק לא הייתה ברירה והוא קיבל את הצעה.

אולם אדון הכפר לא עמד בדיבורו כדרך בני עשיו 'אשר פיהם דיבר שוא', עם הגיעם אל חצר הכנסייה התנפל האדון על רבי יצחק קשר אותו בחבל חזק והכניסו בכוח אל הכנסייה! רבי יצחק רעד בכל גופו, הבין שזהו סכנה עצומה, סכנה גשמית ורוחנית כאחד!

"אנא קלי שבשמים" פרצה זעקה מעומק לבו של רבי יצחק "הושיע נא! הצל אותי שלא אשתכנע חס וחלילה, שלא תיפגם אמונתי, והצל את חיי מידם של צמאי דם אלו!" תפילתו של רבי יצחק נשא פרי, הקהל כולו מהופנט היה לדבריו של ראש הכמרים, אשר הסית ושלהב אותם נגד היהודים נשואי נפשם. "זו הזדמנות משמים" רבי יצחק לא התמהמה ובלאט התיר את חבל מרגלו וקשר אותו על רגלו של כפרי נבער אשר ישב בסמוך... נטל את רגליו ונמלט.

"עלינו ללמד לקח מר את כל היהודים" שאג ראש הכמרים ושילהב את האיכרים, להט רב שרר באולם, לפתע קם אדון הכפר ממקומו ורץ אל בימת הכנסייה כאשר הוא גורר אחריו את כפרי המסכן. "זהו יהודי!" שאג כמטורף, "יש להורגו ובייסורים קשים!" הכמרים והאיכרים היו כשיכורים לא הבחינו מי עומד לפניהם, מיד את התנפלו על האיכר תפסו אותו ושרפו את גופו באש.

רבי יצחק אשר הסתתר בסמוך הבין שניצל ממות בטוח, נס! הקב"ה הציל את חיי! "אסור לי להישאר כאן רגע, עלי לברוח מכאן הרחק הרחק". ומה עושה בעת צרה? לאן יכול לברוח? וודאי אל קרסטיר אל ביתו של רבי ישעיה'לה הפתוח לכל יהודי אשר נתון בצרה.

"רבי, חיי בסכנה!" בכה רבי יצחק, "מה אעשה, וכיצד אחזור לבני משפחתי הדואגים?" הרבי הרים אליו את עיניו הטובות ובקול מרגיע אמר לו "הסר דאגה מלבך, בעזרת השם במהרה תבוא הישועה, שב כאן עמדי כמה ימים עד אשר יפול דבר". בביתו של הרבי הקדוש מקרסטיר לא חסר רבי יצחק דבר, הרבי הקדוש דאג בעצמו לכל מחוסרם של אורחיו הרבים.

חושך מוחלט שרר ברחובותיו של הכפר הקטן, הירח הסתתר בין העננים, אף הכוכבים החביאו את אורם, עוקבים במתח אחר מעשיו של רבי יצחק. בין שבילי הכפר הקטנים צעדה דמות לבושה לבן, מתקרבת לביתו של אדון הכפר. דפיקות חזקות נשמעו על החלון "קום משנתך אדון הכפר, בוא איתי ואקח אותו לבית דין של מעלה". האדון התעורר בחרדה "מי אתה" שאל בקול רועד. "אני הוא יצחק, באתי לקחת את נשמתך..."

"אנא סלח לי" בכה האדון, "לא ולא!" רעם קולה של הדמות בלבן, "לא אוכל לסלוח, בני ביתי שרויים בעוני מר, איך אוכל לסלוח לך". "אנא, אני אדאג לבני ביתך, אפדה את נפשי בכסף רב, העיקר שלא תקח את נפשי" התחנן האדון בקול בוכים. שקט השתרר, הדמות לא ענתה, באוויר נשמע רק קול בכיו ונקישת שיניו של אדון הכפר.

"מוכן לסלוח לך" נשמע לפתע קול, "מוכן לסלוח לך רק אם תעשה כדברי, קום ממיטתך ותמלא שק שלם בדינרי זהב עבור משפחתי האומללה, שלא יסבלו חרפת רעב כל חייהם..."

באישון ליל דופק רבי יצחק על דלת ביתו, מספר לבני ביתו על הנס העצום שהתרחש, במהירות ארזו את מטלטליהם ונמלטו על נפשם, כאשר בידם רכוש עצום מכספו של אדון הכפר הרשע.

מופת זה הינו אחד מני רבים אשר התגלגלו בביתו של הרבי הקדוש ר' ישעיה'לה מקרסטיר, אולם אנו יכולים ללמוד מכך דבר כה נפלא, אדון הכפר לא המציא את שיטתו, אלו הם דבריו של זקן וכסיל- של היצר הרע. כך הוא עורב לאדם מפתה אותו להתקרב, משכנע אותו "רק תקשיב, רק תטעם" אולם כאשר

האדם מתקרב כבר מאוחר מידי... עברה גוררת עברה, והחבל נהיה עבה יותר מיום ליום!

מה עלינו לעשות?

דבר ראשון לשמור מרחק, לא התקרב אל מקום הסכנה!

אולם גם עם נפלנו ברשתו של היצר, הוא הצליח לקשור אותנו אליו, יש עצה, עלינו לנתק את החבל, להתנתק מהיצר וחילותיו ולהימלט על נפשנו.

הבה נדבק בדרכיו של הרבי הקודש, לאהוב כל יהודי לדאוג לכל מחסורו, ועל ידי גמילות חסד ומחשבה על האחר נוכל להימלט מרשתו של היצר ולקרוע את החבל הקושר אותו אל העברות ואל הטומאה.

גוי שלא מקבל שוחד חייב מיתה...

מעשה נפלא מסופר על רבינו הקדוש, תלמידו הגדול של הרבי הקדוש **רבי צבי הירש מליסקא**, היו אלו הימים טרום מלחמת העולם הראשונה, צחצוחי חרבות נשמעו בכל מקום, ברור היה לכולם שמלחמה עצומה עומדת לפרוץ, אירופה כולה כמו עמדה על חבית נפץ מחכה לגפרור שיצית את הכל.

בעת שכזו ממשלות אירופה לא שקטו על שמריהם, כל מדינה ומדינה עסקה בחיזוק כוחה, בגיוס חיילים רבים לצבאה. כך גם היה בהונגריה, צווי גיוס נשלחו, ורבים רבים גויסו, ואף בחורים יהודים רבים קבלו צווי גיוס. מלחמה היא דבר מסוכן, אף אחד לא *שש* ללכת לחזית, אולם עבור בחורים יהודים היה כאן סכנה נוספת, מלבד הסכנה הגשמית הייתה כאן גם סכנה רוחנית...

החיים בצבא בין גויים לא הוסיפו יראת שמים רבה לבחורים הצעירים ורבים מהם חזרו לביתם שלמים בגופם אבל לא בנפשם, נהפכו לגוים גמורים רח"ל!

'כי השוחד יעוור עיני חכמים' אומר הפסוק, אפילו חכמים השוחד מעור, וודאי שהוא יכול לשכנע את פקידי הצבא המגושמים, שוחד הוא הפתרון שעזר לבני ישראל לכל אורך גלותם הארוכה. מיד נרתמו העסקנים וחיפשו מיהו האחראי על רשימת המגויסים בכל עיירה, חיפשו את מי אפשר לשחד, וכך נצלו בחורים רבים מאימת הצבא.

מקלוש סופר העיירה פוטיק היה אנטישמי לא קטן, לשנאתו ליהודים לא היה גבול, ושחרור היהודים מהצבא לא מצא חן בעיניו כלל, יהודים שנואי נפשו נפטרים מחובת הגיוס תמורת כסף! אולם למרות שנאתו הגדולה ליהודי העיירה חשש מקלוש לדווח לשלטונות על חלוקת הפטורים תמורת כסף, פחד מנקמתם של פקידי הצבא ששלשלו כסף רב לכיסם.

רעיון נצנץ במוחו "אם איני יכול למנוע זאת לפחות ארוויח גם אני מכך". פנה מקלוש ליהודי העיירה והודיע להם "נודע לי על תעשיית השחרורים מהצבא בעד בצע כסף, אני יכול לעצור זאת בכמה מילים... מוכן אני לנצור את לשוני בתנאי שאקבל תשלום על כל בחור המשתחרר מצבא". הרבה ברירות לא היו ליהודי העיירה פוטיק והם נאלצו לשלם למקלוש ככל שדרש.

אברך צעיר היה חצק'ל, וכמו רבים בני גילו גם על ראשו ריחפה גזרת הגיוס. אביו ר' יעקב שאדם עמיד היה העביר כסף רב לפקידי הצבא כדי לשחררו מחובת הגיוס. אולם גם למקלוש מגיע לקבל את חלקו, כדרכו פנה לביתו של ר' יעקב ודרש מאביו של חצק'ל 'דמי לא יחרץ' כדי שלא ילשין על בנו לשלטונות. "בית נאה יש לו" חשב מקלוש לעצמו כאשר נכנס אל ביתו של ר' יעקב, "כנראה יהודי זה הינו מראשי הקהל, כאן אוכל לקבל כסף רב!"

בני הבית שהבינו מה מטרת ביקורו של מקלוש, מיהרו להגיש לו את מעטפת הכסף אשר הכינו מראש, אולם את מקלוש זה לא סיפק "רק אלף זהובים!" הרעים קולו של הגוי, "נראה לכם שאני מקבץ נדבות?"

"כך משלמים כולם" ענו בני הבית הרועדים, "אלף זהובים זו תעריף לעניים שאין ידם משגת, לבי הרחום אינו נותן לי ליטול מהם כסף רב ונוטל אני מהם 'רק' אלף זהובים. אולם עשירים... עשירים צריכים לשלם יותר! פחות משלושת אלפי זהוב אין על מה לדבר".

ברירה רבה לא הייתה להוריו של חצק'ל, והם נאלצו לשלם את הסכום במלאו, הן לא יתכן שבנם הצדיק יאלץ לשהות בין גויים גסים ומרושעים. אולם תאבונו של מקלוש לא תם, הבין שזהו מכרה זהב. למחרת שוב הגיע מקלוש לביתו של ר' יעקב והפעם דרישה חדשה בפיו, "חדשות רעות בפי" אמר מקלוש, "אני עשיתי את חלקי, מחקתי את שמו של בינכם מהרשימות, אלא שמשהו הלשין! משהו הלשין לפקידות הבכירה שבנכם השתחרר מהצבא בעד שלמונים הגונים".

"אולם על דאגה" המשיך מקלוש, "יש ביכולתי למחוק שוב את בנכם מהרשימות, אולם לכך צריך אני כסף רב כדי לשחד הפקידים שיעלימו עין מהדבר, הביאו לי *ששת* אלפי זהובים וראו את העניין כמסודר".

נשמתו של ר' יעקב נעתקה, *ששת* אלפי זהוב... סכום עתק, אולם מה לא יעשה למען בנו החביב, ובלית ברירה נאלץ *לשלשל* לידי הגוי החמדן את הסכום כולו.

ימים מספר עברו, ושוב דפיקות על הדלת, שוב מקלוש... פניו של ר' יעקב חוורו, מה עכשיו?! עד מתי יסחוט אותנו אותו גוי מרושע, עד שלא נמכור את ביתנו היפה לא יירגע תאבונו הגדול של מקלוש!

"מצב זה אינו אפשרי" אמרה זוגתו של ר' יעקב "נסע נא לקרסטיר לרבי הקדוש ר' ישעיה'לה מקרסטיר אולי הוא יוכל להעתיר עבורנו, הן כך לא ניתן להמשיך".

ביתו של הרבי הקדוש מקרסטיר שקק חיים, בחורים רבים שהו בביתו הסתתרו מאימת הצבא, והרבי דאג לכל מחסורם כאב רחום. "מה בפיך?" פנה הרבי לר' יעקב בקול רך, כעת מול עיניו הטובות של הרבי לא יוכל היה ר' יעקב לעצור את בכיו, "רבי, הושיע! מה אעשה פקיד הצבא נטפל לבני הצעיר ודורש ממני שוב ושוב הון רב כדי לשחרר את בני מאימת הצבא".

"את כל הוני מאיים אותו גוי לקחת ממני!" בכה ר' יעקב.

לקול בכיו של ר' יעקב נכנסה הרבנית אל החדר, מצוקתו נגעה לליבה. "רבי" אמרה הרבנית, "נקי יהיה לביתו שנה אחת' אומרת התורה, לא יתכן שבנו אברך משי שהתחתן לאחרונה ילך לצבא".

שקט השתרר בחדר, הרבי עצם עיניו ושקע בהרהורים, לפתע התנער "מקובלני ממורי ורבי הרבי הקדוש ר' צבי הירש מליסקא שאם לא ניתן להפטר מגוי בדבר קטן- בשוחד מועט יש להעבירו מן העולם".

"הזמן נא לביתי את ר' שרול העגלון" ציווה הרבי למשמשו," ברצוני ליסוע עוד היום לקברו של מורי ורבי ר' צבי הירש מליסקא ולפעול ישועה עבור יהודי זה ועבור כל אנשי עיירתו".

שעה ארוכה עמד הרבי הקדוש ר' ישעיה'לה מקרסטיר על ציונו של רבו הקודש רבי צבי הירש מליסקא והתפלל ברגש התפלל על כל צרות עם ישראל בגלות המרה, לפתע הזכיר הרבי את שמו של האברך ר' חצק'ל, פניו של הרבי השתנו והוא החל לעשות תנועות משונות, נראה היה שכעת פועל הרבי בעולמות העליונים שלא כדרך הטבע.

דקות ארוכות ארכה תפילתו של הרבי על חצק'ל האברך, ולאחריהם פתח הרבי את עיניו ואמר לר' יעקב אביו "יכול אתה לחזור לביתך, 'כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך!"

ברגלים קלות עשה ר' יעקב את דרכו לביתו, הן הרבי אמר שאין מה לחשוש! חלפה לה הצרה!

מיד כאשר נכנס ר' יעקב אל ביתו רצו לעברו בני ביתו ואמרו לו "אבא לא תאמין, מקלוש נעלם! ימים ארוכים שאינו נמצא בעירו!" "הוא לא נעלם הגיב האב, הרבי הקדוש ר' ישעיה'לה העלים אותו, הרבי אמר שמיקלוש נמצא בעולם האמת..."

מספר ימים לאחר מכן הגיע למועצת העיר פוטיק מברק בהול מהעיר רומא אשר באיטליה, חדשות מסעירות היו במברק 'מקלוש לבלר העיירה נמצא ירוי בחדרו במלון! אורחי המלון מספרים שבשעת צהרים מוקדמת שמעו יריות וכאשר רצו למקום מצאו את מקלוש מתבוסס בדמו'.

"רגע!" זעק ר' יעקב, "באותה שעת צהרים עמד הרבי הקדוש מקרסטיר על ציונו של רבו הקדוש רבי צבי הירש מליסקא והתפלל עלינו, בדיוק באותה השעה נהרג אותו גוי רשע!"

כאשר מעשה זה הגיע לאוזניו של ר' הרצקל מראצפט אמר: "ר' ישעלה מקרסטיר יכול היה להרוג כמה צוררים בכל יום, אולם הרבי לא עשה זאת, רגיל היה לומר "גוי צריך לקבל שוחד, אולם אם הוא לא רוצה לקבל שוחד, או שהוא דורש דמים מרובים אין ברירה אלא להעבירו מן העולם במיתה משונה". "יש לנו קבלה שערל חייב להכניע את עצמו, ואם הוא לא מכניע את עצמו אז הוא משכיב את עצמו, אדע זעך בייגען אדער זעך לייגען..."

כאשר גוי מקבל שוחד *יש* לו זכות יקום, יש מקום לניצוצות הקדושה להתדבק בו. אולם כאשר גוי מיצר לישראל ולא ניתן להפטר ממנו על ידי ממון, סרות ממנו ניצוצות הקדושה והוא מאבד את זכות קיומו בעולם, נהפך לגל של עצמות, גוש של חומר בלא נשמה.

הרבי המדומה....

מפעם לפעם נהג הצדיק הקדוש **רבי ישעי'לע מקרסטיר** זי"ע לנסוע ממקום מושבו מקרסטיר אל כפרי הסביבה, בכדי להאיר ולהבעיר את לבבותיהם של אחינו בני ישראל, לשפוך צרי ומרפא על לבם, להקל את צערם ומכאובם.

באחד הימים התדפק על דלתו של הרבי אדם זר, אשר שמראהו המהודר העיד על עשרו הרב ועל נכסיו הרבים. הזר בקש להכנס תכף ומיד אל הרבי, על פניו ניכר שהוא במצוקה גדולה וקשה. "זוגתי היקרה חלתה במחלה קשה וחמורה" סיפר האיש לבני הבית, "הרופאים נואשו מחייה, מוכן אני לשלם כסף עבור ברכתו של הרבי". דא עקא, הרבי לא שהה בביתו... אך לפני מספר ימים יצא את העיר ונסע אל עיירה מרוחקת, מתעתד הוא לחזור הנה רק בעוד שבוע ימים.

באותם הימים היה מצבה של החצר בקרסטיר בכי

רע, חובות רבים ועצומים השתרגו על צוארו של הרבי, חנווני העיר מיאנו למכור לרבי בהקפה עד שישלם להם חובם. אך הרבי הקדוש מקרסטיר אינו יכול לחדול ממפעלותיו, ענייי העיר תלוים בו, והוא אינו יכול להשאיר אותם לגווע ברעב.

באותה העת שהה בביתו של הרבי החסיד **ר' שלמה ענגל,** ממקרבי הרבי, וכשמעו את דברי האורח, אמר לעצמו: "אילו אומר ליהודי הזר שהרבי לא נמצא, הוא ישוב על עקבותיו, אולי יחפש את ברכתו של צדיק אחר..." לכך החליט לעשות מעשה, לנצל את בואו של הגביר ולהציל את החצר...

מהר ר' שלמה ולבש בגדי שיראין כמנהג הצדיקים, על ראשו עטה שטריימל ובידו אחז מטה כסף, והתישב על יד שולחנו של הרבי בכובד ראש.

לבו וכל גופו זעקו לו שאין זה הגון וישר, אך ר' שלמה השתיקם, "מדובר כאן בפיקוח נפש"! אמר לעצמו, מצבה הקשה של החצר הטעה את מחשבתו, ולכך החליט בלבו שמותר לשנות לצורך כה חשוב זה.

בשביל השלמת ה'הצגה', בכדי שהגביר חלילה לא יבין את המתרחש באמת, התחזה אחד מבני הבית למשמש של ה'רבי'. ניגש אל האורח כאשר פתקה בידו, שאל אותו לשמה של אשתו, רשם זאת על הפתקא בדיחלו ורחימו, ושלחו אל הקודש פנימה.

'הרבי' קרא את הפתקה תוך שהוא אוחז בידו של הגביר, הביט בו בחמימות והרעיף עליו ברכות לרוב, מבטיח לו מעומק הלב כי במהרה יראה ישועה למעלה מדרך הטבע, ובמהרה תקום זוגתו ממיטת חוליה.

הדברים עודדו את העשיר הזר, הפיחו בנשמתו רוח של תקווה, הוציא מכיסו נדבה הגונה כפדיון נפש, ושב לביתו כשלבו קל עליו. תוך שהוא מבטיח שלאחר שתתרפא אשתו, ישוב אל ביתו הרבי ויתן סכום כפול ומכופל לצדקה.

תקופה קצרה עברה, ומיודעינו העשיר שב לקרסטיר, אך הפעם לא הגיע לבדו, עמו הביא עגלה מלאה בכל טוב, עמוסה בתנובת שדותיו וכרמיו, יין קמח ירקות, ואף הוסיף סכום כסף עצום עבור ענייי העיר, מבקש להודות לרבי על הישועה שפעל בעבורו למעלה מדרך הטבע, ביקש לבשר לו שבחסדי ה' רעייתו קמה ממטת מחליה.

היהודי נכנס אל הרבי, לתדהמתו הוא מבחין שעל כיסאו של הרבי יושב אדם לא מוכר... אין זה אותו רבי שהבטיח לו את הישועה. הרבי הקודם בעל צורה היה, צעיר וגבה קומה, זקנו יורד על פי מידותיו, ואלו רבי זה גוו כפוף, זקן ובא בימים...

אילו היה זה אדם אחר, היה עומד על הקנוניה רבתי שהתרחשה כאן, מתמלא בכעס ועוזב את החצר בקול רעש גדול. אך זה היה רחוק מדרכי חסידות, ולתומו סבור היה שכך הוא המנהג בחצרות הצדיקים, פעמים מחליפים הם את תפקידם אחד עם חברו, ושנים משתמשים בכתר אחד...

"רבי" פתח היהודי, לפני תקופה הייתי כאן בחדר הזה, ישב כאן רבי אחר, סיפרתי לו את צרתי הקשה, סיפרתי על דבריהם החמורים של הרופאים אשר לא נתנו כל סיכוי לחייה, והרבי הזה ניחם אותי והבטיח לי שאשתי תרפא במהרה בממחלתה הקשה".

"באתי הנה להודות!" המשיך האורח, "ברכתו של אותו רבי התקימה במלואה, רוצה אני להודות ולקיים את הבטחתי לתת סכום כפול ומכופל לצדקה" ובעוד המילים בפניו הניח הגביר על השולחן צרור כסף ענק ובו כעשרת אלפי רובל".

הרבי הקדוש מקסטיר הבין מיד את אשר ההתחולל בעת שנפקד מביתו, אך בכדי שלא לחלל שם שמים שתק ולא ואמר אמר מאומה, לפיכך הוסיף ובירך את הגביר מברכות קדשו כהנה וכהנה, ופטרו לשלום בסבר פנים יפות.

משיצא הגביר מחדרו של הרבי, זימן חיש את ר' שלמה, "רק הוא מסוגל לעשות כדבר הזה".

ר' שלמה נכנס אל חדרו של הרבי ברעדה גדולה, ארכבותיו נוקשות זו אל זו, מבין היטיב מדוע הוא נקרא אל הקדוש פנימה. "שלמה" פנה אליו הרבי בגערה, "מה זאת?! מה עשית!"

ר' שלמה החל להצטדק בקול רועד: "ימחל נא לי הרבי על המעשה המחפיר, אני מבין שלא נהגתי כשורה, אך גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שלא בשביל כבודי או בני ביתי עשיתי זאת, רק לטובת חצר הקודש, ידעתי שבאו מים עד נפש, הנושים כה לוחצים את רבינו, ורציתי להקל מעליו את החובות האדירים.

סמכתי על הבורא יתברך, שזכותו של הרבי תעמוד לאותו יהודי, שמחמת ויזכה להרחיב את דעתו של הרבי, להקל מעליו את החובות הכבדים, וודאי שוישע".

הרבי שתק מספר רגעים, ולאחר מכן סיפר, מעשה שאירע אצל מרן רבנו **הקדוש רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע**:

בעיירתו של הרה"ק ליז'ענסק דר יהודי חסיד וירא שמים, תלמיד חכם גדול, ושמו 'אלימלך', גם הוא היה **אלימלך מליז'ענסק...** אלימלך זה היה עני ואביון, ולא ראה יום טוב בחייו, כל ימיו היה עסוק במאמץ להביא טרף לפיותיהם של בני ביתו הרעבים.

שנים רבות עשה זאת אלימלך בהצלחה מרובה, לקח מפה, לווה משם, ואיכשהו הצליח להאכיל את משפחתו הגדולה. אך כאשר הגיעה עת דודים, בנותיו הגיעו לפרקן, כאן הדבר היה למעלה מכוחו, לא היתה בידו אפילו פרוטה אחת בכדי להשיאן!

מה יעשה? אולי יתדפק על פתחי נדיבים, יפנה לרחמיהם של אחינו בני ישראל, לא ולא! אלימלך מיודיענו הוכר כאחד מחשובי תלמידי החכמים שבליז'נסק, ובוש לחזר על הפתחים.

לפתע עלה במוחו רעיון נועז, "קוראים לי אלימלך ואני דר בעיר ליז'נסק, אלך והציג את עצמו כ'רבי אלימלך מליז'נסק'. "אין בכך שקר" ניסה לשכנע את עצמו, "אכן קוראים לי כך..."

"אלבש בגדי רבנות ואסע לעיר מרוחקת", המשיך ותווה את תוכניתו, "וכאשר ישאלוני מה שמי ומהיכן באתי, אומר בתום לב 'אלימלך מליז'ענסק', לא אומר חס וחלילה שהנני צדיק ופועל ישועות, אך אלו שלא ראו את זיו פניו של הרה"ק מליז'נסק', יגשו אלי עם פתקאות ובקשות רבות שמתן שכרן בצדן, 'פדיונות' נאים, וכך אוכל להשיא את צאצאי בכבוד".

אמר ועשה, לבש ר' אלימלך בגדי שיראין, ונסע למקום רחוק שאין איש מכירו, נכנס לבית המדרש המקומי והגה בתורה בהתמדה. דמותו ההדורה צדה את עיניהם של אנשי העיר, ראו לפניהם אורח בעל צורה, ניגשו אליו ושאלו לשמו ולמעשיו, וזה ענה ב'תמימות' "אלימלך מליז'ענסק".

נשמתם של תושבי העיר נעתקה, 'רבי אלימלך מליז'נסק' הגיע לעירנו! מיד נעשה רעש בכל העיר 'הצדיק הנודע והנשגב, הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק הגיע לעירנו'...

בדחילו ורחימו ובכבוד גדול הובילו בני העיר את האורח אל ביתו של ראש הקהל, ומיד באו כל העם ובקשתם בפיהם, איש וצרור כספו בידו, להפקד ולהזכר לפני הצדיק הקדוש. הקול נשמע גם בערי הסביבה, כפריים רבים עזבו את ביתם ובאו הנה בכדי לחלות את פני הצדיק ולבקש ברכותיו.

אחד מבני המקום התנדב להיות גבאו של הצדיק האורח, ומשנהו מינה עצמו לשמש בקודש, התייצב הכן על דלתו של הצדיק בכדי לשמר על הסדר.

יהודי שלישי התישב לכתב 'פתקאות', וכל אנשי האזור גדשו את רחובות העיירה, רבי הקדוש הרבי ר' אלימלך בכבודו ובעצמו בא להתארח בעירנו!

ההצגה הצליחה למעלה מן המשואר, על שולחנו של ר' אלימלך זה נערמו מאות פתקאות ובקשות לישועה, וכגדול ערמת הפיתקאות הייתה גדולה ערמה הפדיונות...

שבוע תמים שהה הרבי המודמה באותה עיירה, בידיו הצטברו די מעות כדי לחתן את שלושת בנותיו הגדולות, נפרד מבני העיירה, ושב אל ביתו כשהוא שמח וטוב לב. שב היהודי אל ביתו אשר בליז'ענסק, אך משנכנס אל העיר ראה את בית מדרשו של הצדיק רבי אלימלך מליז'ענסק, לפתע החלו כליותיו לייסר אותו, רגשות חרטה עצומים על כך שהחציף פניו והציג עצמו כרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק, התחרט על הרמיה שעשה, וביותר לבו נקפו על הממון הרב שהוציא במרמה.

בלב נשבר נכנס אל הרבי הקדוש ר' אלימלך, ובבושת פנים הודה בפניו על מעשיו החמורים, בקול שבור סיפר לרבי על מצבו השפל, על חששו העצום שבנותיו ישבו בביתו עד אשר ילבינו שערות ראשן, ומרוב הלחץ והדחק ניטל ממנו שכלו הישר והגיע לידי מעשים שכאלו.

תוך שהמילים בפיו הוציא את כל הכסף שקבץ במסעו, והניחם על שולחנו של הרבי, "ברצוני לעשות תשובה שלמה על מעשי, לכך אני נותן לרבי את כל הממון הרב אשר קיבצתי, הן לפי הדין הוא שייך לרבי, שכן אותם יהודים תמימים כוונו לתת את כספי הפדיון לרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק.

האזין הרבי ר' אלימלך לדבריו ולאחר מכן נתן בו את עיניו וגער בו: "היאך מלאך לבך להבטיח ישועות ורפואות, הרי יודע אתה בעצמך שאינך בר הכי, אינך יכול להבטיח מאומה".

נענה היהודי ברעדה: "לפני שהחלותי לקרא את הפתקאות, שפכתי את לבי בתפלה לפני ריבון כל העולמים ואמרתי: "רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שאינני חשוב למאומה, הכל רק הצגה, אך היהודים התמימים הללו מאמינים בי שאני הצדיק הידוע הרבי הקדוש מליז'ענסק, ועל כן הנני מבקש ממך, עזר נא לי ששמו הקדוש של הרבי רבי אלימלך לא יושפל על ידי חלילה, ויתקים בי הפסוק 'את אשר תברך מברך', וכל אלו שבאים להוושע אצלי, יתברכו ויושעו בזכותו של הצדיק הגדול הרבי ר' אלימלך!"

נטל הרבי רבי אלימלך את צרור הכסף והשיבו ליהודי, באמרו: "המעשה שעשית, כבר נעשה, ואי אפשר עוד להחזירו, אך הזהר נא ואל תעשה עוד כדבר הזה!"

סיים הרבי הקדוש מקרעסטיר את המעשה ונתן את עיניו בר' שלמה ענגל ואמר **"שלמה, השמעת?..."**

בס"ד

נהורא

אורות של אמונה
לדרך החיים

מלוקט מדברות
קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי
אביחצירא שליט"א

גיליון ד
פרשת תזריע מצורע תשפ"ו

בְּצֵל הָאֱמוּנָה

פרקי חיזוק לחיים של רוגע ושלווה

להניח את התביעה: איפה נגמרת העבודה ומתחיל הביטחון?

ההשתדלות היא רק "לבוש"

בכל בוקר כשאדם יוצא למלאכתו הוא עומד מול שאלת השאלות עד היכן מוטלת עליו חובת ההשתדלות ומתי עליו פשוט להרפות ולסמוך על ה'. התשובה היסודית והעמוקה לכך נמצאת בדברי בעל **המאור עיניים** (ואתחנן) המבאר כי שפע הפרנסה תלוי אך ורק במידת הביטחון של האדם. ההשתדלות והעסקים הגשמיים אינם אלא "לבוש" חיצוני לשפע העליון.

מי שבוטח בסיבות החיצוניות מביא את ההשפעה לבחינת צמצום. לעומתו מי שבוטח בה' יתברך בביטחון גמור מרוויח את לחמו ללא עמל וטורח רב כי שפע הפרנסה יורד אליו ללא השתלשלות וצמצומים. עד כדי כך גדולה מעלת הביטחון שהרה"ק **רבי יחזקאל משינאווא ע"ה** הביא בשם הרה"ק בעל **האוהב ישראל מאפטא ע"ה** שעצם הלימוד בספר חובות הלבבות בשער הביטחון מהווה סגולה לפרנסה.

השקית הכבדה שעל העגלה

אם כן נשאלת השאלה מדוע בכלל אנו צריכים לעשות השתדלות. הסיבה לכך נעוצה בחטאו של אדם הראשון. מתחילה היה אדם הראשון יושב בגן עדן והיו מלאכי השרת צולים לו בשר ומסננים לו יין כמאמר הגמרא במסכת סנהדרין (נט, ב). אך משחטא נגזר עליו בזעת אפיך תאכל לחם. מקור הדבר מפורש בספרי (ראה קבג) על הפסוק וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה שמלמד כי אי אפשר לשבת בטל אלא חובה לעשות איזה עסק.

אך דא עקא שטרדות העולם הזה מטשטשות את הגבולות והאדם שוכח שהעסק הוא רק לבוש ומתחיל לשאת את כל דאגות הפרנסה על גבו. את המצב הזה מתאר **המגיד מדובנא ע"ה** (אוהל יעקב יתרו) במשל נודע על עני שהיה הולך בדרך וחבילתו הכבדה על שכמו. עבר במקום סוחר עשיר במרכבה והעלה את העני לעגלתו. לתדהמת הסוחר גם לאחר שהתיישב העני בקרון הוא המשיך לשאת את החבילה הכבדה על כתפיו. אמר לו הסוחר הלא העגלה ממילא נושאת אותך ואם כן הנח את החבילה בתוכה. והנמשל מעורר שכן לאחר שכל העולם כולו נישא על ידי הקדוש ברוך הוא כמאמר הכתוב (ישעיהו מו, ד) "אֲנִי עָשִׂיתִי וְאֲנִי אֶשָּׂא' אם כן מה לך לדאוג על משא חבילתך האישית השלך אותה על ה' והוא יכלכלך.

מלאכים נכנסים לתנות

על מידת הביטחון המופלאה הזו היה אומר הרה"ק **רבי נחום מטשערנאביל ע"ה** כי אדם שפותח את דלת חנותו לרשות הרבים מתוך מחשבה שכך ימשוך לקוחות הרי הוא מחוסר אמנה. עליו להאמין שהקונים יבואו גם אם פתחו יהיה מן הצד שכן עם כל קונה הולכים שני מלאכים המכוונים אותו לאיזו חנות ילך ויקנה את הסחורה. כשסיפר זאת הרה"ק בעל **השפע חיים מקלויזנבורג ע"ה** הוסיף שמצא לדברי הרבי מטשערנאביל מקור קדום **בספר חסידים** (סימן שט) המגלה, כי סוחר שהשעה משחקת לו מזמין לו הקדוש ברוך הוא מלאכים המכוונים עליו הנכנסים בלב אנשים ומכוונים אותם לבוא ולקנות דווקא מאותו סוחר.

המשך בעמוד הבא

נִזִּירִין

פניני דעת
לנתיבות חיי היום

האוצר שמסתתר בתוך שעות העבודה שלך

כמה פעמים אנחנו חוזרים הביתה אחרי יום עבודה מתיש, מסתכלים על השעון ומרגישים צביטה בלב? הרי רוב היום היינו שקועים במסחר, בסידורים ובמרדף אחרי הפרנסה, והזמן שנשאר לנו לפתוח ספר הוא כל כך מועט. ההרגשה הטבעית והמתסכלת היא שאנחנו "מפסידים" את החיים האמיתיים, ושעות העבודה שלנו הן פשוט זמן מבוזבז מבחינה רוחנית.

אבל ספרי החסידות באים ללמד אותנו בדיוק את ההפך.

לקבל שכר על הזמן שבעסק

במשנה במסכת אבות (פ"ב משנה טז) אנו לומדים אם לָמַדְתָּ תּוֹרָה הַרְבֵּה, נוֹתְנִים לְךָ שָׂכָר הַרְבֵּה, וְנֶאֱמָן הוּא בַּעַל מְלַאכְתְּךָ שֶׁיְּשַׁלֵּם לְךָ שְׂכַר פָּעֳלָתֶךָ. המשנה הזו מעוררת שאלה חזקה. הרי יהודי נדרש ממילא לעסוק בתורה יומם ולילה ומה שייך להזכיר כאן לשון של ריבוי בלימוד. ועוד קשה מדוע קורא לו התנא בשם בעל מלאכתך הרי מדובר באדם שלומד תורה ולא עוסק במלאכה כלל.

אלא שכאן טמונה הבטחה אדירה ומרגיעה. למדת תורה הרבה הכוונה היא לאדם שעוסק ביומיום במלאכתו אך מקדיש את זמנו הפנוי לתורה גם כשקשה לו. לאדם כזה נותנים שכר הרבה גם על כל השעות שבהן עבד והתייגע במסחר. הסיבה לכך היא שהכל הולך אחר כוונת הלב. כפי שאמרו חז"ל (ברכות ו, א) שחשב אדם לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. מכיוון שברור לכל שאם היה יכול הוא היה לומד כל היום הרי ששכרו מרובה וגדול הרבה יותר משעות לימודו בפועל.

ההיגיון מאחורי זה פשוט ונפלא. כל יהודי נשלח לעולם הזה כדי לעשות את שליחות בוראו. דרכו של כל משלח היא לשאת בכל "הוצאות הדרך" של שליחיו כדי שיוכלו לבצע את המשימה ברוגע. לכן כשיהודי טורח במלאכתו כדי שיהיה לו יישוב הדעת לעבוד את ה' הוא מקבל מבורא עולם את כל ההוצאות וישולם לו שכר על פעולתו הגשמית באילו ישב ועסק בה בתורה.

העמל הגשמי שהופך לתורה

אבל איך תכל'ס שעות של משא ומתן הופכות למצוות תלמוד תורה?

את הסוד הזה ביאר **האור החיים הקדוש ע"ה** בספרו **חפץ ה'**. את דבריו מביא **המאור ושמש** (בחקותי) המקשה על מאמר התנא במסכת ברכות (כח, ב) בו אנו אומרים בכל יום אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. הרי ברור שלעמל תורה יש שכר ולדברים בטלים אין ומה החידוש כאן.

מפרש **החפץ ה'** שגם כשאדם עובד ה' מוכרח לעסוק במעט דרך ארץ לפרנסתו כל טרחו נחשב לצורך התורה. לכן מגיע לו שכר אפילו על זמן המשא ומתן. משמעות המילים אני עמל והם עמלים היא שאני עובד בעסקים בדיוק כמותם אבל אני מקבל שכר על עמלי הגשמי כי הוא משמש כהבנה לתורה ואילו הם עמלים רק בשביל לאסוף הון.

על פי זה מבאר **המאור ושמש** את הפסוק אם בחקותי תלכו שמילת בחוקותי פירושה בשביל חוקותי. אם תלכו למלאכתכם רק בשביל שתוכלו אחר כך לעסוק בתורה אז יברך ה' את מעשי ידיכם ולא תהיו טרודים.

קדושה שפושטת לכל היום

חיזוק עצום לכך מביא **השם משמואל** (צו תרע"ז) מתוך הגמרא במסכת **גיטין** (מג, א). הגמרא אומרת שאדם המקדש אשה שחציה שפחה וחציה בת חורין הקידושין חלים משום שהמקדש עשה את כל מה שביכולתו ולא שייר בקניינו דבר. לכן ברגע שהיא משתחררת פושטים הקידושין בכולה.

הוא הדין אומר **השם משמואל** לאנשים הטרודים על המחיה ועל הכלכלה. אם אדם עושה כל מה שאפשר לו וקובע עתים לתורה אפילו מעט הוא למעשה מקדש את כל מה שהוא יכול. בזכות אותו מעט הוא מתקדש ושוב פושטת הקדושה והברכה בכל היום כולו גם בשעות שהיה בעבודה.

הוראה למעשה:

המלאכה והפרנסה אינן "הפרעה" לחיים הרוחניים שלך אלא הן חלק בלתי נפרד מהם. כשאתה עומד מאחורי הדלפק בחנות או יושב לנהל את חשבונות הבית אל תרגיש שאתה מחוץ לתחום הקדושה. קבע לעצמך אפילו חצי שעה ביום של לימוד נטו שבה אתה מנותק מכל טרדות העולם ודע שזמן האיכות הזה פושט את הקדושה וצובע את כל שעות העבודה והעמל שלך באור ענק של עסק התורה.

מִשְׁלְחָן הַמְּלָכִים
עובדות והנהגות מגדולי הדורות

גודל הזהירות בכבוד התפילה

איחור של רגע אחד

התפילה היא מן הדברים העומדים ברומו של עולם ואם היה נותן האדם את דעתו על כך שכל ההשפעות הטובות באות עליו מכוח התפילה הוא היה מתאמץ ומשתדל שתהיה תפילתו תחנונים מעמקי ליבו ולא כמי שמבקש לצאת ידי חובתו.

מסופר על יהודי שלא היה מקפיד כלל על זמני התפילה וכשהיו מוכיחים אותו על איחוריו היה רגיל לפטור אותם באמירה שאין בכך מאומה אם הוא מקדים או מאחר מעט ובלבד שמתפלל הוא את סדר התפילה. ויהי היום ושריפה פרצה בבית העסק שלו. למרות שהזמין מיד את מכבי האש התאחרו הללו מעט ועד שהגיעו באיחור של מספר דקות בלבד כבר כילתה האש את כל עסקיו ורכושו. מאותו זמן התעורר בליבו שלפעמים איחור של רגע אחד יכול להמית או להחיות ומאז היה זהיר מאוד להקפיד על זמני התפילה ולא לזלזל אפילו ברגע אחד.

סוד האסיפה של שמע ישראל

מעבר לעצם העמידה בזמנים ישנה עבודה פנימית עמוקה בעת קריאת שמע והיא הכללת עצמנו עם כלל ישראל. הרד"ק ותרגום יונתן על הפסוק וישמע שאול את העם (שמואל א טו, ד) מסבירים שהמילה שמע היא לשון התאספות והתחברות. כך גם הריקאנטי (פרשת ואתחנן) מבאר שקריאת שמע נועדה לייחד ולחבר את כל הבחינות בלי פירוד חלילה.

הספר חרדים (פרק עד) המובא בשל"ה הקדוש (מסכת יומא) מדייק מהפסוק והוא באחד (איוב כג, יג) שהקדוש ברוך הוא אינו משרה שכינתו אלא באחד כלומר רק כשיש ייחוד הלבבות ואין בישראל קנאה ושנאה. על כן כל אחד בעת קריאת שמע צריך לייחד את לבו עם כל עדת ישראל ולדבר אליהם באומרו שמע ישראל כולנו מתאספים באהבה וקשר לב אחד בלי קנאה ושנאה ורק עתה אנו ראויים לקבל את ייחוד אלוהינו עלינו באומרנו ה' אלהינו ה' אחד.

השכינה מקדימה לבוא לבית הכנסת

קודם התפילה אנו מקדימים לקרוא קריאת שמע. בתיקוני זוהר (תיקון יח) מובא שבאמירת שמע ישראל אנו מזמינים את הקדוש ברוך הוא לרדת אלינו לתפילתנו. על פי זה מובנים היטב דברי חז"ל במסכת ברכות (ו, ב) כי בשעה שהקדוש ברוך הוא בא לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה מיד הוא כועס.

הגר"א בביאורי אגדות מסביר שהכוונה היא אם אינו מוצא עשרה בבואו לבית הכנסת בדיוק בשעת קריאת שמע הרי אז הוא כועס. כי אף שדרך השכינה להקדים ולבוא עוד קודם התכנסות עשרה מכל מקום בשעת קריאת שמע שבה מזמינים את המלך כביכול כבר דרכו לבוא ולשכון בקרב העשרה ולפיכך מתעורר הכעס אם לא התאספו ישראל יחד בשעה זו. זאת בשונה ממקום שעוסקים בו בתורה שעליו אמרו במסכת ברכות (ו, א) קדמה שכינתא ואתיא שבו מקדימה השכינה לבוא גם קודם שבאו עשרה.

הנקודה לחיים:

התפילה שלנו אינה רק משימה פרטית אלא אירוע של חיבור עם כלל ישראל. כשאתה צועד לבית הכנסת קבל על עצמך מצוות עשה של ואהבת לרעך כמוך ונקה את הלב מכל הקפדה על יהודי אחר. רק כשאתה מגיע בזמן ונכלל כחלק שלם של עשרה מאוחדים ונטולי פירוד השכינה יורדת למקומה ושורה בתוך התפילה שלך ומאירה לך את כל היום כולו.

בְּצֵל הָאֱמוּנָה
המשך מעמוד קודם

אצבע קטנה על החלון

גישה נדירה ומאירה להשתדלות מצינו אצל **מרן הבעל שם טוב הקדוש** ע"ה כפי שמסופר בספר **דברי יחזקאל** (וישב). פעם אחת לא הייתה בכיסו של הבעש"ט אפילו פרוטה אחת וביתו היה ריק לקראת השבת הקרבה. יצא מביתו ניגש לחלון הבית הקרוב נגע בו נגיעה קלה באצבעו ומיד פנה והלך לדרכו. בעל הבית שיצא בבהלה נדהם לשמוע שהצדיק זקוק להוצאות שבת ותמה מדוע דפק כל כך חלש וברח מיד.

ענה לו הבעל שם טוב שעם כל איש הנולד בעולם נולדת פרנסתו אלא שמחמת החטא צריכים לעמול כדברי חז"ל (קידושין פב, ב) שאדם נברא לשמש את קונו ואמור היה להתפרנס בלא צער אך בעוונותינו התקיים בנו בזעת אפיך תאכל לחם. כיוון שמידת העמל משתנה מאיש לאיש אמר הבעש"ט לשכנו אני גמרתי בדעתי שאיני צריך לעמל רב ולכן רק נגעתי באצבע קטנה כהשתדלות מזערית לצאת ידי חובתי. מרגע שעשיתי את המוטל עלי ברור לי שה' יעזור ואין לי שום נפקא מינה אם אתה תיתן לי או מישהו אחר ולכן הלכתי מיד לדרכי.

את עומק ההבדל הזה במידת ההשתדלות הנדרשת מכל אדם ואדם מבאר הערבי נחל (בהעלותך). הוא מגלה כי אופן הפרנסה תלוי בשורש נשמתו של האדם ולכן יש מי שמתפרנס בקלות במקומו ויש מי שמוכרח לנסוע למרחקים ולעמול קשות כדי להביא את לחמו.

◆◇◆

המסילת ישרים (פרק כא) קובע בבהירות כי חובת ההשתדלות היא בסך הכל מס שפורע כל המין האנושי אבל לא ההשתדלות מועילה אלא גזרת המלך. הרי כבר מראש השנה קצובים מזונותיו של אדם כדברי הגמרא במסכת ביצה (טז, א) ואף אדם אינו נוגע במוכן לחברו כמלוא נימה כנאמר במסכת יומא (לח, ב).

כשאתה יוצא לעבודה זכור את דברי הרה"ק **מקוצק ע"ה** שפירש את הפסוק (תהלים קכח, ב) יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ. עבודת הכפיים בלבד צריכה לעסוק במלאכה אך הראש והמחשבה צריכים להישאר דבוקים בה' יתברך. כאשר נשחרר את הדאגה מהראש יוקבע בלבנו הכלל שמביא **הבן איש חי** בספרו **בן יהוידע** (ברכות ד, ב): כשאנו אומרים בכל יום 'פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון', אין זה מספיק רק לומר את המילים בפה. העבודה האמיתית היא להאמין באותו רגע באמונה שלמה שכל הפרנסה באה בהשגחתו יתברך בלבד, ולעקור מהלב את המחשבה המוטעית שכוחנו ועוצם ידינו הם אלו שעושים לנו את החיל.

מוּסַר אָבוֹת
הדרכה מעשית בפרשת השבוע

הסוד שמאחורי המילים שלנו: איך הדיבור בונה (או הורס) אותנו?

כמה פעמים יצאנו משיחה ארוכה ומיותרת והרגשנו ריקנות מסוימת? כולנו מדברים בלי סוף. אנחנו מפטפטים עם השכן, עוסקים בשיחות חולין, וזורקים מילים לחלל האוויר. אבל לעיתים נדירות אנחנו עוצרים לשאול את עצמנו: האם אנחנו מבינים את הכוח העצום שיש לנו בתוך הפה?

פרשת מצורע מגלה לנו שהפה שלנו הוא כלי העבודה הרוחני הכי חזק שיש, ושהוא יכול להביא אותנו למקומות שלא חלמנו עליהם.

התנאי לפתיחת הפה

הפסוק בפרשתנו אומר וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמְטַהֵר שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת (ויקרא יד, ד). עיקר עבודת האדם היא להתעצם בקניין של קדושה טהרה ויראת שמים אמיתית. כפי רמת ההתקדשות של האדם כך יש כוח בתורתו לרומם אותו למדרגות גבוהות. אבל מי שלומד תורה שלא בקדושה הרי שתורתו נותנת כוח לחיצונים חלילה.

רמז נפלא לדבר הוא שהאותיות שלפני המילה "תורה" הן האותיות "קדשה". זהו תנאי קודם ללימוד תורה שהאדם יקדש את עצמו כפי יכולתו. על כן גם סידר רבינו הקדוש לפתוח את סדר התורה שבעל פה במסכת ברכות (ב, א) במילים מאימתי קורין את שמע בערבית כדי לקבל עול מלכות שמים תחילה.

וכן כתב הרה"ק מרופשיץ ע"ה (זרע קודש - פר' קדושים) שהאותיות הקדושות נגזרות מחמש מוצאות הפה. המילה "קדושה" עצמה מורכבת מכל חמשת המוצאות כדי לרמוז לאדם שיקדש את פיו ושכל דיבורו יהיה בקדושה יתירה ואז יתקיימו ויאירו בו אותיות התורה בשלמות כי מבלעדי הקדושה אין שום כוח לפתוח את הפה.

איך דיבור הופך ל"מצרים"?

הפה לא נברא באדם אלא כדי לעסוק בתורה ובתפילה ככתוב ודברת בם ולא בדברים בטלים. כאשר אדם מניח חלילה ליצר להיכנס בתוך דיבורו נעשה מכך בחינת "מצרים". הרה"ק **רבי נפתלי מרופשיץ** זצ"ל (זרע קודש פר' בא) מסביר את הסוד שמאחורי זה. האות מ"ם פתוחה וסתומה רומזות לפיו של האדם. כדי לומר את האות מ"ם נצרך האדם להשתמש גם במ"ם סתומה וכל עוד אינו מסיים בסתומה אינו יכול לומר את שמה.

הדבר רומז שכאשר אדם פותח את פיו לדבר הוא אינו מסיים את דיבורו עד שסותם את פיו. אך אם הוא מניח לאותיות י' צ' ר' להיכנס בין פתיחת דיבורו לסגירת פיו ומדבר דברים אסורים נעשה מזה המילה "מצרים" כלומר מ"ם פתוחה ומ"ם סתומה וה"יצר" ביניהן. זה בדיוק היה הרצון של מצרים לפעול שיהיה הדיבור של עם ישראל בגלות.

משום כך פותחת התורה שבעל פה באות מ"ם פתוחה במילה מאימתי ומסיימת במסכת עוקצין (פ"ג מי"ב) באות מ"ם סתומה בפסוק ה' יברך את עמו בשלום להורות לאדם שכאשר יפתח את פיו ידבר בתורה וכשיסיים יסגור את פיו ולא ייתן ליצר לבוא אל ביתו.

הפגם שמצריך קורבן דלות

עד כמה חמור פגם הדיבור נוכל ללמוד מדברי **הדברי חיים** (פר' החודש). הגמרא במסכת כריתות (י, א) מציינת שהתורה ציוותה להביא קרבן דלות של ציפורים או מנחה רק בשלושה מקרים של טומאת מקדש שבועת העדות ושבועת ביטוי. וקשה מדוע לא ניתנה אפשרות כזו למי שאין ידו משגת גם בשאר חטאים שיביא רק ציפורים.

מתרץ הדברי חיים שעניין הקורבן הוא להקריב את נפשו הבהמית לפני ה'. בחטאים רגילים תכלית הקורבן היא שכנגד קרבן הבהמה יקריב החוטא את נפשו הבהמית ולכן הוא חייב להמתין עד שתשיג ידו בהמה ולא יתכפר בציפורים.

אבל בדברים התלויים בפה הרי שזה עיקר כוח האדם כמו שכתוב (בראשית ב, ז) וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה ובתרגום לרוח ממללא. מי שחוטא בדיבור אינו פוגם בנפש הבהמית שלו אלא פוגם בעצמות הנפש הרוחנית שנוצרה מנפיחת פיו של הבורא. לכן כפרת חטאי הדיבור אינה בבהמה אלא בציפורים המרמזות לקול או במנחה שהיא קריבת הנפש העניה. הקב"ה רצה למהר את טהרת הנפש של החוטא בפיו ולכן ציווה שיביא קורבן דלות אפילו אם אינו בהישג יד מיד ללא עיכוב.

הוראה למעשה:

השח שיחה בטלה מעכב את הפה מלהוציא דברי קדושה כפי שאומר **השפת אמת** ע"ה (מצורע). זהו התנאי שכפי מה שאדם שומר פיו מדברים בטלים כך הוא יכול לדבר בדברי תורה. לכן כשאנו קוראים בפרשה שקורבנו של המצורע הוא שתי ציפורים עלינו לזכור את כוח הדיבור. כשאנחנו מצליחים לבלום את הפה לפני יציאת מילה מיותרת או חלילה לשון הרע אנחנו לא רק נמנעים מעבירה אלא אנחנו מכינים את הכלי היקר ביותר שלנו להאיר באור התורה והקדושה.

בס"ד, גיליון שנ"ט | פרשת תזריע-מצורע | תשפ"ו

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים
תולדות רבנו הק'

פנימי אור החיים

השבת נותנת כח

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: (יב ג)

כשתינוק נולד, מיד אנו יודעים מתי תתקיים הברית.

באותו יום שנולד, בשבוע הבא.

כך כתוב בפרשת השבוע: 'וביום השמיני ימול בשר ערלתו'.

חז"ל הקדושים מסבירים לנו, למה ציוה הקב"ה למול רק אחרי שמונה ימים ללידתו.

כי אז יש בו כבר כח.

מה כוונת חז"ל שהתינוק מקבל כח אחרי שמונה ימים, על איזה כח מדובר?

אומר האור החיים הקדוש: **הכח של שבת קודש!**

לא משנה באיזה יום נולד התינוק, אם הברית ביום השמיני, בכל מקרה עברה עליו שבת.

והרי זה דומה למה שמובא בחז"ל על בריאת העולם, שהיה העולם רופף ורועד, עד שבאה השבת ונתחזק.

כך האדם, חלש ורופף בלידתו, ובאה השבת ונותנת בו כח.

ובלשונו של האור החיים הקדוש: נפש החיונית הנשפעת בעולם ביום השבת.

פנימיותו של איש יהודי

אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: (יג ב)

'אדם כי יהיה בעור בשרו, שאת או ספחת וגו'".

מה הכוונה 'בעור בשרו'.

בעור!

מה זה 'בעור-בשרו'.

אומר האור החיים הקדוש, דבר גדול כתוב כאן.

'בשר' זה החלק הפנימי יותר. 'העור' הוא כיסוי חיצוני על הבשר.

צרעת מורה על פגם. נגעים באים על עבירות מסוימות, והם מלמדות על האדם, משהו לא טוב אצלו.

כאן מדגישה לנו התורה, שגם אם יש ליהודי נגע חלילה, זה לא בפנימיותו, רק 'בעור בשרו'.

מעלתה של נפש ישראל גדולה מאוד. אם יהודי חטא חלילה, נרשם בו הפגם, אבל – רק בעורו, לא בפנימיותו.

נשמה שנתת בי – טהורה היא!

זה 'באמת' לשון הרע

אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: (יג ב)

ידועים דברי הגמרא במסכת ערכין, ש'נגעים באים על עוון לשון הרע'.

מה זה לשון הרע?

אדם מספר גנאי על חברו: פלוני עשה כך וכך.

כשגוערים במישהו שמדבר לשון הרע, הוא מתגונן: אבל זה נכון... הוא באמת עשה כך...

שה' ישמור ויציל מאמת כזאת. זה **לשון הרע!!**

גם אם זה אמיתי, מכלל לשון הרע לא יצא.

כך נפסק להלכה, זו הלכה ברורה שאין עליה עוררים.

הרמב"ם מחדד את הדברים: **'לשון הרע'** הוא כשמספר על זולתו דבר גנאי, ואמת בדבריו. והאומר דבר גנאי שיקרי על זולתו, הרי זה נקרא **'מוציא שם רע'**.

בתחילת פרשת נגעים מפרטת התורה את שמות הנגעים, **'שאת'** ו**'בהרת'**.

מוצא כאן האור החיים הקדוש רמז מקביל לסוגי הלשונות הרעים.

'שאת' זה המוציא שם רע על חברו, מספר עליו סיפורי בדותות. שקרים, כעין מה שכותבת התורה בפרשת משפטים **'לא תשא שמע שוא'**. שאת.

'בהרת' זה המדבר דברים אמיתיים. 'בהרת' מלשון בהירות. אני בטוח במאה אחוז שכך אירע.

זה בהיר. זה ברור. אבל זה 'בהרת'...

אל תספר גנאי על חברך, לא שקרים ולא אמת.

שני הסוגים, זה גם זה, נכללים באיסור לשון הרע.

אבק לשון הרע

אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: (יג ב)

על נגע הנקרא 'מספחת' אומרת התורה הוא נגע טהור.

ובכל זאת, הוא טעון 'כיבוס בגדים'.

לפי דברי חז"ל הידועים, שנגעים באים על עוון לשון הרע, מה משמעות הנגע הזה. אם זה לא

המשך בעמוד ג'

פרק רביעי: שנות בראשית סוערות

פרעות במקנס

אפס, גם במקנס עצמה לא שקטו היהודים לגמרי. בכתב יד מאותם הימים, מתאר בן התקופה אירוע, אותו חווה במקנס דייקא באותם הימים.

"בעשרים לחודש כסלו התס"ד, היתה מהומה גדולה בעיר, כי באו עבדי המלך וחפשו חפוש מחפוש בכל הבתים והחצרות, ולקחו כל הכסף ושוה כסף מכל כלי מתכות זהב כסף ונחושת, גם נרות חנוכה - ויידל ישראל מאוד. ועוד השחיתו התעיבו... והרבה נפלו למשכב... וגם כל היינות לקדושא ואבדלתא נסכו, ולא היה בנו כח למנעם אף בתחנונים מלהב חרבותם אשר שמו נגד פנינו, וילעגו וישחקו ויתעללו בנו וילכו לדרכם, ולמחרת היום התענינו והרבינו תפלה ותחינה..."

בבית רבי משה די אבילא

היה זה בערך בשנת תס"ה. הרדיפות המתעצמות בפאס ובסאלי הגבירו את ההגירה מהן, בהניעון עוד ועוד יהודים לנדוד למקנס. כעת נטל גם רבי חיים הזקן מקל נדודים בידו וגלה לשם מסאלי עם כל משפחתו. נכדו חיים הקטן היה אז כבן תשע שנים.

אחד מגדולי מקנס בעת ההיא שאף הרביץ בה תורה לרבים, היה הגה"ק רבי משה בן רבי יצחק די אבילא זי"ע. משאך שמע רבי משה כי בא רבי חיים בן עטר למקנס עירו, מיד פתח בפניו את דלתי ביתו והכניסו אליו יחד עם בנו רבי משה, נכדו חיים ושאר בני המשפחה, כאשר כל מחסורם וכלכלתם עליו. בכבוד ובהדר ישב רבי חיים בן עטר בביתו של רבי משה די אבילא ועסק בתורה ועבודת ה' כדרכו בקודש. "ואף גם הוא רבים קמים עליו וכמה צרות עברו עליו והוצרך לנוד ממקומו מעיר לעיר מהרודפים ואף גם זאת כל מקום שגלה מורי הרב שכינה עמו, זהו מושב זהו בית המדרש מקום שיפול העץ שם יהי... כללן של דברים הצצתי וראיתי דביקותו בו ית' אפילו בעת טרדתו לא נמנע מהביט אל ספר המקרא וממנו למדתי קצת מעשים כטיפה מן הים". כותב רבינו ה"אור החיים" על הימים ההם אותם חווה בילדותו במחיצת סבו הקדוש.

בן היה לו לרבי משה ושמואל שמו, בן שבע עשרה שנה ולבו מלא דעת ותבונה, תורה ויראת ה'. עבור בחור מופלג כמוהו היה בואו של גדול בתורה ובקדושה בשיעור קומתו של רבי חיים לביתו הוא, בגדר של מתנת שמים שלא תשוער. הוא דבק בו ולא זז מללמוד ממנו ולשמשו יומם ולילה וכך היה לתלמידו המובהק. רבי חיים שאהב את תלמידו זה אהבת נפש בחר בו כחתן לנכדתו, בת בנו רבי משה.

לימים כתב רבי שמואל די אבילא זי"ע על הימים הנפלאים ההם:

"בהגיעני קוני לזמן טו"ב שנה ויעף אלי אחד מן השרפים. אפילו היה בסוף העולם הסיט הקב"ה. אשר זכיתי להתחתן בו ולקחתי בת בנו לאשה. הוא הרב המופלג הכולל, סיני ועוקר הרים, גוזר ים החכמה לגזרים, שמו נודע בשערים, שערי ענוה ומוסר וכל מידה חמודה לא חסר, שערי חכמה שערי צדקה וגמילות חסדים והכנסת אורחים, ביתו פתוח לרווחה, בית ועד לחכמים, הזקן זה קנה חכמה אדוני מורי ורבי כמוהר"ר חיים בן עטר נר"ו... ונתאכסן בבית אבי מורי ושם ת"ל שמשתי אותו שתי שנים ומחצה ביום ובלילה... והופיע והשפיע עליו מרוח קדשו כשיצק מים על"י ב' גדולים הדור כמוהר"ר אלישע אשכנזי וכמוהר"ר חייא דיין זצוק"ל הני טינרי תקיפי דארעא דישראל, ולא זזתי ולא משתי מאהלו של אדוני מורי הנז' עד שפנה הלך לביתו ולנחלתו..."

המשך בשבוע הבא

ספיר ויהלום
פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

השתוקקות האם לקיום מצות מילה

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים וגו'. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ. וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָהּ וגו' (יב א-ד).

יש להתבונן בסדר הכתובים האמורים כאן: הרי הפרשה פותחת בדיני טומאת יולדת: 'אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים', ואחר כך המשיך בפרטי דיני טומאתה: 'וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָהּ בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע', ובין שני הכתובים הללו העוסקים בענין אחד, נכתב הציווי 'וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ', והדבר צריך ביאור, מפני מה לא השלים הכתוב את כל דיני היולדת וקרבנותיה, ואחר כן היה לו להוסיף מצות מילה, ומפני מה נכנס ציווי זה ממש באמצע הדיבור העוסק בטומאת יולדת, אף שלכאורה אין לו שייכות לדינים אלו כלל.

על שאלה זו עמד רבינו **ה'אור החיים' הקדוש** זיע"א, ובין אריכות דבריו הנפלאים כתוב לאמר: ונראה לתת טעם לסמיכת 'וביום השמיני' עם מה שלפניו, שבא לתת טעם לעכבת המילה עד יום השמיני ולא צוה למול ביומו כמו שמצינו במקנת כסף (שבת קלה:), לזה כתב אחר אומרו 'וטמאה שבעה ימים וביום השמיני' וגו', לומר כי לטעם זה הוא שעיכב המילה, והוא על דרך אומרם ז"ל (נדה לא:) כדי שלא יהיו כל העולם שמחים ואביו ואמו עצבים. ורז"ל אמרו (דב"ר ו א) וזה לשונם: למה התינוק נימול לשמונה, שקנה ה' רחמים עליו עד שיהיה בו כח, וכשם שרחמיו על האדם כך רחמיו על הבהמה, שנאמר (ויקרא כב כז) 'ומיום השמיני והלאה ירצה' עכ"ל. וצריך לדעת מי גילה סוד זה כי בשמונה ימים יהיה בו כח לא פחות ולא יותר. ונראה כי כח האמור בדבריהם הוא מה שאמר בזוהר (תזריע מד. אמור צא:) שהוא כדי שיעבור עליו שבת ותגיעהו נפש החיונית הנשפעת בעולם ביום השבת כידוע ואז יהיה בן קיימא, והוא שאמרו ז"ל כח החיוני, ותמצא שאמרו ז"ל (זוהר קרח קעו:) שקודם שבא שבת היה העולם רופף ורועד כיון שבא שבת נתחזק ונח ע"כ. והוא מה שאמרו כדי שיהיה בו כח. ועיי"ש עוד.

ונראה לתרץ קושיא זו עם מה שמצינו בזוהר הקדוש (בפרשתן מב:) בביאור הפסוק 'אשה כי תזריע וילדה זכר', וז"ל: מהו 'כי תזריע וילדה', אמר רבי יוסי, אתתא מן יומא דאתעברת עד יומא דיולדת לית לה בפומא אלא ילידו דילה אי להוי דכר ועל דא 'אשה כי תזריע וילדה זכר'. [מהו 'כי תזריע וילדה', אמר רבי יוסי, אשה מיום שהזרייעה ונתעברה עד יום שיולדת, אין דיבור בפיה אלא הולד שלה אם יהיה זכר. ועל כן אומר הכתוב 'אשה כי תזריע וילדה זכר', שתיכף משנתעברה אין לה אלא אם יהיה זכר]. ע"כ.

הנה השתוקקות זו של האשה לבן זכר, אינה אלא בשביל שהיא רוצה לקיים בו מצות ברית מילה, ומעתה מבואר, כי לפיכך מיד כשהזכירה התורה 'אשה כי תזריע וילדה זכר', שבזה נרמז ענין השתוקקותה של האשה לקיים בבנה מצות מילה כמו שנתבאר בזוה"ק, תיכף השלימה ואמרה 'וביום השמיני ימול בשר ערלתו'.

ובדבר השתוקקות בני ישראל אל מצות מילה עוד בהיות העובר במעי אמו, ביאר הרה"ק **רבי משה יחיאל מאוז'רוב** זיע"א את לשון הפייט [בזמר 'יום ליבשה' לרבי יהודה הלוי]: 'הַבָּאִים עִמְּךָ בִּבְרִית חוֹתָמְךָ וּמַבָּטָן לְשִׁמְךָ הֻמָּה נִמּוֹלִים', ולכאורה יש לדקדק הלא אין נמולים מבטן ממש אלא רק אחר שמונה ימים, אמנם להאמור מבואר כי כוונת הדברים לגודל הציפייה וההשתוקקות למצות מילה, שישנה כבר מבטן, לפי שעוד בהיות העובר בבטן אמו מייחלים אביו ואמו שיזכו לבן זכר ויעלה בידם לקיים מצות מילה כהלכתה, ועל שם רצון וחשק אלו נאמר 'ומבטן לשמך המה נימולים'.

מסירות נפשה של אם למילת בנה

בהיות הרה"ק **רבי ישראל שפירא מבלאזוב** זיע"א במחנה ההשמדה ביאנווא רח"ל, היתה מלאכתו לנסר עצים. והיו הרשעים מחלקים את המלאכה לכל שנים שהאחד גוץ והשני גבוה, למען הכביד את העבודה ככל האפשרי, והרי הפרש גדול יש בין אם שני אנשים שוים מושכים את המסור זה אליו וזה אליו, מאשר אם הגבוה מושך בזיעת אפו למעלה והגוץ למטה. שותפו של הרה"ק לנסירה היה ממילא אדם גוץ, ועבד הרבי בזיעת אפו למשוך המסור אליו למעלה. יום אחד היתה הגזירה לשרוף חיים למאות אלפים ילדים מגטאות שונות, החל מבני יומן ועד בני ד' שבועות. המחזה היה מזעזע ומבהיל. הרבי ראה בעיניו את האכזריות הנוראה של המרצחים, איך השליכו קופות קופות של ילדים אל הכבשן, מגובבים זה על זה כקש וכגבבא ממש. הזעקות והקולות שבקעו שחקים עוררו רק צחוקם המשוקץ של המרצחים ימ"ש.

פתאום פנתה אשה אחת אל הרבי ובקשה ממנו סכין. פנה הרבי לעברה וראה אשה צעירה שעל ידיה חבילה ובה ילד קטן. הרבי לא הרהיב להפסיק בעבודתו מחמס הנאצים המשגיחים, אבל במשכו המסור למעלה ודוחפו למטה, אמר כבינו לבין עצמו: את רוצה לעשות מעשה בעצמך? כי סבור היה שרוצה להמית עצמה ואת ילדה לדעת! אני אומר לך, שיש בורא הרואה הכל והוא יכול לעזור ברגע האחרון, ואם ח"ו נגזרה גזירה הרי הגזירה היא עלי ועליך ועוד על הרבה להשרף בכבשן האש, ועלינו לקבל הכל באהבה ולא לחבול ח"ו בעצמנו. הגסטפו השומר ששמע את הרבי מדבר אחזו בערפו וצעק עליו בגסות: יהודי כלב, מה דברת? ראה הרבי שהוא ביד רוצח והכיר שאין עצה רק לומר האמת, ענה ואמר: האשה הזאת שאלה ממני סכין, וחשבתי שהיא רוצה להרוג עצמה, ואמרתי לה, שאין צורך כי ממילא ישליכו אותנו אל הכבשן. אמר הגסטפו: אתה משקר, לא זאת אמרת! ענה לו הרבי: הן תוכל לשאול את האשה ותאמר לך. הוא פנה מיד אל האשה ושאלה בגסות: מה אמר לך הכלב הזה. האשה ענתה לו, שביקשה ממנו סכין. המרצח הבין שרוצה לחבול בעצמה והוציא את סכינו ונתן לה.

האשה הניחה את ילדה על הארץ, ולתמהון הרב והנאצי בירכה בקול: 'ברוך אתה ה' וכו' בשם ומלכות, אשר קדשנו וכו' על המילה'. וחתכה את ערלת בנה. ואחר כך ענתה בקול: רבונו של עולם! נתת לי ילד כשר ואני מחזירה לך ילד כשר. הרוצח שאל: מה זאת. אמרה לו האשה: ילדי הוא היום בן שמונה ימים! ובעוד זמן תרצחו אותו וחפצתי לקיים בו מצות מילה כמו שמצווה עלינו בתורתינו. הרבי שראה את הרוצח מזדעזע בגופו הטמא ופונה הצידה למחות דמעה מעיניו הטמאות, ואחר כך לקח את סכינו והלך משם. אחרי כמה שעות האשה וילדה עם עוד אלפים הוצאו לבית השריפה.

והיה הרה"ק מבלאזוב רגיל לספר מעשה איום זה בסנדקאות בברית מילה, להראות לדעת את עוצם גבורת הנפש של אשה יהודית לקיים מצוה זו למראה אש הכבשן שהיא מוכנת לה ('שו"ת המאור' ח"ב עמוד קפ).

אבק לשון הרע

וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֵׁנִית וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע וְלֹא פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן מִסְפַּחַת הִוא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר (ויקרא יג ו).

פירש רבינו **ה'אור החיים' הקדוש** זיע"א, שיש כאן רמז לאיסור אבק לשון הרע: 'מספחת היא'. פירוש אינו צרעת, כדרך שאמר בוהק הוא, ואף על פי כן צוה ה' לכבס בגדיו שגם בחינה זו היא ענף מענפי הטומאה אלא שטומאתה קלה. **ואולי שזה ירמוז לאבק לשון הרע, כרמוז בדבריהם ז"ל** (ערכין טו:) **שאפילו לומר נורא בבית פלוני הוא אבק לשון הרע.**

והרה"ק **החוזה מלובלין** זיע"א כתב (דברי אמת פרשת דברים): כתיב 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה'', כי כשאדם רוצה לחזור בתשובה כשאינו כראוי **נראה לו שהוא טוב, העצה כשבא לפשפש במעשיו קודם ישיב על דבוריו היתרים, כי ברוב דברים לא יחדל פשע, ופשוט על לשון הרע, פירוש, אבק לשון הרע שאין אדם ניצל מהם כידוע.** וזה בא מזוהמת נחש שהיה בלשון הרע שדיבר עליו יתברך. על כן אין אדם ניצל כל זמן שלא ניתקן זוהמת נחש וחטא אדם הראשון ונשמתו היתה באדם הראשון בשעת חטא, ובזה פותח שער התשובה ובינה ומבין יותר כל חסרונותיו.

ביום טהרתו

רבינו **ה'אור החיים' הקדוש** זיע"א בפרשה (ויקרא יג נ) תמה, מדוע משפט צרעת הבגד שונה ממשפט צרעת האדם, שבצרעת האדם אם היא צרעת ודאית מטמאים אותו מיד, ורק כאשר היא ספק צרעת יש הסגר, ואילו בצרעת הבגד אפילו כשהיא צרעת בודאי מסגירים את הבגד תחילה. איך יתכן שבגדי אדם חשובים יותר מהאדם עצמו.

ותירץ רבינו, שהסיבה שבבגד לא מחליטים מיד, זה בגלל שבגד שהוחלט לטומאה צריך לשורפו מיד ואין לו תקנה, וה' לא חפץ בהפסד וכליון ממון האדם, כמו שדרשו רבותינו (תורת כהנים נגעים פרק יב משנה ה) בפסוק 'וצוה הכהן ופינו את הבית' (ויקרא יד לו), שהקב"ה חס אפילו על ממון הבזוי של הרשעים, לכן

נגע הבגדים תמיד מוסגר תחילה, כדי לתת אפשרות לחזור בתשובה על החטא שצרעת זו באה בעבורו.

מה שאין כן האדם, שאפילו אם יחליטו אותו לטומאה אינו נאבד בכך, אלא נבדל הוא ויכול לחזור בתשובה, לכן יש אופנים שמחליטים את הצרעת שבו כבר בפעם הראשונה.

מסיים האור החיים: וישרים דרכי ה'...

דרך התשובה על עוון לשון הרע, הוא לשוב על העוון בפרהסיא, כמו שהאיר את עינינו הרה"ק **הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק** זיע"א בספרו **'נועם אלימלך'** (פרשת מצורע): דהנה זה הוא כלל גדול 'הצנע לכת עם אלהיך', שכל דרכיו של אדם צריך להיות בהצנע, כי כשאדם עושה דבר בהתגלות בקל יכול לבא לידי פניה וגדלות בעבודתו, אבל בהצנע אינו יכול לבא לידי פניה, כי אין אדם רואהו. אך זה הוא באדם שרוצה לקרב עצמו לעבודה צריך לילך בהצנע, **אבל הבעל תשובה שעשה עבירה בפרהסיא כמו לשון הרע או שאר עבירות בהכרח תשובתו גם כן בפרהסיא, כי כבולעו כך פולטו, כלומר כבליעת האיסור שנבלע בו כן צריך לפלוט**, אם עבר בסתר יעשה תשובה בסתר, ואם בגלוי ופרהסיא צריך תשובתו גם כן להיות בנגלה ופרהסיא.

אבל איך יעשה תשובה בפרהסיא פן יבא לו איזה פניה בתשובתו חס וחלילה ויפסיד הכל חלילה, תקנתו שילך אצל הצדיקים השלמים ואז בודאי ינצל מהפניות, כי היצר הרע אין בו כח לשלוט שם במקום הצדיקים, וגם זאת שאינו באפשר לבא לו איזה פניה בראותו מעשה הצדיקים שהוא רב מאד יחרד לבו בקרבו לאמר איך אתגאה במעשיי נגד מעשה הצדיקים.

וזהו 'זאת תהיה תורת המצורע' (יד ב), שפירוש מוציא רע, שדיבר לשון הרע, זאת תורתו **ביום טהרתו**, פירוש, צריך לטהר עצמו לעשות תשובה בפרהסיא ובגלוי כיום שהוא גלוי מפורסם. ואם תאמר, שמא יבא לו איזה גדלות מזה כנ"ל, לזה אמר 'והובא אל הכהן', תקנתו שילך אצל כהן הוא הצדיק הגדול העובד ה' באמת, וזה ימנעהו מכל פניה בראותו מעשה הצדיקים אשר צדקות אהב ואז ישר יחזה פנימו.

בא וראה מה שכתב **הרה"ק מפולנאה** זיע"א בספרו **בן פורת יוסף** (ד"ה והנה מצנפת) וז"ל: בשם **מורי זלה"ה**, 'יפקוד ה' איש אשר יוציאם ואשר יביאם' (במדבר כז יז), כי ראש הדור יוכל להעלות כל הדיבורים והסיפורים של אנשי דורו לקשר הגשמי ברוחני. וגם **בדגל מחנה אפרים** (תצוה ד"ה ועשית) כתב: והנה הצדיק השלם יכול להעלות כל הדיבורים לעשותם בסוד הקדושה בתורה ותפילה וכו', אפילו בבגידות הפה היינו דיבורים שלא לצורך אפילו אותם.

וראוי לעורר על תיקון עוון זה, שלא יפול אדם ברוחו ממה שכבר נכשל בעבר, אלא יראה לתקן מעשיו ומכשלותיו מבעוד מועד, בהיותו חי על אדמות, כמו שראיתי משל נאה על כך בקונטרס **'עמוד הלשון'** (עמוד סב), לאדם שהיו לו כרמים גדולים. הענבים שבכרמיו היו מזנים נדירים, שהיה טעמם ערב ומתוק לחיך, ועד מהרה התפרסמו כרמיו והיו סוחרים גדולים קונים ממנו ומשלמים לו בעין יפה. רווחיו היו גדולים והיה מתפרנס בכבוד גדול. באחד הימים קיבל ירושה גדולה בחוץ לארץ, והיה צריך לנסוע למשך תקופה מסוימת, ומאחר שדאג לכרמו פנה לידידו שהיה סומך עליו וביקש ממנו להיות אחראי על הכרם לדאוג להשקייתו ולזיבולו. כמו כן ביקש ממנו, שישגיח על הגדר שתשאר בשלמותה. ידידו הבטיחו נאמנה שיעשה כל מאמץ כדי שהכרמים ימשיכו להוציא ענבים משובחים, ויכול הוא להיות סמוך ובטוח שהכל יתנהל כשורה ולצאת את הארץ בשלוות הנפש. ואכן כאשר בא מועד הנסיעה, ארז הלה את חפציו ונפרד מכרמיו שהיו משאת חייו.

לאחר תקופה ארוכה, כאשר חזר מחוץ לארץ, בדרכו חזרה לביתו ביקש מהנהג שיעבור דרך מקום פלוני שם נמצא כרמו. והנה בבואו סמוך לכרמו תיכף חשכו עיניו בראותו את הגדר והיא הרוסה, והכרם כולו הוזנח ולא הושקה. חלק מהעצים אף נשברו. עד כדי כך שאי אפשר לחשוב שפעם היה במקום זה כרם יפה, מטופח ומושקע.

עם העגמת נפש המשיך לביתו וצהלתו על פניו ולא סיפר עם בואו על אשר ראו עיניו. לאחר החלפת כמה מילים עם בני ביתו ומשפחתו שבאו לקבל את פניו, חילק להם דברי מזכרת שהביא עמו. לאחר מכן נח מעט והחליף את בגדיו ואמר לבני ביתו את אשר ראו עיניו בכרמו, ומפני כך הוא מזדרז לכרמו להשקיע בו ולטפחו כימים עברו.

חבריו וידידיו, שראוהו איך שמנסה מחדש לתקן את הנזקים, ניסו להניאו ממחשבתו בתואנה שהכרם נהרס וקשה מאוד להקימו מחדש. אך הוא השיב להם: בעוד כמה חודשים תווכחו לדעת שהנני יודע את אשר אני עושה. וכך התחיל לעבוד את כרמו והשקיע שם את מיטב כספו וכוחו. יום יום היה משקה וגוזם ומרסס ומזבל. כמו כן תיקן מחדש את הגדר ועשה סמוכות לענפים. והנה לא עברו אלא כמה חדשים והכרם פרח אף יותר טוב ויפה מאשר היה לפני שיצא את הארץ. ידידיו וחבריו שעברו פעם נוספת ליד כרמו ראו גם למדו מוסר איך אסור להתייאש אף בדבר שנראה רחוק מהמציאות, ונוכחו לדעת שהתמדה יום יום בתיקון הכרם הם שהביאוהו להישגים טובים.

הבה ונחשוב אילו אותו אדם היה שומע לעצת ידידיו, האם היה מרויח דבר מכך. בודאי שלא, אלא היה מפסיד הפסד גדול. ומזה נלמד מוסר: **גם אם אדם נכשל במשך שנים מרובות בלשון הרע, ויצר הרע בא ואומר לו שכבר אין לו תקוה והרגל נעשה טבע, לא ישמע ליצרו אלא אט אט יתחיל ללמוד את ההלכות והמוסר ששייכים לנושא שמירת הלשון, ובמשך הזמן יראה פירות טובים בעמלו**, מאחר שהבא להטהר מסייעין אותו מהשמים. וכמו שאותו אדם לא שמע לעצת ידידיו אלא האמין שבכח התמדתו והשקעתו הכרם יפרח, וכך היה. כך אם כל אדם יתמיד וישקיע בנושא זה בודאי שיראה ברכה בלימודיו.

(מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

המשך מעמוד א'

לשון הרע, לפי שהוא טהור, מדוע טעון 'כיבוס בגדים'.

אומר האור החיים הקדוש, זה נגע קל, הבא על איסור קל של לשון הרע, מה שנקרא בלשון חז"ל 'אבק לשון הרע'.

כמו למשל מי שמפרסם ברבים כמה פלוני מארח יפה, שיש בזה אבק לשון הרע, כי על ידי זה יתלקטו אנשים ריקים ופוחזים ויבואו לביתו ויכלו את ממונו.

לא רק מלשון הרע יש לברוח, גם מאבק לשון הרע.

אפילו הכהן נאלץ לטמא

אָדָם כִּי יִהְיֶה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: (יג ב)

אדם שנפל בו נגע, עדיין הוא אינו טמא, עד שיבוא הכהן, ולאחר בדיקת הנגע יאמר בפיו שהנגע טמא.

מרגע זה והלאה יחולו על המצורע מכלול דיני המצורע, טמא הוא.

הכהן, בתוקף תפקידו, הוא המכפר על עם ישראל, הוא הגורם להם טהרה, הוא המרפא אותם מתחלואי הנפש.

וכאן הכהן עצמו קובע את טומאת האיש המנוגע.

עד כדי כך.

האור החיים הקדוש מוצא בזה דמיון לשני המלאכים המלווים את האדם בליל שבת, מלאך טוב ומלאך רע. וכשמגיעים ולא מוצאים חלילה שולחן ערוך, ולא נרות, ולא מטה מוצעת, מכריז המלאך הרע יהי רצון שיהא כך גם לשבת הבאה.

ואז, נאלץ המלאך הטוב לומר 'אמן' בעל כורחו.

הוא מלאך טוב, אבל במצב כזה, למרבה הצער, הוא עונה אמן על 'איחולי' המלאך הרע.

כך הכהן, תפקידו להיות האיש המכפר, והוא נאלץ לקבוע את טומאת האיש המנוגע שבגלל חטאיו קנתה הטומאה מקומה בתוכו.

ומסיים האור החיים: **עד שובו לפני ה', ואז יבער ה' ממנו טומאתו.**

ברוך אתה ה' הרוצה בתשובה

וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר אֶת הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים: (יג ג)

בגד שנטמא, מצווה התורה להסגירו, לפני שיוחלט עליו שהוא טמא באופן מוחלט.

לעומת זאת כשיש באדם נגע שהוא בוודאי טמא, הרי הוא טמא מיידית, ללא המתנה של הסגר קודם.

האם הבגד יותר חשוב מהאדם?!

מסביר זאת האור החיים הקדוש כך:

אדם טמא, יש באפשרותו להיטהר. יתפלל ויעשה תשובה, ויסיר ממנו ה' את הנגע, ויוכל שוב לצאת ולבוא בקהל.

לעומת זאת, בגד שנטמא בנגע צרעת, יש לכלות אותו.

והרי הקב"ה לא רוצה שיבוא הפסד וכליון לממונו של האדם.

מה כן רוצה הקב"ה, שישוב החוטא מדרכו וייטב לו.

אם יוחלט בפעם הראשונה שהבגד טמא, לא יוכלו להחזיר את הגלגל.

נתן לו הקב"ה זמן נוסף לפני שמכלים את הבגד. הזדמנות נוספת לחזור בתשובה, להתקרב לה', להתחרט על העבירות ולהציל את ממונו.

ברוך אתה ה' – הרוצה בתשובה!

מתיבתא אור החיים

כתב רבינו (ויקרא יב ג)**: ונראה לתת טעם לסמיכת וביום השמיני עם מה שלפניו, שבא לתת טעם לעכבת המילה עד יום השמיני ולא צוה למול ביומו כמו שמצינו במקנת כסף** (שבת קלה) **לזה כתב אחר אומרו 'וטמאה שבעה ימים וביום השמיני' וגו' לומר כי לטעם זה הוא שעכב המילה והוא על דרך אומרם ז"ל** (נדה לא:) **כדי שלא יהיו כל העולם שמחים ואביו ואמו עצבים. ורז"ל אמרו** (דב"ר תצא ו) **וזה לשונם למה התינוק נימול לח' שקנה ה' רחמים עליו עד שיהיה בו כח, וכשם שרחמיו על האדם כך רחמיו על הבהמה שנאמר** (ויקרא כב כז) **'ומיום השמיני והלאה ירצה' עכ"ל. וצריך לדעת מי גילה סוד זה כי בח' ימים יהיה בו כח לא פחות ולא יותר. ונראה כי כח האמור בדבריהם הוא מה שאמר בזוהר** (תזריע מד. אמור צא:) **שהוא כדי שיעבור עליו שבת ותגיעהו נפש החיונית הנשפעת בעולם ביום השבת כידוע ואז יהיה בן קיימא, והוא שאמרו ז"ל כח החיוני, ותמצא שאמרו ז"ל** (ב"ר פ"ו) **שקודם שבא שבת היה העולם רופף ורועד כיון שבא שבת נתחזק ונח ע"כ. והוא מה שאמרו כדי שיהיה בו כח.**

ובפרדס יוסף הקשה שלפי זה היה די למול ביום השביעי, דבזה גם אם נולד בשבת, כבר עבר עליו עכ"פ חלק מיום השבת. וכתב שהכח שמקבל מהשבת הוא על ידי התוספת שבת כמו שאמרו במסכת סופרים (פי"ז ה"ה), ולכן ממתינים לולד הנולד בשבת שמונה ימים, כיון שצריך שתעבור עליו תחילת השבת. [ובפרדס יוסף שם כתב 'דכל השבת בעי', וצריך לפרש כוונתו לתחילת השבת, שהרי אף אם נולד בסוף השבת, מלים אותו מיד בבוקר יום השבת, ואין חיוב שיהיה שבת שלימה ממש].

וכ"כ בספר פרדס שמאי על התורה: ראיתי בכתבי הגה"ק מרן מהר"ש ז"ל מבעלזא שהק' בשם המגיד (רבי שלמה מלוצק ז"ל) דאפילו אי היה מילה בשביעי ג"כ רואה השבת, ותי' כ"ק מרן מהר"ש ז"ל דעיקר הוא שיראה הילד פני מטרוניתא בליל ש"ק.

וראה עוד בשפתי צדיק (אות יא) שכתב שענין ההסגר שהוא ז' ימים, הוא כענין שאמרו במילה שהיא לשמונה ימים כדי שיעבור עליו שבת אחת, כי שבת קדש מחזק את הכח שיוכל לסבול יסורי המילה, וכן במצורע שירד כל כך עד שנענש משמים בצרעת, מוכרח להסגר ז' ימים ויעבור עליו ש"ק, שרמזו בו שבת בו תשב, ויתעורר בו ניצוץ היהדות אשר נמצאת בפנימיות לבו שבא בירושה מהאבות הקדושים. עיי"ש. והנה דבריו צ"ב, כי א"כ למה לא אמרו שישב שמונה ימים. ויתכן כי המצורע כבר עברו עליו שבתות הרבה עד שהסגירו הכהן וכו', ולכן די שיעבור עליו חלק מן השבת כשהוא מוסגר כבר. אמנם יתכן עוד, כי טהרתו היא רק ביום השמיני, שאז מביא קרבנותיו ונטהר, ורק ההסגר הוא ז' ימים, וא"ש.

וראה עוד בענין זה מה שכתב מהר"ל צינץ בהגדת ברכת השיר בפיוט אחד מי יודע וזה לשונו: שמונה מי יודע וכו' שמונה ימי מילה להבין ביאור פיסקא זו נקדים דברי מדרש רבה כי במדרש רבה אמור איתא כל השביעים הם מקודשים, ואם כן היה לו למילה להיות בשביעי ונקדים דברי מדרש רבה (שם כז י) והיה שבעת ימים תחת אמו, אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי משל למלך שנכנס למדינה וגזר על כל אכסנאין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונה תחילה כך אמר הקב"ה לא יביאו קרבן ולא תהיה מילה עד שתעבור עליו שבת שאין ז' ימים בלא שבת ע"כ. ויש לדקדק בזה דלמה תלה הכתוב ביום השמיני, הוי [ליה לתלות אחר שבת, אפילו נולד בערב שבת עוד קשה אם ביום השביעי היה נימול גם כן לא סגי בלא שבת. ולייישב זה יראה על פי מ"ש בשם מו"ה רבי משה קורדאווירו על מה שאמרו שבת קיח ב אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים, ופירש שבחול נשארים גם כן מקדושת שבת שלשה יומי מקמי שבתא, דשבת הבאה ובתר שבתא, מקבלין שפע משבת שעברה, והיינו שתי שבתות, שבת המקודש ושארית שבת שבששת ימי המעשה ושתי השבתות, הם עיקר שבת, ושארית שבת, ושפע שבת, משבת שתבא, ובזה מיושב המדרש מעולם לא זזה השכינה מישראל אפילו בשבת של חול (זוה"ק ח"ג קעט:) עיין פרשת דרכים (דרוש כג) ולפי מה שכתבנו יובן שפיר שהכוונה אפילו מי שישמור להמשיך קדושת שבת שארית הקדושה, הנשארת משבת שעבר ואשר יקבל משבת הבאה גם כן ממשיך השכינה נמצא ששבת עם כל בחינותיה כלולה גם משמת ימי המעשה, שיש בזה גם כן בחינת שבת לכן צריך לעבור שבעה ימים שיש בהם שבת הגדול, וגם שארית הנשארים, ובזה מובן שמונה מי יודע אם משום שיקבלו פני מטרונה, אם כן תסגי מיד בעוברו השבת לימול ועל זה מתרץ שמונה ימי מילה לפי ששבעה ימי שבתא ש'כל השבעה' בחינת שבת וצריך לעבור עליו כל הבחינות וכאמור בדברינו.

אור הישועות
מכתבי הלומדים

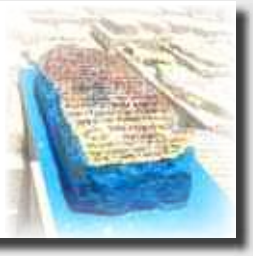

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - בארי ישראל

בזכות ה'אור החיים' – סיפור אישי

אמי ע"ה נפטרה בגיל 84, אך במשך **25 שנה לפני פטירתה - היא הייתה עיוורת לחלוטין.**

הכול התחיל בעקבות טרגדיה קשה: אחי ז"ל נהרג בתאונת דרכים בגיל 17. הצער הכריע את אמי, הדמעות לא פסקו, ועם הזמן עפעפיה צנחו - **עד שלא יכלה לפתוח את עיניה כלל.**

למרות הסבל, הייתה לה זכות גדולה - היא תרמה בקביעות לבית מדרש הקרוי על שם ה'אור החיים' הקדוש. סמוך לפטירתה, מצבה הידרדר, והרופאים קבעו שיש לכרות לה את הרגל. המשפחה התאספה ליד מיטתה, ואני הבאתי איתי את ספר ה'אור החיים' הקדוש. פתחתי בפרשת נשא והתחלתי לקרוא בקול. ולפתע **אמי פתחה את עיניה!**

מדובר לאחר **25 שנות עיוורון**, כאשר היא מסמנת בידיה שהיא רואה אותנו, כך סקרה בעיניה את כל המשפחה, אך בעיקר התעכבה עלי, שקראתי בספרו של האור החיים הקדוש. ההלם היה מוחלט.

אני מאמין שזכינו לכך בכוחו של ה'אור החיים' הקדוש - **זכותו תעמוד לנו ולזרענו עד עולם!**

מ.ט. נתיבות

מחוברים לחיים

לשמיעת שיעורים ודרשות

חייגו: 03-617-1077

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
(רעוא דרעין
פרשת תזריע מצורע תשפ"ה
ביהמ"ד באר ישראל)

עינים מאירות
על התורה והמועדים

גיליון כ"ז
תזריע מצורע
תשפ"ז

בין בדידות והתבודדות

תורת הצרעת

פרשיות תזריע ומצורע סמוכות הן זו לזו, ועל פי רוב קוראין בהן בתורה בשבת אחת. שתיהן עוסקות בענייני טומאה וטהרה בכלל, ובענייני נגעים בפרט, הנחלקים לנגעי אדם, נגעי בגדים ונגעי בתים. אולם עיקר הפרשיות הללו עוסק בנגעי בני אדם, צרעת עור בשר למיניה, הן באופני טומאתו והן בדרך טהרתו. לכל נגע ונגע צורתו המיוחדת לו וגווניו המפורטים בתורה.

שורש הצרעת אינו במחלה גופנית, כי אם בפגם רוחני, וכפי שמנו חז"ל (ערכין טז.) כמה וכמה חטאים אשר עליהם נענש האדם בצרעת. אין הנגעים באים אלא בזמן שבית המקדש קיים, ולא בימות הגלות. כי רק כאשר עמד כהן לישראל לטהר ולטמא היו נוהגים בדיני נגעים.

החטא הנודע ביותר אשר עליו נענש האדם בנגע הצרעת, הוא לשון הרע. שכן אחד מן הדינים הקשים ביותר שנאמרו במצורע, הוא חובתו להסתלק חוץ לג' מחנות, בדד ישב מחוץ למחנה מושבו. ודבר זה הוא מידה כנגד מידה לחטא לשון הרע, כי הוא שילח מדנים בין אחים והפריד בין הדבקים, כך גם הוא יפרד מחברת האנשים וישב בדד וידום.

וכבר עמדו חז"ל (ראה ויקרא רבה יז ד) על כך שהנגעים בהם בהדרגה, בתחילה בקירות ביתו של אדם, לאחר מכן בבגדיו, ורק אם לא שב בתשובה לוקה גופו בשחין רע, כי אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחילה (וראה ברמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק טז הלכה י).

מחוץ למחנה מושבו

כאמור, עיקר ענין הנגעים רוחני הוא, מפלאי תמים דעים, ובא כעונש על חטא. הן אמנם, פעמים שבאים הנגעים כמחלה גופנית, שחין פורח אבעבועות, ובכל הדורות היו מצורעים, אשר מחלתם מדבקת ביותר, והיו הבריות מתרחקים מהם כדי שלא יחלו גם הם. אך כאן המדובר בעונש רוחני, אשר גם דיני ההרחקה שנאמרו בו אין תכליתם למניעת הדבקת המחלה, אלא כדי לעורר את החוטא לשוב בתשובה ולתקן את הפגם הרוחני שהוא שורש המכה.

עונש כואב וקשה הוא זה, לישב בדד מחוץ למחנה, רחוק מבני המשפחה וחברי הקהילה. מתוך כך בא האדם לידי חשבון הנפש. אין המדובר רק בריחוק מקום, אלא בהתפרדות הלבבות. המצורע יושב בדד משום שאינו ראוי להיות חלק מקהל עדת ישראל. דבר זה מביאו להרגשת הלב פנימית, אשר תכליתה הסקת מסקנות כיצד תהיה הנהגתו כאשר יזכה לשוב בתשובה ולהיטהר מצרעתו.

סילוק אזר החכמה

אכן, עד כאן דיברנו על דרך המוסר והפשט, בביאור הפשוט של דין התורה למצורע לישב בדד מחוץ למחנה.

אמנם בדרך האמת ובתורת החסידות נתבארה הבנה פנימית ועמוקה לעניינים אלו. בספרי החסידות מבואר כי מן המצורע מסתלק האור האלקי - הוא אור החכמה, כי אינו קשור דיו אל התורה הקדושה, ומשום כך בא הריחוק לידי ביטוי גם בהבדלה מן הבריות.

הצרעת בישראל - חולשת הפנימיות

בספה"ק **שם משמואל** בפרשתנו (ויקרא, תזריע והחודש שנת תרע"ג) האריך לבאר בדרך זו את כל דיני המצורע, כמו שנאמר בתורה (ויקרא יג מה-מו): "וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא: כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ".

ומבאר על פי המבואר בכתבי **רבינו האריז"ל** (ספר הליקוטים פרשת תזריע) כי ענין הצרעת בישראל הוא סילוק כח הפנימיות וחולשת הכח הרוחני, ואין לדמותה כלל לצרעת הנמצאת באומות העולם, וכגון המסופר בהפטרת פרשת תזריע [כשאינה מחוברת עם פרשת מצורע] על צרעתו של נעמן שר צבא ארם שריפאהו אלישע הנביא. הצרעת הבאה על הגויים אינה אלא מחלה ככל המחלות, ואמנם היא מן הקשות והמיסרות שבהן, ומכל מקום כולה בגוף ואינה רוחנית כלל, וגם רפואתה כשאר רפואות המחלות. אך אין לדמות כלל את חברבורות השחין ומיני הצרעת שבגופם של הגויים, למחלה הרוחנית העלולה לפקוד את ישראל וצרעת שמה, כי אין ביניהן מאומה מלבד שיתוף השם. כי ישראל מהותם פנימית ועלו במחשבה להיבראות, ואומות העולם כולם בחיצוניות.

ובפרט יובן דבר זה אחר מה שאמרו חז"ל (ערכין שם) כי הנגעים באים על חטא לשון הרע, אם כן ודאי מהותם פנימית ורוחנית, כי מהות לשון הרע היא הוצאת הרע כלפי חוץ, וזה היפך מעלת ישראל שהם בפנימיות.

לשון הרע - דביקות בחיצוניות

וכבר עמד בביאור הדבר **רבינו המהר"ל זיע"א**, לבאר מה שאמרו חז"ל (שמות רבה א ל) על משה רבינו, כי לאחר שאמרו לו דתן ואבירם (שמות ב יד) "הַלְהָרְגֵנִי אַתָּה אֹמֵר כַּאֲשֶׁר הָרַגְתָּ אֶת הַמִּצְרִי", ירא מפניהם ואמר (שם) "אָכֵן נוֹדַע הַדָּבָר". ופירש **רש"י** בשם המדרש: "דאג לו על שראה בישראל רשעים דלטורין, אמר מעתה שמא אינם ראויין להגאל".

ופירש המהר"ל (בגור אריה שם): "כי מי שיש בו מדה זאת אינו ראוי לגאולה, לפי שהגאולה היא נמשכת ממדריגה פנימית עליונה שהיא אינה בגלוי, ומי שמגלה דברים - הפך זה, שדבק במדריגה תחתונה, והיא נקראת מדריגה גלויה וחיצונה".

כלומר, אין הכוונה לכך שאין ישראל עובדים את ה' כלל, שהרי אמרו חז"ל כי לא שינו את שמם ואת לבושם ואת לשונם במצרים, ובזכות זה נגאלו. אלא שלשון הרע שהיה מצוי ביניהם מורה על חלק רע שיש בפנימיותם, אשר זהו שורש הטומאה.

בגדי כהונה - כיסוי הפנימיות

בדומה לזה מצינו כי טומאת מת חמורה בישראל יותר מן האומות, ואם היתה הטומאה מין מחלה, ודאי אין בה חילוק בין ישראל לעמים, אלא ודאי רוחנית היא, ויסודה מן הקדושה שהיתה במקום קודם לכן, וכשפורחת הקדושה מיד משתוקקים החיצונים לאחוז ברושם שנותר ממנה, ומזה נוצרת הטומאה.

על דרך זו מבאר השם משמואל בשם אביו **הרה"ק בעל האבני נזר זיע"א** את ענין בגדי הכהונה, כי כל דבר פנימי צריך כיסוי מיוחד לו, וקדושת הכהונה פנימית היא, לכן נצטוו ישראל להלביש הכהנים בבגדי כבוד ותפארת.

דיני המצורע מזרים על חסרונו

אמנם כאשר נפגם כח הקדושה הפנימית, או שיש בו ירידה, ויתכן אפילו שבא לידי טומאה - אז מיד ניכר הדבר כלפי חוץ בבגדים, וזהו שציוותה התורה על המצורע כי בגדיו יהיו פרומים. אין כאן סמל בלבד, אלא הוראה על המציאות הפנימית שנפגמה.

בדומה לזה, גם פריעת שיער המצורע מורה על פגם הפנימיות, כי ענין השיער הוא מותרות הגוף היוצאות כלפי חוץ, ושער הראש מקורו ממותרות המח וכח הרע שבו היוצא החוצה. ולעתים יהיה הדבר להיפך, כמו שמצינו בנזיר שגם הוא מצווה על איסור תספורת, ושם הרי זה ראיה על מעלתו, שאפילו המותרות שבו הם בקדושה, עד אשר לאחר ימי נזירותו לוקחים את השער ושורפים אותו באש שעליה מתבשל בשר הקרבן. אולם אצל המצורע הוא בהיפך, לכן יהיה שערו פרוע.

כמו כן, 'על שפם יעטה', צריך המצורע לשמור את פיו שלא יזיק בהבל היוצא ממנו, וגם כאן זו טומאה במזיקה ולא מחלה, אף שדרכי ההרחקה שוות הן.

גוף נפש ושכל

והנה אמרו חז"ל (ערכין טו:) שבעל לשון הרע מגדיל עוונות כנגד שלוש עבירות חמורות - עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, שמצווין עליהן ביהרג ואל יעבור. וכתב **רבינו המהר"ל זיע"א** (חידושי אגדות זבחים פח: נצח ישראל פרק ד; נתיבות עולם נתיב הלשון פרק ו, ועוד) כי בשלוש עבירות אלו יש קלקול לגוף לנפש ולשכל; עבודה זרה היא קלקול השכל, גילוי עריות קלקול הגוף הנעשה כבהמה, ושפיכות דמים קלקול הנפש, כי הדם הוא הנפש והרוצח שופך את דם הנפש. לעומת זאת בלשון הרע פוגם האדם בשלשתם, משום שבזה פוגם בצלם אלקים שבו, שהוא הכח המחבר את שלושת הכוחות למען יצדקו יחדיו.

ארבעה תיקונים

כנגד ארבעה קלקולים אלו - השלושה, והרביעי הכוללם יחד - נאמרו ארבע מצוות למצורע. 'בגדיו יהיו פרומים' - זהו רמז לפגם הגוף, הניכר כלפי חוץ בבגדים שהם כיסוי הגוף. 'וראשו יהיה פרוע' - אלו השערות הבאות ממקום המח, רמז לפגם השכל. 'ועל שפם יעטה' זהו ההבל היוצא מן הגוף, כח הנפש השוכן בלב. ומלבד כל אלו - 'בדד ישב מחוץ למחנה',

בגלל קלקול כח הצלם האלקי המחבר את הכל, כי מי אשר לא יחובר אל החיים - ילך לו להתבודד.
אלו הם דברי השם משמואל בהאי ענינא, המסדר לפנינו את שלושת הקדושות שבאדם, ואת חובת הזהירות שלא לפגום בפנימיות, כי בעל לשון הרע פוגם בחלק המאחד את כולן - הוא צלם אלוק ממעל. ודבר זה צריך המצורע ליתן על ליבו בשעה שמובדל הוא מחבריו, כי האור האלקי שבו נעלם מאיתו.

סדר טהרת המצורע

ועתה נראה דבר מופלא.
בסדר טהרת המצורע נאמר כי יש להביא עץ ארז ואזוב ושני תולעת, ושתי ציפורים חיות טהורות, וכלי חרס ובו מים חיים. את אחת הציפורים שוחטים על כלי המים, ואת הציפור החיה טובלים בדם הציפור השחוטה, ולבסוף משלחים אותה על פני השדה.
רבו כמו רבו דיני הקרבנות, ובהם הזאות ותנופות, הולכות והבאות, אולם גם בתוך כל הדינים הללו, מיוחדים הם דיני המצורע, אשר לא נמצא כדוגמתם בשאר הקרבנות.

ממזוזת לחיים

מעשה מיוחד זה - נטילת ציפור חיה וטבילתה בדם חבירתה השחוטה, מגלם בקרבו רעיון מופלא, כי גדול כח טהרת המצורע כיציאה ממוות לחיים.
יסוד הדבר במה שאמרו חז"ל (נדרים סד:) כי המצורע חשוב כמת, אך דבר זה דורש תוספת הסבר והרחבת דברים.
הן נתבאר כי שורש הצרעת בחטא לשון הרע, וכבר אמר החכם מכל אדם (משלי יח כא) "מָוֶת וְחַיִּים בְּיַד לָשׁוֹן". גם את הבאת הציפורים פירשו חז"ל (ערכין טז., הובא ברש"י ויקרא יד ד) כי הוא על שם שמפטפטות תמיד בצפצוף קול, ורומזות בזה למצורע שהוא עשה מעשה פטפוטי דברים. אך עדיין לא נתבאר בזה ענין שחיטת האחת וחיי חבירתה.
על כן נבקש לעמוד על משמעות הדברים הפנימית, וכפי שכבר החילונו לבאר מספרי החסידות כי הצרעת ענינה איבוד צלם אלקים. ולסיום המהלך נביא בזה את דברי **רבינו האור החיים הקדוש** המפרש בדרך רמז.

וקראתם דרור

וכבר עמדנו על דבר עונשו הגדול של המצורע, אשר עיקרו בבדידות והרחקה מחברת אנשים. ואם בדורות אחרים צריכים היו הלומדים להשתמש בכח דמיונם כדי לתאר לעצמם את הדבר, הרי אנו כולנו עברנו זאת על בשרנו, בימי מגיפת הקורונה הקשים, בהם היו הבריות ספונות בבתים מדבר באופל יהלוך. כמה קשה ונוראה היתה הרגשת הבדידות.
ולענין זה, הרי בשילוח הציפור החיה על פני השדה מבטאים אנו את השחרור - שהוא היפך הבדידות, כי לאחר שנטהר מטומאתו שוב יוכל לבוא בקהל עם ועדה.

עבודת ההתבודדות

ברם חובה עלינו להטעים, כי אין לדמות כלל את בדידות המצורע אשר כולה עונש, למעלה הגדולה והנפלאה שיש בהתבודדות הבאה לצורך עבודת ה'. ומודעת לכל שיטתו של **הרה"ק רבי נחמן מברסלב זיע"א** בזה.
כך פירש **הרה"ק מקאצק זיע"א** את דברי הגמרא (עירובין כא:) על שלמה המלך: "אמר רב יהודה אמר שמואל, בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים, יצתה בת קול ואמרה (משלי כג טו) 'בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני'". כי הצד השווה בין שתי תקנות אלו, הוא שמירת הסייגים וההרחקה מן הסובבים גם כאשר נמצאים בין אנשים, כי עבודה גדולה היא לדבוק בה' יתברך ולדבר אליו בכל המצבים, בבחינת "שִׁוִּיתִי ה' לְנֶגְדִּי תָמִיד" (תהלים טז ח).
והחילוק מבואר, כי ההתבודדות הבאה מתוך בחירה היא עבודה גדולה שבמקדש, אולם כאשר נכפה הדבר על האדם כעונש יש לו להתבונן במה שהביאו לידי כך.

וכתב בספה"ק **ליקוטי מוהר"ן** (תניינא תורה כ"ה), כי ההתבודדות היא מעלה גדולה ועליונה מן הכל, לקבוע לו שעה או יותר ביום להתבודד. ואין צריכים ללכת לשדה בשביל זה, אלא יכול אדם להתבודד בחדרו ולפרש שיחתו בינו ובין קונו, לדבר עם הקדוש ברוך הוא דברי פיוס תפילה ותחנונים, [כי הדיבור הוא התפילה, כמו שאמר הכתוב (בראשית ל ח) "נַפְתּוּלֵי אֱלֹקִים נִפְתַּלְתִּי", ופירש **אונקלוס** שהוא לשון תפילה, **ורש"י** פירש מלשון חיבור, והכל הולך אל מקום אחד, כי התפילה היא חיבור האדם לה' יתברך בדביקות].
ויכול האדם להתפלל לפני ה' בלשון המדוברת, כי בלשון הקודש קשה לו לאדם לפרש שיחתו כראוי באשר אינו רגיל בה, אך ישיח כל אחד את ליבו בלשון שרגיל בה ולפי דרכו כדבר איש אל רעהו. וזו דרך טובה מאוד ועצה נפלאה, לפרש שיחתו לפני ה' ולספר לפניו את כל העובר עליו.
ואפילו בדרך הטבע מועיל הדבר, כי דאגה בלב איש - ישיחנה לאחרים, ואם עוברים על האדם כמה צרות ויסורים ושומר הכל בתוכו, רע ומר לו הדבר, על כן נהגו כמה אנשים לילך ולספר את העובר עליהם לחבריהם. אך מה טוב לו לאדם שאינו צריך לזה, כי הכל הוא מספר לריבון כל העולמים, כי הכל ממנו והוא שומע הכל ומכיל הכל, והמבקש ממנו מובטח לו שלא יפסיד.
ומוסיף רבי נחמן מברסלב שם, כי כמה וכמה צדיקים גדולים מפורסמים לא באו למדרגתם אלא על ידי מדרגה זו של התבודדות, והמשכיל יבין מעצמו את גודל המעלה בזה, אשרי מי שיאחז בה.

כיחידו של עולם

יסוד זה מצינו אצל יעקב אבינו ע"ה, כפי שדרשו חז"ל (בראשית רבה עז, א): "ר' ברכיה בשם ר' סימון אמר

המצורע יושב בדד משום שאינו ראוי להיות חלק מקהל עדת ישראל. דבר זה מביאו להרגשת הלב פנימית, אשר תבליטה הסקת מסקנות כיצד תהיה הנהגתו כאשר יזכה לשוב בתשובה ולהיטהר מצרעתו

(דברים לג כו) 'אין כאל', ומי כאל - 'ישורון', ישראל סבא, מה הקדוש ברוך הוא כתוב בו (ישעיה ב יא) 'ונשגב ה' לבדו', אף יעקב (בראשית לב כה) 'ויותר יעקב לבדו'". כי ה' יתברך יחיד בעולמו, והאדם צריך להידמות לקונו בנקודה זו, ולזכור כי לבדו בא אל העולם, ולבדו יעזוב את העולם. אלא שכל זמן שעודנו בעולם אינו יכול להיות לבדו, וצריך הוא למשפחה וחברים, וגם את צרכי עצמו לא יוכל לספק ללא עזרת הבריות. אולם מצד מעשיו, הוא לבדו האחראי, לפיכך נברא האדם יחידי.
כולנו צאצאי יעקב אבינו, וכולנו קשורים בקדוש ברוך הוא שהוא יחיד ואין יחידות כמוהו.

כבני מרון

ונוכל גם אנו למצוא זכר לדבר, בדברי הגמרא ב**מסכת ראש השנה** (דף יח.) המפרש את לשון המשנה (שם טז.) "בראש השנה - כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון", וכפי שאנו מזכירין בתפילת ימי הדין בפיוט 'ונתנה תוקף': "כְּבַקָּרַת רוֹעֶה עֶדְרוֹ. מַעֲבִיר צֹאנוֹ תַּחַת שִׁבְטוֹ".
שלושה פירושים נתנו חז"ל ל'בני מרון', ונוכל למצוא בכל אחד מהם מעלה שאין בחבירו.
בראשון דימו את המשפט לכבשים העוברים תחת השבט להתעשר, ומכך רואים אנו כי בכדי לעבור מן החולין אל הקדושה צריכים להיות יחידים.
הפירוש השני - לעולים בשביל הצר של מעלות בית מרון, ומזה למדנו על כל שבילי החיים, המסילות הצרות שבני אדם מהלכים בהם, והמסע הרוחני שצריך כל אחד לעבור, כי עתידים אנו ליתן דין וחשבון על זה, ושם במעמד המשפט יעמוד כל אחד לעצמו.

דבר זה יש לנו לזכור בכל רגע ורגע, וגם זהו מכלל 'שויתי ה' לנגדי תמיד', לזכור את מידת 'ונשגב ה' לבדו', בבחינת 'תמים תהיה עם ה' אלקיך' ולהתהלך בדרכי ה' יתברך.
ואילו הפירוש השלישי משווה את בני האדם לחיילות של בית דוד, אשר אמנם יש כאן כלל שלם - צבא גדול המהלך כאיש אחד, אולם לכל אחד ואחד מן החיילים יש תפקיד מיוחד המסור בידו.
אם כן, ענין ההתבודדות הוא חיזוק הקשר שבין האדם לקונו, וחיזוק הפנימיות, למען נבין ונדע כי לכל אחד מאיתנו ישנה מעלה מיוחדת ותפקיד מיוחד, באשר הוא שם.

ה' בדד ינחנו

רמז לדבר, במה ששנינו ב**אבות** (פרק ג משנה ד): "רבי חנינא בן חכינאי אומר, הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו". כי אמנם טוב לו לאדם להתבודד, אך אל יהא ניעור 'בלילה' - במחשבות חשוכות המורידות אותו כלפי מטה, כי בזה הוא מתחייב בנפשו. ואילו אם בהיותו יחידי הוא מתרומם לבחינת אור היום, אז יזכה לחיבור אמיתי לקדוש ברוך הוא.
אם כן, המקום הגבוה ביותר אליו שואף היהודי, הוא להיות 'בדד' ולפתח מידה זו בקדושה. וכפי שדרש **הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זיע"א** (בספר זרע קודש, פרשת חיי שרה) על הפסוק (דברים לב יב) "ה' בָּדָד יַנְחֶנּוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֵכָר", כי 'בדד' ראשי תיבות 'בכל דרכיך דעהו'. כי אם נוטל היהודי את מידת הבדידות ועל ידה זוכר שה' עמו בכל שעה ובכל מקום, ודאי אין לך מידה גדולה מזו.
אולם הרשעים מהפכים מידה טובה למידת פורענות, והמשלח מדנים בין אחים ומפריד בין הדבקים, בדד ישב מחוץ למחנה, וכאן הבדידות קשה ונוראה, ובאה כעונש. אולם גם מתוך החושך יוכל למצוא את האור ולתקן, ולהחזיר עצמו אל מידת 'בכל דרכיך דעהו', גם בהיותו מרוחק ומדוכא.

צרעת נעמן

אחר הדברים האלה, ומה שהקדמנו בביאור ענין הבדידות ומה בינה ובין ההתבודדות, נשים פעמינו אל הפטרת פרשת תזריע ונמצא דברי חפץ.
בהפטרה זו מתואר בנביא המעשה על נעמן שר צבא ארם שלקה בצרעת, ורפואתו בידי אלישע הנביא. וכבר הקדמנו למעלה שאין צרעת זו מעין הצרעת שבישראל, ואינה רוחנית אלא מחלה ככל המחלות, ומן הקשות שבהן.
בימים ההם, כפי המתואר בסוף ספר מלכים א', ובתחילת ספר מלכים ב', היו מלחמות רבות בין ישראל וארם. ובתוך ממלכת ארם מילא נעמן תפקיד חשוב ביותר, עד שהיה נוהג בנכבדות אפילו לפני המלך, ככתוב (מלכים ב' ה א) "וְנַעֲמָן שַׂר צְבָא מֶלֶךְ אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדֹנָיו" (ראה כד הקמח ערך גאוה; כלי יקר בפרשתנו, ויקרא יג ב). וכל זאת משום שעל ידו נתן ה' תשועה לארם, כי הוא זה שמשך בקשתו והרג מבלי משים את אחאב מלך ישראל (ראה מדרש תהלים שוחר טוב מזמור ע"ח, י"א). ומכיון שעל ידו בא הנצחון על ישראל מינוהו לשר צבא עליהם. אולם מכיון שעלה לגדולה - נעשה גס רוח וגאוותן, ועל כך נענש בצרעת (ראה במדבר רבה ז ה), והיו הכל מתרחקים ממנו מפחד המחלה.

מנאזה להכנעה

באחת הפעמים שבו הארמים שבו נערה אחת יהודיה, ולקחוה לשפחה לאשת נעמן שר הצבא. ואותה נערה הציעה לפני גבירתה (מלכים ב' ה ג): "אַחֲלֵי אֲדֹנִי לִפְנֵי הַנָּבִיא אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן אָז יֶאֱסֹף אֹתוֹ מִצָּרַעְתּוֹ".
אמרה האשה לבעלה, ונעמן שלח את דברי הנערה למלכו הארמי. אולם ברוב גאוותו לא עשה כפי שנאמר לו ללכת אל הנביא בעצמו, אלא שלח אגרת אל מלך ישראל יהורם בן אחאב בדרישה לרפא את שר הצבא נעמן.
כך יצא נעמן לדרכו עמוס בכסף וזהב ובחליפות בגדים, ולא היה נראה כלל כמי שבא בהכנעה לבקש

לו רפואה למחלתו חשוכת המרפא, המוכן ליתן כל הון שבעולם בכדי להירפא. אלא נראה היה כמי שבא לחפש לו תואנה למלחמה.

כאשר ראהו יהורם, נבהל מאוד מפניו, והבין כי מתאנה לו מלך ארם, שהרי מי יוכל להיות כאלקים להמית ולהחיות ולרפא את הצרעת אשר אין רפואה למכתה. אולם אלישע שלח לו כי יאמר לנעמן לבוא אליו, למען ידע כי יש נביא בישראל.

כך הגיע נעמן לבית אלישע, מלווה בסוסים רבים ומרכבות מפוארות, וכולו אומר כבוד. אמנם מראה פניו היה רע מאוד, אך בכל זאת שר הצבא היה, וציפה כי יצא אלישע לקראתו בתופים ובמחולות. אך הנה אין אלישע מוכן לקבל את פניו כלל, אלא רק מסר לו על ידי שליח, כי אם ברצונו להירפא, ילך נא ויטבול שבע פעמים בירדן, ושב ורפא לו.

דבר גדול דיבר הנביא

בגאוותו ובגסות רוחו לא יכל נעמן לסבול את הדבר, ואמר (מלכים ב' ה יא-יב): "הִנֵּה אָמַרְתִּי אֵלַי יֵצֵא יָצוֹא וְעָמַד וְקָרָא בְּשֵׁם ה' אֱלֹקָיו וְהֵנִיף יָדוֹ אֶל הַמָּקוֹם וְאָסַף הַמְצֹרָע: הֲלֹא טוֹב אֲמָנָה וּפַרְפַּר נַהֲרוֹת דַּמֶּשֶׂק מִכֹּל מֵימֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא אֶרְחַץ בָּהֶם וְטָהָרְתִּי", ופנה ללכת בחימה.

אמרו לו אנשיו: "ובכל זאת, הלא אם היה הנביא מבקש מאיתך דבר גדול, ומצווה עליך למשוח את גופך בכמה מיני משחות בבוקר ובערב ובצהריים, ודאי היית שומע לו, אם כן עתה שלא ביקש ממך אלא רחיצה קלה בלבד, תזניח את דבריו. ומה תפסיד אם תנסה לעשות כאשר אמר".

הסכית נעמן לדבריהם, והלך וטבל בירדן שבע פעמים. וכאשר עלה מן הטבילה, שב בשרו ונעשה חלק כבשר נער קטן, טוב יותר ממה שהיה קודם לצרעת.

טהרה מן הנאוה

מלבד מה שנטהר גופו בטבילה זו, נטהרה גם נפשו מגסות רוחה, והוא שב אל הנביא ואמר לו (שם פסוק טו): "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹקִים בְּכָל הָאָרֶץ כִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל", כי עתה למד את דרכי הענוה.

ומפרשים (ראה בספר הקדמון 'חן טוב' פרשת תזריע), כי במה שאמר לו אלישע לטבול בירדן, רמז לו כי עליו לרדת מרום גאוותו, 'ירדן' לשון ירידה. ועוד כי 'ירדן' נוטריקון 'ירד נ'' (ראה מגלה עמוקות על ואתחנן אופן י"ח), נ' הוא נעמן, שעליו לרדת מהתנשאותו, וכשעשה כן נטהר.

כאשר ראה נעמן עד כמה גדול כוחו של אלישע, ביקש לעטרו בזהובים וליתן לו מתנות גדולות. אולם אלישע מיאן בדבר, כפי שביארו המפרשים שם (רש"י מלכים ב' ה טז) שלא רצה ליהנות מממון עבודה זרה, ועוד טעמים (ראה חידושי אגדות מהרש"א סנהדרין קז:).

בין ישראל לעמים

והנה הקשה **רבינו החתם סופר זיע"א** (תורת משה השלם פרשת תזריע, על ההפטרה), כי מאחר ויעצה הנערה לאשת נעמן לשלוח את בעלה לנביא אלישע שיאסוף את צרעתו, מפני מה הלך מלך ארם ושלח שליחים ליהורם מלך ישראל, ומדוע לא פנה מיד אל הנביא.

ועוד הקשה שם, כי לאחר שנתרפא נעמן בדרך נס ברחיצתו במימי הירדן, רצה ליתן לאלישע מתנות גדולות, ואמר לו (מלכים ב' ה טו) "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹקִים בְּכָל הָאָרֶץ כִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה קַח נָא בְּרָכָה מֵאֵת עַבְדֶּךָ". ויש להבין מהי הלשון 'ועתה'.

ומפרש החתם סופר, כי אחר ששמע שיש נביא בשומרון, ודאי הבין כי יש לבוא אל הנביא ולא אל המלך, כי הוא הפועל ישועות בקרב הארץ. אולם בקוצר דעתו סבור היה כי ירפא הנביא על ידי שיניף בידו ומיד תעבור הצרעת, וממילא הוקשה לו, כי אם אמת נכון הדבר, הכיצד זה מצויים מצורעים ושאר חולים בישראל, ולמה לא ילכו כולם אל הנביא וימצאו מזור למכתם. אלא, סבר נעמן כי אין הנביא יכול 'להטריח' את הקדוש ברוך הוא בעבור כל אדם, כי אם כן בטלה מידת הדין ואיש הישר בעיניו יעשה, כי על כל צרה שלא תבוא ילכו אל הנביא ויפעלו ישועות, ולא יתקנו עוונותיהם. לכן חשב כי באמת אין הנביא מתפלל אלא בעבור דבר הנוגע למלך או לכלל הציבור. ולכן שלח בתחילה אל המלך, כדי להפחידו, וכפי שחשב באמת יהורם כי תואנה הוא מבקש, ובזה יושיעו הנביא, כי צורך הכלל הוא.

מטעם זה עצמו, שלח אלישע את נעמן לרחוץ במי הירדן, אף כי טובים אמנה ופרפר נהרות דמשק. כי רצה ללמדו שאין לדמות כלל את ישועת ישראל לרפואות אומות העולם. וכפי שכבר נתבאר, שהצרעת בישראל רוחנית היא, ובאה כעונש על חטא לשון הרע. וכך גם כל שאר המחלות, כי רמ"ח אברים ושס"ה גידים באדם, כנגד רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, וכל הפוגם באחת מן המצוות נפגם חלק בגופו המכוון כנגד אותה מצוה. ואם רוצה האדם רפואה, עליו לשוב בתשובה, ואם לא יעשה כן לא יועילו לו דברי הנביא, כי הנביא עצמו ילמדו דרך תשובה קודם שיפעל ישועה בעבורו.

זהו שאמר נעמן 'ידעתי כי אין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל', וקשה, וכי רק בישראל יש אלקים, הלא את כל העולם כולו הוא מנהיג. אלא, בישראל פועלת מידת הדין, המחלות הן העבירות, והרפואה היא התשובה, וכל עניני האדם תלויים בעבודת ה', והגשמיות תלויה ברוחניות.

אולם אומות העולם מסורות ביד ההנהגה הטבעית, וכאשר המחלה היא גופנית, גם התרופה היא בדרך הטבע, אם כן לרפואת מחלתו של נעמן טובה הרחיצה במי הירדן, מה שאין כן בישראל שלא יועיל להם הדבר בלא תשובה.

משום כך הציע נעמן מתנה לאלישע אחר שנרפא,

בעל לשון הרע פוגם בחלק המאחד את כולן – הוא צלם אלוק ממעל. ודבר זה צריך המצורע ליתן על ליבו בשעה שמזבדל הוא מחבריו, כי האור האלקי שבו נעלם מאיתו

שכן היה ראוי לו לאלישע לחשוש שיחשב לו הדבר לחטא במה שריפא את נעמן, שהיה גוי עובד עבודה זרה, ונחלקו בגמרא (עבודה זרה כו.) אם הותר הדבר. אולם 'ועתה' – אחר שקיבל נעמן והודה שישראל אינם תלויים במקרי הטבע אלא רק בהשגחה פרטית, 'קח נא ברכה מאת עבדך' – כדי שלא ירפא ישראל את הגוי בחינם, שהוא דבר אסור, וגם הודיעו שמבטל את העבודה זרה וממילא אין חשש בדמים. אלא שעם כל זאת לא חפץ אלישע לקבל את המתנה מידו.

בשורת הנגעים

אכן, אליבא דאמת יש כאן יסוד עמוק מאוד, שגם אותו לא יכל נעמן להבין במוחו הגויי.

כי באמת, על שום מה נשתנו ישראל מכל אומות העולם.

הרי ידועים דברי רבי שמעון בר יוחאי (ויקרא רבה יז ו) על הפסוק (ויקרא יד לד) "כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם", ולשון הפסוק קשה, וכי בשורה היא לישראל שילקו בנגעים. אלא, "תני רבי שמעון בן יוחאי, כיון ששמעו כנענים שישראל באים עליהם, עמדו והטמינו ממונם בבתים ובשדות. אמר הקדוש ברוך הוא, אני הבטחתי לאבותיהם שאני מכניס את בניהם לארץ מלאה כל טוב, שנאמר (דברים ו יא) 'ובתים מלאים כל טוב', מה הקדוש ברוך הוא עושה, מגרה נגעים בביתו והוא סותרו ומצא בו סימא".

ומעתה יש להבין, האם הנגעים עונש הם או בשורה טובה. ומי שנראה נגע בביתו בארץ ישראל, האם יתעצב על ליבו שצריך לסתור את ביתו, או שמא ישמח, כי אולי גם ביתו מבתי האמוריים, ובזה ירוויח אוצר גדול ויבנה כמה בתים.

מתוך צרה – פדות ורווחה

אך האמת תורה דרכה, כי אצל בני ישראל אין כל חילוק בדבר. כי הכאב והצער הבאים עליהם – לעולם לטובתם הם באים, הן אם יראו זאת מיד במציאת סימא בביתם, והן אם לא ייראה הדבר לעינים. כי חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, וכן יש לו לברך על הרעה שהיא מעין הטובה ועל הטובה שהיא מעין הרעה (ראה ברכות נד.), כי ישנה טובה הבאה לו לאדם בהסתרה, ואמנם עתה יש נגע בביתו המורה על חטא, אולם אם ישוב בתשובה – ימצא את המטמון, אוצרות רוחניים, וכדברי הספה"ק **שפת אמת** בהרבה מקומות (ראה דברים, כי תצא תרנ"ט, ועוד).

אכן, גוי לא יבין את זאת, ורק יהודי יודע כי גם מעגמת נפש סוף שתצמח טובה, ואפילו הבדידות הנכפית על המצורע יש בה טובה. ופעמים מסובבת ההשגחה העליונה עגמת נפש ליהודי, אשר על ידה עתיד הוא לצאת ברכוש גדול.

בכל דרכיך דעהו

אצל איש יהודי, נחשב ה'בדד' ל'בכל דרכיך דעהו'. הרי אין לתאר את גודל הצער בבדידות המצורע, ובפרט באשר נודע לכל חטאתו אשר חטא. מי יתאר ומי ישער את הרגשתו בעצמו, אם היו כל עוונותיו רשומים על מצחו וגלויים לכל.

ומעשה שבא יהודי לפני **הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל**, ושאלו הרב האם שומר הוא על ההרחקה בין בשר וחלב. לפליאת העומדים שם, אשר למראית עין לא ראו עליו דבר כלפי חוץ, הסביר רבי חיים כי ראה גדי על מצחו, וכתוב **בזוהר הקדוש** (ח"ב דף קכה.) שהאוכל בשר בחלב נחקק סימן של גדי על מצחו.

אכן, בימינו רק הגדולים הזוכים לעינים מאירות יכולים להבחין בדברים כגון אלו, אך מה היה אילו יכול היה כל אדם לראות את עוונות חבירו. וכפי שאמר השם משמואל, הן המצורע מאבד את צלם אלקים שבו, ובזמן הבית היו יכולים להבחין בכך, שכבר אין פניו מאירות כבתחילה. וכל זה הוא בכלל ה'בדד'. אמנם גם זאת צריך האדם להפוך לחלק מן התיקון, 'בכל דרכיך דעהו' אפילו בעת הירידה.

זו מהות היהודי, להבדיל מנעמן שר צבא ארם שלא יכול היה להבין דבר זה.

ושילח את הציפור החיה

והנה, כחלק מטהרת המצורע צריך הוא להביא מים חיים, אשר הם סמל הריבוי והשפע. כי דווקא מתוך עגמת הנפש יוכל האדם לצמוח ולעלות למקום גבוה. וכפי שראינו כן בענייני גשמיים, ודאי מידה טובה מרובה בענייני הרוח, כי הגשמיות אינה אלא משל להצלחה הרוחנית.

ומעתה יתבאר הענין אשר פתחנו בו, במה שהוצרך המצורע להביא שתי ציפורים חיות טהורות, ואחת מהן שוחטים על כלי חרס ובו מים חיים, ואילו את השניה משלחים על פני השדה, לרמז על השחרור מן הבדידות.

בדברים אלו ישנה משמעות עמוקה לכל איש יהודי באשר הוא, ולעם היהודי ככלל, לכל אורך הדורות. הציפור החיה והשחוטה, סמל הן לכל התקופות שעברו על בני ישראל, כל החורבנות ושפיכות הדמים, אשר גם לאחריהן התעופפה כנסת ישראל על פני השדה, ומתוך הדם והאפר פרחה לחיים חדשים במקום אחר.

וצרעת נעמן תדבק בך

עוד רגע נדבר מענין צרעת נעמן ורפואתה.

אחר שסירב אלישע לבקשת נעמן לקבל את מתנותיו, ביקש נעמן לקחת לו אדמה מעפר ארץ ישראל ולבנות מזבח לה', הבטיח כי לא יעבוד עוד לאלהים אחרים, בלתי לה' לבדו, רק ביקש כי יסלח לו ה' כי בבוא אדוניו מלך ארם לבית רימון להשתחוות שמה לעבודה זרה, והוא נשען עליו – נעמן שר הצבא, אז כאשר ישתחווה יהא מוכרח להתכופף יחד עמו. ואלישע השיב לו "לך לשלום", והלך נעמן משם.

אך אז רץ אחריו גיחזי, נערו של אלישע, אשר מדברי חז"ל (תלמוד ירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב) למדנו כי תלמיד חכם וגיבור בתורה היה, אך לא עמדה לו

חכמתו להתגבר על יצרו הרע וחמדת הממון, והוא רדף אחרי נעמן וטען כי הנה באו אל אלישע שנים מבני הנביאים הצריכים פרנסה, ולקח מידו ככריים כסף ושתי חליפות שמלות.

אלישע ידע על מעשי גיחזי ברוח הנבואה, וכששב אליו גער בו על מה שעשה, וקיללו כי צרעת נעמן תדבק בו ובזרעו עד סוף כל הדורות. צרעת זו לא היתה כצרעת הרוחנית הבאה על ישראל, אלא צרעת של אומות העולם, כצרעת נעמן. כי כיון שרדף אחר ממון הגוי, נדבק במחלת הגוי.

על דבר זה אנו קוראים בהפטרת פרשת מצורע, הפותחת (מלכים ב' ז ג) "וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצֹרָעִים". אשר אמרו חז"ל (סנהדרין קז:) כי אלו גיחזי ושלושת בניו, שעמדו מחוץ לעיר יען כי הכל התרחקו מהם, ולא רצו להידבק במחלתם.

כעפר הארץ וככוכבי השמים

והנה, מה שביקש נעמן לקחת אדמה מעפר ארץ ישראל, מורה על הכנעתו ותשובתו מגאוותו, ובקשתו ללכת בדרכי הענווה, להיות כעפר הארץ.

הן בני ישראל נמשלו לכוכבי השמים מעל, אך גם לעפר הארץ מתחת (ראה בראשית יג טז; שם טו ה, ועוד).

והענין בזה, כי זה כוחם הגדול של ישראל, שגם כאשר משפילים אותם ורומסים אותם כעפר, יכולים הם להתרומם עד שיהיו מאירים ככוכבי השמים.

זה הדבר אשר יש לנו להשיב אל ליבנו, כי הוא הכולל את כל ענייני פרשתנו.

צרעת וטהרתה – גלות וגאולה

וכבר הזכרנו כי **רבינו האור החיים הקדוש** (ויקרא יד ט) מפרש את כל ענייני הפרשה בדרך רמז, ועתה נביא כאן את דבריו.

בדבריו מבאר רבינו כי כל ענייני הצרעת רומזים לגלות ישראל בין האומות, וטהרתה היא רמז לגאולה העתידה. ומקור הדברים מן **הזוהר הקדוש** (ח"ג דף רלב:), שם איתא כי אומות העולם הם בבחינת צרעת לישראל. והסיבה לשלטון המלכויות בישראל, היא מאותו הטעם שבאה הצרעת על המצורע, אשר נתבאר כי הוא בחטא לשון הרע, וכך גם הגלויות בעטיו של זה העוון המר. כפי שאמרו חז"ל (ויקרא רבה לב ה) כי לא נגאלו ישראל ממצרים אלא משום שלא היו בהם בעלי לשון הרע, כי חטא לשון הרע מרחיק את האדם מן הקדוש ברוך הוא.

לפני מי אתם מיטהרים

על פי זה יתפרשו הכתובים בפרשת מצורע (ויקרא יד ב-ז) כך: 'זאת תהיה תורת המצורע' – אלו ישראל, 'ביום טהרתו' – ביום שיטהרם הקדוש ברוך הוא מעוונותיהם להוציאם מן הגלות. 'והובא אל הכהן' – זה הקדוש ברוך הוא שנקרא 'כהן' (ראה בזוהר הקדוש ח"ג דף מט: ונג.). ואמר הכתוב 'והובא', לפי שעד עתה היו ישראל מרוחקים מאיתו יתברך, אולם עתה בזמן הגאולה שבים ומתקרבים, כמו שנאמר (ישעיה נז יט) "שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתִיו".

וממשיך הכתוב 'ויצא הכהן אל מחוץ למחנה', על דרך מה שנאמר על ימי הגאולה (זכריה יד ג) "וְיָצָא ה' וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם", וכאשר יצא הקדוש ברוך הוא לארץ הטמאה יראה 'והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע', כי שבו ישראל בתשובה שלימה והגיע זמן הגאולה.

שני משיחים לישראל

'וציוה הכהן ולקח למיטהר שתי ציפורים חיות טהורות' – זהו רמז לשני המשיחין הבאים לגאול את ישראל, משיח בן אפרים – הוא משיח בן יוסף, ומשיח בן דוד. הציפור הנשחטת רומזת למשיח בן יוסף העתיד למות על קידוש השם וליהרג במלחמה לכפר על ישראל, ושוחטין אותה על כלי חרס, הרומז לשבירה, כי כלי חרס שבירתו זוהי טהרתו (ראה ויקרא יא לג, כלים פרק ב משנה א).

וטעם השבירה, משום חסרון התורה, לכן מלא כלי החרס במים חיים, לרמוז שגרעון ישראל מלימוד התורה הנמשלת למים חיים (ראה בבא קמא יז.).

וכלי החרס רומז לכפרת ישראל, כי החרס נעשה מעפר האדמה, כמו שנברא האדם עפר מן האדמה.

על ידי שנהרג משיח בן אפרים במלחמה, ילבש הקדוש ברוך הוא בגדי נקם ויעש כלה בגויים המרעים לישראל.

אמנם, כבר כתב **רבינו האריז"ל** (ראה שער הכוונות דרושי העמידה דרוש ו) שיש לכוון בתפילה על משיח בן יוסף שלא ימות, כי אין דבר העומד בפני התפילה. ומכאן נלמד כי גם בכח תורה ותשובה אפשר לפעול דבר זה, שהרי סיבת מיתתו היא בעבור חסרון התורה ולצורך התשובה, וכפי שנתבאר.

בדם הציפור השחוטה, יטבול הכהן את הציפור החיה, יחד עם עץ ארז ושני תולעת ואזוב. ציפור זו רומזת למשיח בן דוד, ושלושת מינים אלו רומזים לאבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, כדי לצרף את זכותם אל נקמת הצדיק הנהרג, ועל ידי זה יתגברו הרחמים ויזכו ישראל לגאולה.

לשם כך מזה הכהן על המיטהר שבע פעמים, וכנגד זה יזה הקדוש ברוך הוא על ישראל לטהרם מכל דרגות הטומאה, ואז יתקיים בהם 'ושילח את הציפור החיה על פני השדה' – זו הגאולה השלימה, וכדאיתא בזוהר הקדוש (ח"ג דף ריב:) "ומההיא מערתא יסגי חד עופא רברבא עלאה דישלוט בכל עלמא וליה אתיהב מלכותא", פירוש, כי יצא עוף אחד וישלוט בכל העולם, וזהו רמז למלך המשיח.

אצל בני ישראל אין כל חילוק בדבר. כי הכאב והצער הבאים עליהם – לעולם לטובתם הם באים, הן אם יראו זאת מיד במציאת סימא בביתם, והן אם לא יראה הדבר לעינים

ארבעת ביטולי העבודה זרה

את כל הסודות הנפלאים הללו, ידע והבין אלישע הנביא.

רמז לדבר, כפי שכתב בספר **צרור המור** (בפרשת תזריע) ומובא ב**מגלה עמוקות** (על ואתחנן אופן רט"ו), כי הפסוק (דברים יח טו) "נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן" הוא אחד משלושה פסוקים בתורה [ואחד עשר בתנ"ך] הפותחים בנ' ומסיימים בנ', ויש בו את אותיות 'אלישע', רמז לאלישע הנביא.

והרחיב בזה המגלה עמוקות (שם), כי משה רבינו ברצונו להיכנס לארץ ישראל, כיוון גם למעשה זה של נעמן שבא לפני אלישע, כי על ידי שהיה מתקדש השם על ידי משה רבינו לא היה צורך בזה המעשה.

ודבר זה נרמז גם במה שאמר נעמן (מלכים ב' ה יח) "לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח ה' לְעַבְדֶּךָ בְּבוֹא אֲדֹנִי בֵּית רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא נִשָּׁעָן עַל יָדִי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי בֵּית רִמּוֹן". כי תיבת 'רימון' היא ראשי תיבות 'רחב יתרו משה נעמן', אשר כל אחד מאלו ביטל את העבודה זרה בימיו יותר מחבירו, עד משה רבינו שלא נתן לה כל ממשות. (ראה דברים רבה ב כח).

על כן צולין את הפסח בשפוד של רימון (ראה פסחים עד.), כדי לבטל עבודה זרה.

וכיון שכך, ביקש משה רבינו להיכנס לארץ, כדי שיתקדש שם שמים בשלימות ולא כנעמן שהודה במקצת.

הפסוקים הפותחים ומסיימים בנ'

מטעם זה הורה אלישע לנעמן לרחוץ בירדן, כי אין לך דבר שלא נרמז בתורה, ושני הפסוקים האחרים הפותחים ומסיימים בנ' יש בהם רמז לדבר. כי הפסוק הראשון בפרשתנו הוא (ויקרא יג ט) "נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן". והשני נאמר בבני גד ובני ראובן (במדבר לב לב) "נַחְנוּ נַעֲבֹר חֲלוּצִים לִפְנֵי ה' אֶרֶץ כְּנָעַן וְאִתָּנוּ אֲחֻזַּת נַחֲלָתֵנוּ מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן". וגם שמו של נעמן עצמו פותח בנ' ומסיים בנ'.

כי הנה, כיון שנאמר 'והובא אל הכהן', הכיצד זה הניח אלישע לנעמן לבוא אצלו ולא שלחו אל הכהנים. אלא, את הפסוק 'נביא מקרבך' וגו' דרש, שעליו עצמו הכתוב מדבר, אשר נרמז שמו 'אלישע' בזה הפסוק, והבין כי רק בישראל יובא המצורע אל הכהן, אולם על נעמן יש לדרוש את הפסוק 'נחנו נעבור חלוצים וגו' ארץ כנען', כי גם נעמן עבר בסוסיו וברכבו לארץ כנען, ועוד כי כבר תיבות אלו שבפסוק פותחות ומסיימות בנ', רמז לנעמן. וכיון שהמשך הפסוק הוא 'מעבר לירדן', הבין אלישע שצריך נעמן לטבול בנהר הירדן.

אלו דבריו הנפלאים של בעל צרור המור, ועל פי זה מבאר המגלה עמוקות כי בתיבת 'ואתחנן' נכפלה אות נ', כי כלל משה רבינו בתפילתו את נעמן. ונאמר שם (דברים ג כג) "וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר", 'בעת ההוא לאמר' בגימטריא 'צרעת', רמז לקידוש שם שמים שנעשה בצרעת נעמן.

כדגי הים

והנה בסוד הנו"ן הרחיב **הכלי יקר** בפרשת בהעלותך (במדבר י לג), על הפסוקים (שם) 'ויהי בנסוע' וגו', שעשה להם הכתוב סימניות כמין אות נ' הפוכה, ואמרו חז"ל (שבת קטז.) כי בא הדבר ללמד שפסוקים אלו חשובים כספר בפני עצמו. ופירש כי נרמז הדבר באות נ' דווקא, לומר שנמשלו ישראל לדגים, כי נון הוא דג בארמית, ועיקר חיותם של ישראל אינה אלא בתורה הנמשלת למים, כדגים הללו שאינם מתקיימים אלא במים, וכמשלו הנודע של רבי עקיבא לפפוס בן יהודה (ברכות סא.), לומר שבלא התורה אין תקומה לישראל חלילה. ועל זה נתברכו ישראל (בראשית מח טז) "וְיִדְגּוּ לָרֹב", שיהיו כדגים שחיותם במים.

והנה שם בפסוקים הקודמים לפרשת 'ויהי בנסוע', נאמר (במדבר י לג) "וַיִּסְעוּ מֵהַר ה'", כתינוק הבורח מבית הספר, שמא יעמיסו עליהם עוד מצוות (ראה ילקוט שמעוני רמז תשכ"ט, הובא בתוספות שבת קטז. ד"ה 'פורענות'). ומשום כך באה אחר כך האות נ' הפוכה, כדג הפורש ממקום חיותו ופונה לחוץ.

אם כן, זוהי סגולת האות נו"ן ופסוקיה המועילים כנגד עין הרע, כאשר ישקיע האדם את עצמו בתוך ים התורה, ואז לא תקום עליו כל צרה.

תיקון הצרעת הגשמית והרוחנית

זהו תיקון הצרעת, להחזיר את צלם האלקים לאדם הפרטי ולכנסת ישראל. וכן הבאת הציפורים כבר נתבאר שרומזת לכלל ישראל, 'נחנו נעבור חלוצים' לטבול במי הירדן כפי שעשה אלישע, ושבע טבילות בירדן שציוה לנעמן, כנגד שבע הזאות הציפורים על המצורע, וכנגד שבעת ימי השבוע, כדי לבוא מהם אל היום השמיני – אל המציאות המיוחדת המתחדשת בגאולה.

זה הדבר אשר למדנו משתי ההפטרות שבפרשיות תזריע ומצורע העוסקות בטהרת הצרעת; תחילתו בהפטרת פרשת תזריע במעשה צרעת נעמן, והמשכו בפרשת מצורע, בארבעה אנשים אשר היו מצורעים – אלו גיחזי ושלושת בניו, כי משם למדנו אזהרה נוראה שגם הנגעים הבאים על אומות העולם יכולים לעבור לישראל אם יעשו כמעשי האומות חלילה.

עלה בידינו, כי הבדידות הנגזרת על האדם כתוצאה ממחלה גשמית מדבקת, יש לה שורש ברוחניות, כי הפורש מן האור האלקי הרי הוא מרוחק ועומד. וכדי לשוב אל האור יש לו לנקוט במידת 'בכל דרכיך דעהו', להאמין כי הקדוש ברוך הוא מצוי עמו בכל צרתו, וגם מתוך עומק החשיכה יוכל לצאת לאורה, אם יאמין באמונה שלימה.

זו היא מהות היהודי, שיש לו אפשרות תיקון בכל המצבים, ולעולם יוכל לשוב ולהתחבר אל השלימות. בזה יזכה לגאולתו הפרטית, ויקרב גם את גאולת הכלל הנרמזת בפרשתנו כדברי רבינו האור החיים הקדוש. כן יזכנו ה' לראות בביאתו של משיח בן דוד משיח צדקנו במהרה בימינו, ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים.

בס"ד

ספיר וחלום

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ועיון
מאוצרות תורת החסידות
משובצות זהב ומסודרות
משיעוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מנדל פוטרנק שליט"א

פרשת תזריע מצורע

על התורה

שלהבות קודש והגיונות חכמה
מפרשת השבוע

וביום השמיני ימול בשר ערלתו

'וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו'. וביום השמיני ימול בשר ערלתו. ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה'. (ויקרא יב א-ד).

פסוקים אלו הפותחים את פרשת תזריע עוסקים בדיני טומאת יולדת, כאשר בתוך נכתבה גם מצות המילה ביום השמיני, ויש להבין על שום מה כתבה תורה מצווה זו בתוך דיני היולדת?

רבנו האור החיים הקדוש זיע"א מבאר כי בכך רמוזים דברי רבותינו זכרונם לברכה אשר ביארו בקדשם (נדה לא:) כי הטעם שמצות המילה היא ביום השמיני ללידה הוא משום 'שלא יהיו כל העולם שמחים ואביו ואמו עצבים'. משום כך כתבה התורה את מצות המילה ביום השמיני בתוך דיני טומאת היולדת אשר טמאה שבעת ימים ואחריהם מתחילים ימי טהרה, לבאר כי מחמת כך ניתנה מצות מילה ביום השמיני.

אגב אורחא נציין לדברים הנפלאים שכתב שם ה'אור החיים' בהמשך דבריו על טעם נוסף אותו נתנו רבותינו מדוע מצות המילה ביום השמיני דייקא, משום 'שקנה ה' רחמים עליו עד שיהיה בו כח'. ומבאר ה'אור החיים', כי הכוונה היא לכוח הנשמה היתירה שנכנסת ברך הנימול ביום השבת, והיינו שלאחר שמונה ימים בוודאי עבר על הרך הנולד שבת ומכוחה הוא נעשה לבר קיימא, על דרך הנאמר בזוהר הקדוש (זוהר ח"ג קעו:) שקודם שבא שבת היה העולם רופף ורועד כיון שבא שבת נתחזק ונח.

נשוב לשאלה בה פתחנו, מפני מה נכתבה מצות מילה בין דיני היולדת. נראה שניתן לבאר את הדבר באופן נוסף על פי דברי הזוהר הקדוש (ח"ג מב:) על הפסוק 'אשה כי תזריע וילדה זכר', אמר רבי יוסי, האשה מן היום שהתעברה עד היום שיולדת, אין לה בפיה אלא בנה אם יהיה זכר.

וניתן לומר שסיבת השתוקקותה של האשה לבן זכר, אינה אלא בכדי שתזכה לקיים בפרי בטנה את מצות ברית המילה היקרה, ולחתום בבשרו אות ברית קודש, ולפיכך מיד לאחר הפסוק 'אשה כי תזריע וילדה זכר' משלימה התורה וכותבת 'וביום השמיני ימול בשר ערלתו', כיון שזה הטעם אשר בגינו חפצה היא בבן זכר.

ואכן כבר העידו חכמינו זכרונם לברכה על עם ישראל כי עושים המה את מצות המילה בשמחה, וכמאמרם (שבת קל.) 'כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה, עדיין עושין אותה בשמחה', והמליצו על כך את דברי דוד המלך עליו השלום 'שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב'. וכמובן שבכלל השמחה היא הציפייה של כל אב ואם לזכות לקיים מצוה זו בבניהם ובכך להכניסם בכלל זרע ישראל.

השתוקקות זו לקיום מצות המילה, מוצאת את ביטויה בלשונו של רבי יהודה הלוי בפיוטו 'יום ליבשה', 'הבאים עמך בברית חותמך ומבטן לשמך המה נמולים'. וביאר **הרבי מאוז'רוב זיע"א** כי אף שמלים את התינוק רק לאחר שחלפו שמונה ימים מלידתו, מכל מקום החפץ והרצון לקיום המצווה, קיימים עוד 'מבטן לשמך' היינו בעוד העובר נמצא במעי אימו, מייחלים האב והאם לזכות לבן זכר, כך יזכו לקיים את מצות ברית המילה הנכספת.

ואכן כאשר עומדת לפתחו של יהודי הזכות להכניס את בנו בבריתו של אברהם אבינו, לא יחסוך באף מאמץ והשתדלות, על מנת לקיים מצוה זו בעיתה ובזמנה כרצון הבורא יתברך, אף אם הדבר יעלה לו בקושי רב וביגיעה עצומה.

ובענין זה מסופר על **הרה"ק רבי דוד מלעלוב זיע"א** שהלך בדרך יחד עם אחיו החסיד רבי אייזיק. באמצע הדרך ננער לפתע רבי דוד משרעפיו, פונה אל אחיו ואומר לו ספק כמתנצל ספק כפוקד: 'אם כי אין זה מנהג דרך ארץ לומר לבן לוויה לשוב לביתו, בכל זאת הנני מצוה עליך לשוב לביתך תיכף ומיד!'

נרעש רבי אייזיק למשמע דברי אחיו. בשום אופן לא הצליח להבין פשרה של הוראה פתאומית זו. מחשבות מבהילות תקפוהו, 'שמא ראה הרבי בעיניו הצופיות ברעה אשר באה על משפחתי, על כן הורה לי לשוב בדחיפות לביתי', הרהר בבעתה.

רבי אייזיק סב על עקבותיו ומיהר לשוב לביתו בהקדם האפשרי. לכל אורך הדרך צצו תרחישי אימה במוחו והעבירו צמרמורת בגופו. כאשר הגיע סוף סוף לביתו, פתח את הדלת בבהלה, תוך שהוא תר לכל עבר, מנסה לקלוט רמז לאסון שהתחולל כאן בשעות האחרונות, ברם עד מהרה התברר לו כי לא מיניה ולא מקצתיה, ה'אסון' לא היה אלא פרי דמיונו. כל בני ביתו נכחו בביתו והם בריאים ושלמים ואין בהם מתום.

גל של הקלה שטף את ליבו, הוא התיישב על כיסא סמוך בעודו משחרר אנחת רווחה. המתח של השעות האחרונות החל מתפוגג מליבו. בעודו מסדיר את נשימתו הטרופה, והנה דלת הבית נפתחת ובעדה נכנס בצעדים כושלים יהודי אשר התשישות והחולשה זועקת מפניו, הוא אינו מוציא הגה מפיו, פוסע כמה פסיעות ומיד לאחריהם

המשך בעמוד ד'

שבת קודש

אכסוף נועם שבת
בקדושת השבת וסגולתה

לשון הכמים מרפא

השבתות במחיצת קדשו של הסבא-קדישא **רבי ישראל אביחצירא** זי"ע, **הבבא-סאלי**, היו חטיבה אחת של התעלות והתרוממות מיוחדת במינה, והותירו חותם שלא נמחה מלב מי שזכה לשהות במחיצת קדשו.

החל מבוקרו של יום הששי החל הבבא-סאלי להכין את עצמו לקראת השבת הממשמשת ובאה. אותות ציפיה דרוכה נכרו על פניו, וכל כולו אמר השתוקקות, כיסופין וערגה לקל אשר שבת ביום השביעי.

את יום השבת כלו היה מקדיש כליל לאלקיו.

במשך שעות רבות היה הוגה בספר הזהר הקדוש וב'אור החיים' על התורה כשהוא שמח ומתענג על קדושת השבת, משל זו לו השבת הראשונה בחייו.

והיה מקפיד מאד שלא להוציא שיחה בטלה מפיו בשבת. מרגע כניסת השבת היה שרוי במעין תענית דבור, ומוציא מפיו הקדוש רק דברי תורה, פיוטים ותפילות.

כאשר היו מקרים שלא סבלו דיחוי, ובעיצומה של השבת בקשו ממנו שיתפלל על חולה פלוני שמצבו הדרדר, היה פוטר את הבאים לפניו בלשון חכמינו 'שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא'.

מילים אלו בלבד, שיצאו מפה קדוש וטהור, גרמו לישועה רבתי ולרפואת גופו ונפשו של החולה אשר הוזכר בפניו.

גם על הרב הקדוש **רבי אליעזר מויז'ניץ** זי"ע בעל **'דמשק אליעזר'** מסופר מעשה דומה:

היה זה כאשר אחד מתלמידי ישיבת ויז'ניץ שבראשותו של הרבי, נתקף לפתע בשעות הבוקר של אחד מימות השבוע בכאבי ראש חזקים שנמשכו מהבוקר ועד שעות הצהרים. כאשר הדבר חזר ונשנה גם למחרת, החל הבחור לדרוש ברופאים שונים, אולם אלו לא הצליחו לעלות על שורש הבעיה וכל התרופות שלקח לא הועילו במאומה.

כאבי הראש העזים מנעו אותו מלימוד במשך כל השבוע, ומחמת כך נאלץ להעדר מהבחינה השבועית אותה היה עורך הרבי לתלמידיו, מחשש שינחל כשלון חרוץ.

הרבי הרגיש בחסרונו של הבחור, וכאשר נגש אליו הבחור בליל השבת בעת עריכת השלחן לאמירת 'לחיים', ביירר אצלו מדוע נעדר מהבחינה.

סיפר הבחור לרבי את אשר עבר עליו במשך השבוע.

נתן בו הרבי את עיניו הרחימאיות, ואמר: **"שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא - שלא תדע מזה יותר!"**

בקום הבחור בשבת בבקר לא חש יותר כאבים, ומאז סרו ממנו כאבי הראש והיו כלא היו.

ויהי לנס.

רק שבתו יתן

אמו של הצדיק הקדוש **רבי מנחם מנדל מרימנוב** זי"ע היתה אומרת, כי הביטוי המקובל בפי הבריות 'הייליגער שבת', רומז על כח הרפואה הגנוז בקדושתה של השבת, שכן באידיש, 'היילט' הוא 'מרפא'.

וכך כתב הרב הקדוש **רבי נחמן מברסלב** זי"ע בספרו **'ליקוטי מוהר"ן'** (תורה נח), שגדול כוחה של שבת שהיא מביאה בכנפיה רפואה ומזור ליהודי לתחלואי נפשו וגופו כאחד.

וכפי הרמוז **בפסוק** (שמות כא יט) 'רק **שבתו** יתן **ורפא ירפא**' - את המלה 'שבתו' נתן לקרא כ'**שבתו**' שבכח השבת להביא עמה שתי רפואות, רפואת הנפש ורפואת הגוף.

שמירת השבת ורפואת הגוף והנפש קשורות וכרוכות הן זו בזו; אם השבת נשמרת כראוי, הרי שהיא מביאה בכנפיה מזור ומרפא לתחלואי הגוף והנפש.

וכן לאידך גיסא, אם חלילה יש חסרון בשמירת השבת כהלכה, עלול הדבר לגרם לתחלואי הגוף והנפש, רחמנא לצלן.

וכפי שיש ללמוד מהמעשה הבא:

צרה נוראה התרגשה לפתע פתאום על ביתו של ר' ראובן, גביר העיירה.

נגע הצרעת דבק באשתו וכיסה אותה מכף רגל ועד ראש.

הכל הכירו את ר' ראובן העשיר ואת אשתו רחל הגבירה, ורחשו להם הערכה מרבה על מעשי הצדקה והחסד הרבים שיצאו מביתם דבר יום ביומו והצטערו עד מאד לשמוע על הצרה שפקדה אותם.

בשנים ההן לא מגרה עדיין מחלת הצרעת, ומי שדבק בו נגע זה, עלול היה להוציא את שנותיו כשהוא מנדה מחברת בני אדם שברחו מפניו כמפני האש. נקל, אם כן, להבין את גודל הצרה שפקדה את אשת הגביר ואת כל משפחתו.

העשיר לא חסך בממון והחל דורש ברופאים וברפואות מקצה העולם ועד קצהו. אל טובי הרופאים הגיעו ואת

המשך בעמוד ב'

היקרות שבתרופות ניסו, אולם הכל היה לשוא. מכתה של הגבירה היתה חשוכת מרפא, וכל הניסיונות לרפא אותה מצערתה עלו בתוהו.

לאחר שחלפו חדשים ארכים מאד וכל קרני התקוה שקעו, הגיע אל אוזן הגבירה שמעו של איש האלקים הרב הקדוש **רבי מאיר מפרמישלאן** זי"ע שנודע כבעל מופת עצום וכפועל ישועות בקרב הארץ. קרן חדשה של תקוה זרחה באפלה.

"מי יודע", שחה האשה יום אחד לבעלה, "אולי אזכה אף אני להושע בכחו של אותו צדיק".

וממחשבה למעשה.

עוד באותו היום עלתה האשה על מרכבה הדורה ויצאה מלאת תקוה לדרך הארוכה אל פרמישלאן.

ארוכה מאד היתה הדרך, וכמה וכמה גבולות היה עליה לחצות בה, אבל כל אלה לא היו מכשול בעבורה.

היא נטלה עמה ממון רב, ויצאה לדרכה חדורת אמונה כי ברכתו של הצדיק תעמוד לה לרפואה מצערתה.

לאחר כמה שבועות של נסיעה והטלטלות בדרכים הגיעה הכרכרה אל שערי העיר פרמישלאן, ובתוך זמן קצר כבר עמדה האשה בפתח חדרו של הרבי.

טרם היה ספק בידה להרצות את מצוקתה, שומעת היא את גערתו של הצדיק: **"מדוע חללת את השבת?!"**

הגבירה נזעקה: **"חס ושלום! לא יעלה על הדעת! מימי נזהרת אנכי בכבודה של שבת בכל חמר ומעודי לא חללתיה!"**

אולם הרבי לא התרשם כלל מההכחשה הגורפת. הוא חזר שוב על דבריו, וביתר תקיפות, תוך שהוא נוקב במעשה חילול השבת שעשתה האשה:

"מאיר אינו אומר שקר! מדוע תפרת בשבת?!"

כאן נשברה הגבירה באחת. היא פרצה בבכי גדול מאין הפוגות, ובקול שבור הודתה:

"בעלי חזר מהיריד במפתיע בערב שבת לאחר שכבר הדלקתי נרות, לא היתה לו חלצה לכבוד שבת אלא אחת שהיתה קרועה מעט, באותו רגע לא עמדתי בנסיון ותפרתי את הקרע מבלי שבעלי הרגיש בכך...

אכן, חיללתי שבת בשל רגע של רוח שטות שנכנסה בי, והקדוש ברוך הוא מעניש אותי על כך...

אנא, רבי, הורה לי דרך תשובה..." התיפחה בדמעות שליש.

ניכר היה שהאשה שבה בתשובה שלמה והיא מתחרטת בכל לבה על חילול השבת שחטאה בו, והצדיק הורה לה לקבל על עצמה חומרות והידורים שונים בשמירת השבת - על ידי כך תתקן את אשר פגעה בכבוד השבת.

לאחר מכן קרא רבי מאיר למשמשו ואמר לו:

"לך וקרא הלם את יוסל החייט".

כשהגיע החייט פנה אליו הרבי ואמר:

"לפני כמה ימים אמרת לי שאתה זקוק לממון כדי להשיא את בתך הכלה ולפרוע את נדוניית, הואל נא לחשב חשבון מדויק של כל ההוצאות הנכונות לך, ואמר לי את הסכום המלא לו הנך זקוק".

אותות הפתעה נכרו על פניו של החייט, אולם הוא מהר לעשות כדבר הרבי.

ישב וחשב בפרוטרוט את כל ההוצאות כלן, מחוט ועד שרוך נעל, ולבסוף נקב בהיסוס בסכום של ארבע מאות רובל כסף.

פנה רבי מאיר אל אשת הגביר ופסק לה את פסוקו:

"פרעי ליהודי זה את הוצאות החתונה, ובזכות מצות הצדקה החשובה תעלה לך, בעזרת ה', ארוכה למכתך".

לא היה סכום יקר מדי בשביל האשה כדי שתזכה להתרפא על ידו סוף סוף מהצרעת.

על אתר הוציאה את ארנקה המהודר, והניחה על השלחן את הסכום כולו עד הפרוטה האחרונה.

נטל הצדיק את הסכום והושיטו לידיו הרוטטות מהתרגשות של החייט העני, שלא ידע את נפשו משמחה על הישועה הפתאומית שכמותה לא פלל כלל.

ואכן, כוחה של השבת יחד עם זכות הצדקה ההגונה עמדו לה לאשה, ולא חלפו אלא יומים והיא נרפאה כליל בארח פלא מהצרעת שדבקה בבשרה.

כך קיימו בה דברי הפסוק במלואם: 'רק **שבתו** יתן ורפא ירפא'.

את הסיבה שבשלה נענשה האשה מחללת השבת דוקא בצרעת נתן למצא בדברי הרב הקדוש **רבי יהודה אריה לייב מגור** זי"ע המביא בספרו **'שפת אמת'** (פר' מצורע תרנ"ד) את דברי **תקוני הזהר** (הקדמה יב.) על הקשר בין הצרעת לשבת, שמי שיכול לענג את השבת ואינו עושה כן מתהפך אצלו 'ענג' ל'נגע'. ממילא מדה טובה מרובה, ועל ידי 'ענג' שבת מתהפך ה'נגע' ל'ענג'.

יסוד הדברים הוא מה שהוסיף ה'שפת אמת' (פר' תזריע תרנ"ח) והביא **מספר יצירה** (פ"ב מ"ד): 'אין למעלה מענג ואין למטה מנגע', ואותיות מתחלפות אלו, המראות את הקשר ביניהם, מסמלות את שני הצדדים המנוגדים זה לזה.

ה'ענג' הוא שלמות הטובה, וה'נגע' שלמות הרעה, ועל כך אמרו **בזהר הקדוש**, שענש מי שאינו מענג את השבת הוא שה'ענג' הטוב מתהפך עליו ל'נגע', ועל זה הוסיף ה'שפת אמת' שכך הוא גם לאידך גיסא, ומדה טובה מרובה, שעל ידי 'ענג' שבת יכול האדם להמתיק את הדינים ולהפך את ה'נגע' ל'ענג'.

ואכן, זה מה שארע באותה עובדה נוראה אצל אותה אשה, שמחמת חילול השבת נהפך לה הענג לנגע ולקתה במחלה קשה זו של נגע הצרעת, וכיון שקבלה על עצמה לחזור בתשובה ולשמר כהוגן על קדושת השבת, זכתה להתרפא ונהפך לה נגע הצרעת לבריאות גופה ונפשה.

את עומק הדברים פרש ה'שפת אמת', כי שרש המלה 'ענג' מבסס על דברי הכתוב (בראשית ב י) 'ונהר יצא מעדן להשקות את הגן', וזהו 'ענג' ראשי תבות **ע**דן, **נ**הר, **ג**ן. והיות שהאדם הוא עולם קטן, הרי שכל מה שיש בעולם יש גם אצל נפש האדם, ונמצא שגם צורת האדם שוה לצורת הגן עדן, ולכן פנימיות האדם נחלקת לשלשה חלקים אלו של עדן, נהר וגן, ואלה הבחינות של נפש רוח ונשמה.

וכיוצא בזה יש בחינות אלו גם בגוף האדם, המח הלב והכבד, וזו היא עבודת האדם, להמשיך את הלב והכבד אחר המח, כשבכך הוא בא לבחינה הגבוהה של 'ענג'.

ובזהר הקדוש קרוי נגע הצרעת 'סגירו', וזאת לפי שהמצורע נסגר ומטמטם לבו, וסגירה זו היא בכך שהלב והכבד אינם יכולים להיות נמשכים אחר המוחין שבראש.

ולכן בטהרת המצורע המצוה היא ליתן על תנוך אזנו ובהן ידו ורגלו, כדי לרמז על תקון שלשה חלקים אלו שבאדם, שהם מרמזים גם על הראש, הגוף והרגלים, שהכל נמשך אחר הראש, וכך הלב והכבד צריכים להיות נמשכים אחר המח.

ולעומת נגע הצרעת שהיא הסגירה והניתוק בין המח ללב ולכבד, בין הראש לגוף ולרגלים, הרי שהשבת היא ענין של פתיחה, כמו שנאמר (יחזקאל מו א) 'ביום השבת יפתח', שבכח הנשמה יתרה נפתח השער הסגור בימי המעשה וכך יכולים הלב והכבד לקבל את הארת המוחין.

וזהו שאמרו שבכח השבת להפך מנגע לענג, כי נגע הצרעת ענייננו הוא הסגירה, דהיינו הניתוק בין המח ללב ולכבד, ואלו השבת עניינה היא הפתיחה, לחבר את הלב והכבד לקבל את הארות המח.

ובענין זה, שיש בכח השבת להפך מנגע לענג, הביא הרב הקדוש **רבי פנחס מנחם מפילץ** זי"ע בספרו **'שפתי צדיק'** (פר' תזריע אות ב) דבר מחדש, שזו עומק הסיבה שההסגר בנגע הצרעת הוא שבעת ימים, כדי שיהא ההסגר כולל בתוכו את יום השבת, ובכוחה יוכל האדם להפך את נגעו לענג ולטהר את נפשו כבתחילה.

עוד מסופר בסגולת השבת לרפא את האדם, שיום אחד הגיע הרב הקדוש **רבי הלל מפאריטש** זי"ע לכפר שהיה בו יהודי שהיה פותח את חנותו בשבת קודש רחמנא לצלן.

שלח אליו רבי הלל שליח ובקש ממנו שיסגור את חנותו, אולם האיש מאן לצייית לבקשתו. שלח אליו רבי הלל שליח בשנית והזהיר אותו שיסגור את חנותו, ואם לאו... הצעיר המחוצף לא התרשם יתר על המדה מאזהרותיו של רבי הלל, והתעלם מהבקשה.

לא חלפו אלא ימים בודדים, ולפתע פתאום נפל האיש למשכב.

הרופאים שהוזעקו אל מטתו פכרו ידים ביאוש, ולא הועילו במאומה.

לא היה ספק כי כל זה ארע לו בעקבות חילול השבת ואזהרותיו הנחרצות של רבי הלל.

הגיעה אשתו בבכיות אל רבי הלל, תוך שהיא משמיעה קטעי משפטים מעורבים בהתפרצויות בכי.

אותה שעה נטל רבי הלל את ידיו לסעודה שלישית, כיון שכך נבצר ממנו להגיב לאשה הבוכיה. איש לא ההין לפצות את פיו במקומו, ורק יפחות הבכי של האשה נשמעו בחלל החדר.

בשקט המעיק שנוצר הפטיר אחד מן החסידים: 'שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא'.

לשמע הדברים אורו פניו של רבי הלל, וניכר היה כי הוא חפץ לומר דבר מה.

לאחר אכילת כזית של המוציא אמר: "'שבת היא מלזעוק' - כאשר השבת תפסיק לזעוק - אזי 'רפואה קרובה לבוא'!"

הבטיחה האשה שהחנות תסגר בשבתות, ואכן, כעבור כמה ימים נרפא הבעל באורח פלא ממחלתו הקשה.

הדרך ילכו בה

ישנם כאלו שעלולים להסיק ולסבור מדברי התנא **רבי חנינא** שאמר (שבת יב:) "בקשי התירו לבקר חולים בשבת", שאין זה לכתחלה לבקר חולה בשבת, כיון שיש לחשוש שבראיית החולה יבוא אדם לזעוק ולהצטער ביום השבת. אותם אנשים עלולים לחשוב כי כשאמרו חכמינו לנחם את החולה בלשון 'שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא', אמרו זאת רק לגבי מי שנאלץ לבקר את החולה.

ויש לתהות על הדברים ולשאל, האמנם? האם אכן יש להמנע מלבקר חולה ביום השבת?

רבנו יוסף קארו פסק בספרו **'שלחן ערוך'** (או"ח סי' רפז ס"א) שבשבת 'יכולים' לבקר את החולה. מכך משמע שפסק שנתן ללכת לבקר את החולה אף לכתחלה.

ואמנם ציין על כך **רבנו אברהם אבלי הלוי** בספרו **'מגן אברהם'** (שם), שכיון שהותרה ההליכה רק בקושי, אין זה ראוי לדחות את הביקור ליום השבת בכוונה תחלה.

בהקשר לכך, יסופר מעשה נפלא אשר ארע עם הרב הקדוש **רבי שלמה מבאבוב** זי"ע, אותו סיפר הרב החסיד **ר' חיים שפירא** זי"ל:

פעם שהה הרבי בקשאנוב. באותה שבת לא היה אביו של ר' חיים שפירא, הרב החסיד **ר' יוסף שפירא** זי"ל בקו הבריאות, והוא לא בא לבית הכנסת.

אחר התפילה הלך הרבי לבקרו בביתו בלוית פמליה גדולה מחסידיו, ואמר לו:

"בתחלה הייתי שוקל בדעתי אם נכון לבקר את כבודו בשבת, כי הלא אמרו חכמינו ש'בקשי התירו ביקור חולים בשבת'. אלא שלבסוף נתיישבתי בעצמי ואמרתי אל לבי: וכי מי הכריחם לחכמינו להתיר את הדבר 'בקשי'? ואם נסתפקו בו - מדוע לא אסרוהו לגמרי?"

"ומכאן נלמד", אמר הרבי, "שדוקא בשל כך ש'התירו בקושי', משמע כמה יש להקפיד על כך. שכן כל כך גדולה מצות ביקור חולים, עד שנדחקו חכמינו להתירה בשבת משום גודל ערכה..." ('מערכות חיים' בהקדמה, עמ' יד)

גם הרב הקדוש **רבי אברהם יצחק הכהן קאהן** זי"ע **מתולדות-אהרן** בעל **'דברי אמונה'** נהג לבקר חולים בשבת. ובכלל, פעל הרבי גדולות ונצורות במצות ביקור חולים, ואף עודד וזרז את חסידיו שיעסקו במצוה זו ויבקרו נזקקים ואנשים שאין להם בני משפחה, ועד היום אוחזים רבים מחסידיו במנהג חשוב זה.

אך לא רק נאה דורש היה הרבי, אלא גם נאה מקיים.

כשהיה מגיע בעצמו לבקור חולים היה מעודד את החולים בסיפורי צדיקים ומרעיף עליהם דיבורי חיזוק, כאשר דבריו הקדושים שיצאו מלבו הטהור והרחום היו כמים קרים על נפש עיפה.

בעת ביקורו אצל החולה היה רגיל הרבי לעוררו לומר את הפסוק (תהלים כה יח) 'ראה עניי ועמלי ושא לכל חטאותי', הבא להזכיר לאדם כי תועלת יש ביסורים לכפר על חטאיו, כפי שכתב הגאון הקדוש **רבי צבי אלימלך מדינוב** זי"ע בעל **'בני יששכר'** בספרו **'אגרא דפרקא'** (אות קכד) שיש לנהוג כן.

כך נוהג היה בליל שבת קודש, לאחר קבלת שבת ומעריב, ללכת לבקר את בני העליה ונקיי הדעת שבירושלים שהתגוררו בסמוך לבית מדרשו, ומהם שהיו זקוקים לרפואה, והתעלס אתם בנועם אמרותיו תוך סיפורי עובדות והנהגות צדיקים הקדושים, וחזקם ועודד את רוחם.

תפילה

פניים ומרגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

המתפלל בעד הברו

תפילה על ידי אחר

כח מיוחד יש לתפילה, כאשר היא נאמרת בעבור אחרים. וכן להפך, אם רוצה האדם לזכות לרחמי שמים ולהושע בכל ענין על ידי תפילה, מוטב שיבקש מחברו שיתפלל עבורו, והוא זה שימליץ עליו טוב בדברי סנגוריה (ב"ק צב.).

מקור לכך מצאנו **במסכת ברכות** (ה.), שם מסופר כי כאשר חלה **רבי חיא בר אבא**, נכנס **רבי יוחנן** לבקרו.

שאל אותו רבי יוחנן: חביבים עליך היסורים? השיב לו רבי חיא כי היה מעדיף לוותר עליהם ועל השכר שיקבל עליהם בעולם הבא.

נתן לו רבי יוחנן את ידו והקים אותו ממטת חליו, וכך הבריא רבי חיא.

ומדוע לא הבריא רבי חיא את עצמו? משום שכשם שהחבוש, הוא האסיר, אינו יכול להתיר ולשחרר עצמו מבית האסורים - כך גם החולה אינו יכול לעורר רחמי שמים על עצמו, אלא זקוק הוא לאחר שיעשה זאת עבורו.

נעיין בסיבת הדבר, מדוע באמת אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים? והתמיהה גדלה לגבי אחד האמוראים כרבי חיא בר אבא, מדוע לא יכול היה לרפא את עצמו בשעת מחלתו?

הרי 'צדיק מושל יראת אלקים' (שמואל ב' כג ג), ודרשו על כך **חכמינו ז"ל** (מו"ק טז:) כי הצדיק כביכול מושל ומתגבר על ה', יתברך, ואף שהקדוש ברוך הוא גוזר גזרה - הצדיק יכול לבטלה בכוחו הרוחני הגדול. חוזרת אפוא השאלה למקומה: מדוע הצדיק אינו יכול לסייע לעצמו בשעת צרתו?

הסיבה היא עמוקה ומופלאה ביותר, כפי שמבאר הרב הקדוש **רבי מנחם נחום מטשרנוביל** זי"ע, בספרו **'מאור עינים'** (פר' נשא), **בשם הבעל שם טוב הקדוש**: כאשר הצדיק נמצא בצרה, לוקחים ממנו מן השמים את כוחו ואת דעתו העליונה, וממילא הוא אינו יכול לעזור לעצמו. לכן יש מצוה גדולה לאחרים להתפלל עליו בעת מצוקתו, והם אלה שיתקנו את היסורים במובן הרוחני שלהם.

שער הנ"ן

נעיין עוד בעומק הדבר, כיצד הצדיק יכול לבטל את הגזרה הקשה.

על פי **הזהר הקדוש** ידוע כי ישנם חמשים שערי בינה. ארבעים ותשעה מן השערים הללו - בגימטריא מ"ט - הם המקור לדינים הקשים ולגזרות הלא טובות, והם רמוזים בפסוק (משלי כה כו) 'צדיק **מט** לפני רשע', שכן שם הצדיק אינו יכול לגבור על הגזרות ולבטלן.

לצורך כך, הצדיק מעלה את הדינים והגזרות אל שער החמשים, שער הנ', המכונה על פי הקבלה 'אין', ובשער זה לא מתקיימים דינים קשים, אלא רק רחמים גמורים, ועל כן שם מתבטלות הגזרות הקשות.

ממשיך ה'מאור עינים' ומבאר משמו של הבעל שם טוב, כי לכן אמרו **חכמינו ז"ל** (ב"ק צב.) שהמתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר - הוא נענה תחלה, משום שהמתפלל על חברו צריך תחלה שתפילתו תגיע אל שער החמישים, שהוא המקום העליון לביטול הדינים ותיקון הגזרות, כאמור. וכאשר הוא נמצא שם על ידי תפילתו, הרי הוא זוכה להוושע בעצמו תחילה, ואחר כך הוא ממשיך ומתפלל על החולה ומשפיע גם עליו ישועה ורפואה.

נמצאנו למדים כי ביטול הגזרות נעשה כאשר נוטלים את ארבעים ותשעת השערים משם נובעות הגזרות, ומעלים אותם אל שער החמישים של הבינה, שם יש רחמים גמורים.

ומשום כך אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, כי כדי לבוא אל הבינה צריכים דעת, וכאמור החבוש בבית האסורים והשרוי בצרה - נוטלים ממנו משמים את הדעת העליונה שלו. לכן העצה היא שאחרים יבקשו עבורו רחמים, והם אלה שיעשו את התיקון הרוחני עבורו.

אך למרות הדברים האמורים, כי אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, צריך לדעת שיש אופן בו החבוש אכן יכול להביא לעצמו את הישועה, וזאת על ידי עצה זו של 'כל המתפלל על חברו הוא נענה תחלה'.

וכפי שהובא בשם הבעל שם טוב, שכאשר המתפלל נמצא בשער החמישים, הוא זוכה להענות תחלה בדבר ישועה ורחמים. אם כן, גם החולה, כאשר הוא מתפלל על האחר, יכול לזכות לישועה, שהרי הוא כבר נמצא באותו שער החמישים המסוגל לביטול הגזרות.

להרגיש את צער האחר

מסופר כי פעם נשאל הרב הקדוש **רבי חיים מאיר מויז'ניץ** זי"ע בעל **'אמרי חיים'** כיצד הוא מרגיש, והשיב: "יכול להיות יותר טוב, אני צריך עדיין רפואה שלמה". נענה השואל, כי המתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר - הוא נענה תחלה, ובזאת רמז לו שיש דרך לאדם להביא על עצמו את הישועה הנצרכת לו.

השיב לו ה'אמרי חיים': "ישנו ביאור בשם תלמידי הבעל שם טוב, מה הכונה 'המתפלל על חברו **והוא צריך לאותו דבר**' - המתפלל על חברו צריך להתפלל מכל הלב ועם כל הרגש, כשם שהוא מתפלל על עצמו כשהוא צריך לאותו דבר. רק אז הוא נענה תחלה", וסיים הרבי: "זו כבר מדרגה שאינה פשוטה!"

ובאמת, מצאנו מעין הפירוש הזה בספר **'אך פרי תבואה'** (פר' כי תשא) מהרב הקדוש **רבי צבי הירש מליסקא** זי"ע, שבאר את מאמר חכמינו ז"ל שכל המתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר - הכוונה היא שהוא בעצמו קשור גם כן לתפילה זו, ומצטער על ידי הצער של חברו, לכן הוא נענה תחילה.

נמצאנו למדים תנאי נוסף בסגולה האמורה, להתפלל על השני, שיהיה המתפלל מצטער על הדבר כאילו הוא נוגע לו עצמו, ובדרך זו הוא יכול להביא מן השמים ישועה נפלאה הן לחברו והן לעצמו.

הדרמה שהזניל מצנו הגיוס

כדי לקבל הבנה נוספת במהות התפילה עבור אחר, נביא מעשה פלא שהתרחש בשנות הזעם - ימים בהם התחוללה המלחמה האימה במלא עזה, כאשר להבות האש לחכו את אירופה והותירו אחריהן שבט של הרג ושכול.

באותם ימים, אחרי שחסד ה' עמד לו, הצליח מרן הרב הקדוש **רבי יואל מסאטמר** זי"ע לפרוץ את טבעת החנק של המרצחים ובנסי נסים הגיע לחוף מבטחים בשוויץ. שם, אחרי תקופת הנדודים, קבל מעט מרגוע ויכול היה לנשום לרוחה.

קודם לכן, בעת שהרבי עדין שהה בהונגריה העשנה והמדממת, ביקש לעלות על מסלות הברזל ולנסוע באמצעות רכבת בכדי לבקר את הגאון הצדיק **רבי שלמה צבי שטראסר** זצ"ל, רבה של דברצין ההונגרית, שבאותה עת שכב בבית החולים, גופו דואב ונשמתו מצויה בשערי העולם הבא.

הנסיעה נקבעה ליום ט"ו בשבט - יום המסוגל לישועות גדולות, ואל הרבי נלוה אחד מתלמידיו הנאמנים **ר' אלעזר שענדארף** ז"ל, שהיה לרבי הקדוש לעזר ולאחיסמך.

באמצע הדרך, שעה שגלגלי הקרון נקשו בקצב קבוע, נשא ר' אלעזר את עיניו אל הרבי ובקש לשמוע דבר מה לכבוד יום ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות.

הטה הרבי אזנו, חייך חיוך קל, ובקול נעים החל להרצות לפניו דברי תורה מתוקים מדבש ונופת צופים - פלפולים ורמזים על אודות היום וסודו הנשגב, נוטע תקוה בלב היהודי הנודד בגלותו הפרטית.

בתוך דבריו שזר הרבי חידוש מתוק: "דבר פלא הוא: בט"ו בשבט, שאנו קוראים לו ראש השנה לאילנות, אוכלים אנו פירות האילנות, ואלו בעצרת, יום בו נדונים פירות האילן, נוהגים לקשט את בתי הכנסת והבתים בענפי אילנות.

האם לא היה מן הראוי לעשות להפך: בראש השנה לאילנות יעמידו אילנות, ובחג השבועות יאכלו מפרותיהם?"

המשיך הרבי והסביר: "דע לך, מדרך העולם שכאשר נגזר על אדם לעמד לדין, **לא טוב שילך הוא בעצמו להשמיע טענותיו, אלא טוב יותר שימנה שליח**, סנגור שילמד עליו זכות. כי מפי אחר נשמעים הדברים טוב יותר.

כך גם אנו, בט"ו בשבט, כשנגזר דינם של האילנות, אנו אוכלים מן הפירות עצמם, שיהיו הם סנגוריהם של העצים, שיעמדו עליהם לזכותם ולבקש רחמים שיצליחו להניב עוד פרי טוב ומתוק. ולעומת זאת, בעצרת, כשדנין את הפירות, נוהגים להכניס לבית הכנסת ענפי אילנות, שיהיו הם מליצי ישר לפירות, שיצליחו ויתברכו".

דממה עמקה שררה בקרון בין דבר תורה למשנהו, ור' אלעזר גמע כל מלה בשקיקה ונצר את הדברים בלבו. כששב לביתו אחר כמה שעות, עוד הדהדו באזניו ההסברים משמחי הנפש ורשומם נטבע עמוק בלבו.

תקופה קצרה לאחר מכן שב ר' אלעזר לביתו והנה מצא מכתב בתיבת הדואר הסמוכה ובתוכו - צו גיוס! עקב המלחמה השוררת בעולם, הוא נדרש להתייצב מיידית בלשכת הגיוס המקומית, כדי להצטרף לצבא הערלים, ירחם ה'.

כל גופו רעד. הרי נשאר לבדו מכל משפחתו, כל אחיו ובני משפחתו עלו בעשן כבשנים - והוא, פליט אחד ויחיד, חייב כעת ללבוש מדי צבא זר?!

ואז הבריק במחו אותו לימוד קדוש שאלף אותו הרבי מסאטמר - "לא טוב שילך הוא בעצמו להשמיע טענותיו, אלא טוב יותר שימנה שליח, סנגור שילמד עליו זכות"... הוא הרגיש כי רמז נסתר שגר אליו הרבי, ברוח קדשו.

מיד נטל קולמוס וכתב לידיד נאמן שילך וימליץ טוב בעדו. סיפר לו את כל צרת לבבו: "אמר לפקיד היושב בלשכה - נשארתי גלמוד מכל משפחתי, אנא תן לי חיים! רחם עלי ופטר אותי מהגיוס!" הלך אותו ידיד נאמן ודבר טוב על לב הפקיד. ולבו של הלה התרכך.

"לו היה בא אלי בעצמו, בודאי לא הייתי פוטר אותו", אמר "אך כיון ששגר שליח וממילא הוא עצמו אינו נמצא כאן - אז כבר אינו צריך לבוא ולהתגייס". תכף ומיד אישר את שחרורו מן הצבא.

כך ניצל ר' אלעזר והבין כי מלה היוצאת מפי צדיק - לעולם אינה שבה ריקם. כמו אותם פירות שטעמם הטוב ממתיק דינם של אילנות, כך מלות הצדיקים ממתיקות דינו של אדם, ומותירות בו טעם של אמונת חכמים עד קץ כל הדורות.

כאמור, מוצא כל יהודי בתפילה את המקום בו הוא יכול לשפוך שיחו לפני רבון העולמים, לבקש על צרכיו, ולהתחנן להוושע בדבר ישועה ורחמים. בכוח התפילה אפשר לבקוע שערי שמים ולהשפיע על המתפלל שפע ברכה והצלחה.

אולם ישנן דרגות שונות בתפילה, וישנן תפילות שמתקבלות מהר יותר.

דרך אחת לתפילה מסוגלת כזו, למדנו מדברי **חכמינו ז"ל** (ב"ק צב.) שאמרו כי כל המתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר - הוא נענה תחלה.

התפילה עבור האחר מקבלת ביותר בשמים, ומלבד זאת היא מביאה ישועה גם לאדם המתפלל על חברו.

יסוד זה מצאנו כבר בתורה שבכתב, בפרשת תזריע, שבה נתפרשו הלכות המצרע ואחת מהן היא שעליו להכריז בקול שטמא הוא - **'וטמא טמא יקרא'** (ויקרא יג מה). מדוע צריך הוא להכריז על טומאתו? את הסבה לכך כתבו **חכמינו ז"ל** (שבת סז.), כי על ידי שיודיע צערו לרבים, הם יבקשו עליו רחמים.

כי כאשר לב יהודי נכמר על אחיו השרוי בצרה ומצוקה, והוא מתפלל עליו מתוך כוונה שלמה ואמתית - התפילה הזאת מרוממת ביותר ומסוגלת להביא את הישועה במהרה למי שהתפללו עליו, מלבד התועלת האמורה למתפלל עצמו שהוא נענה תחלה.

השתתפות בצער הזולת

הימים ימי הזעם, ימים של דם ואש

המשך בעמוד ד'

על התורה
המשך מעמוד ג'

כורע תחתיו מתעלף.

רבי אייזיק מזנק ממקומו, גוהר מעליו ומרטיב את פניו במים. המאמצים נושאים פרי ועד מהרה פוקח היהודי את עיניו. מבעד לאישוני עיניו ניתן לראות תשישות ולאות. רבי אייזיק תומך בידיו ומשכיב אותו על מיטה סמוכה, כאשר לאחר כמה רגעים מושיט לו כוס מים להחיות את נפשו.

טיפין טיפין שבה אליו רוחו, או אז שואל רבי אייזיק בקול רך: 'מה לך יהודי, שמא אוכל לעזור לך במשהו?' והיהודי האלמוני שופך את ליבו:

'לפני שמונה ימים נולד לי בן למזל טוב, התחלתי לברר על מוהל מומחה שיערוך את ברית המילה, ברם כל חיפושיי עלו בתוהו, מוהל פלוני נסע מהעיר לפני כמה ימים, מוהל אלמוני הוזמן באותו יום לברית מילה במקום אחר, וכך מצאתי עת עצמי ביום השמיני ללא מוהל.

'קמתי היום מוקדם בבוקר בהחלטה נחושה כי לא אנוח ולא אשקוט עד שאמצא יהודי שימול את בני, המשיך היהודי לספר את אשר עבר עליו היום 'גמעתי קילומטרים רבים, 'המשכתי ללא הרף בחיפושים המיגעים אחרי מוהל אך לשוא. כל המוהלים נסעו, חשבתי כי עוד רגע קט ואצא מדעתי: מילה שלא בזמנה?! לא הרשתי לעצמי לעצור ולו לרגע אחד, מחמת המורא שאחמיץ חלילה את המצווה בזמנה. ברם כל החיפושים המייגעים לא נשאו פרי, חשתי כי עוד רגע קט אני צונח על האדמה מתעלף, בכוחותיי האחרונים תרתי אחר הבית הקרוב עם סימן יהודי ודידיתי לעברו בצעדים כושלים. כעת בוודאי תבין מפני מה צנחתי על רצפת ביתך ללא הכרה, מבלי דפיקה על הדלת כמקובל...

ר' אייזיק הרגיע את היהודי, ובעודו מכניס לתוך התנור זרדים וענפים יבשים על מנת להגביר את החמימות בבית, ביישר ליהודי בשמחה כי הוא מכיר היטב את אומנות המילה, ותינוקות רבים נימולו תחת ידיו, והוא ישמח לצאת בהקדם אל בית התינוק על מנת למולו בעיתו ובזמנו.

לא עברה שעה ארכה וכבר היה ר' אייזיק בבית היהודי, עורך את ברית המילה בעיתה ובזמנה לאושרם של אבי הילד ואימו אשר כבר כמעט והתייאשו מלקיים את המצוה כהלכתה. רבי אייזיק היה נרגש עד מאוד מהזכות הכבירה שעלתה בידו, רק כעת הבין את עומק כוונת אחיו הרבי ששלח אותו לביתו ברגע הנכון, על מנת להכניס ילד יהודי בבריתו של אברהם אבינו, ולהחיות את נפש אביו ואימו.

◂◇▸

ביום אחד פנה **הרה"ק ה'שפת אמת' זיע"א**, אל קרובו הצדיק רבי **פינטשע מפילץ זיע"א**, בבקשה בלתי שגרתית:

קח נא את בני אברהם מרדכי - מי שנודע לימים כרבי ה'אמרי אמת' מגור - ואחיו משה בצלאל אל העיר וורשה, ושם תיכנס אל יהודי פלוני - והרבי נקב בשמו - ובקש ממנו שיברכם.

שמו של היהודי לא היה מוכר כלל ועיקר לרבי פינטשע, אלא שהוא סבר לתומו כי אם הרבי רואה לנכון להטריח את שני ילדיו הרכים עדי וורשה הסואנת רק בכדי להתברך מפיו, הרי שללא ספק מדובר באחד מצדיקי הדור, על כן סמוך ובטוח היה כי אך יזכיר את שמו כבר ידעו הכל להפנותו אל הכתובת הנכונה.

ברם, כאשר הגיע לוורשה, גילה להפתעתו כי שמו של היהודי אינו מוכר כלל בקרב יהודי העיר, רק לאחר חקירות ודרישות הצליחו להגיע ליהודי שהיה נראה כאחד מפשוטי העם ללא כל סממן של גדלות ייחודית.

רבי פינטשע הציג לפניו את ילדי הרבי וביקש ממנו שיברכם. היהודי נבוך לנגד הבקשה הבלתי שגרתית, ותהה האם היהודי שמולו חומד לו לצון. ברם רבי פינטשע לא ויתר, הן שליחות קודש היא לו מהרבי ועליו למלאותה.

לבסוף נעתר היהודי להפצרותיו של רבי פינטשע והרעיף ברכות על ראשם של הילדים. בכל הדרך חזור היה רבי ליבו של רבי פינטשע מלא בתמיהה, מה ראה הרבי לשלוח את ילדיו עדי וורשה הגדולה בכדי להתברך מפי יהודי עלום זה? ושמא הוא אחד מל"ו צדיקים שבדור? התמיהות נקרו במוחו ולא נתנו לו מנוח.

משובו לעיירה גור, נכנס רבי פינטשע אל הרבי ובישר כי מילא אחר הבקשה.

כממתיק סוד וגילה לו דבר פלא:

'יהודי זה הינו אכן מפשוטי העם, אלא פעם בעת הולדת אחד מבניו היה שרוי במצב כלכלי דחוק ולא נותרה בידו ולו פרוטה אחת לעריכת סעודת הברית, עמד ומכר את כלי מיטתו ובכסף שקיבל קנה את צרכי הסעודה. הדבר עשה רושם גודל בשמים, וכי זוטרתא היא, איש פשוט כמוהו יקריב כל כך בכדי לקיים את סעודת הברית החשובה, נמנו וגמרו להעניק לו שכרו בעולם הזה מלבד השמור לו לעולם הבא, והוא שכל ברכה היוצאת מפיו לא תשוב ריקם. על כן', סיים ה'שפת אמת' את דבריו המופלאים 'חפצתי מאוד שבני יקבלו את ברכתו'.

באמת אמרו, כי לבד מה שניתן ללמוד מעובדא זו עד כמה חשוב בעיני הקדוש ברוך הוא מסירות נפשו של יהודי לקיום מנהג ישראל בכלל וסעודת מילה בפרט, עוד יש לקבל מסיפור זה מושג קלוש על מדרגותיו הנוראות והשגותיו המבהילות של ה'שפת אמת' זיע"א אשר נגלו לו רזי עולם והמתחולל בשמי מרומים, בבחינת: **'כי לא יעשה ה' אלוקים דבר כי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים'**...

◂◇▸

יהודי מתושבי העיר גרוסווארדיין כיבד את **הרה"ק ה'אהבת ישראל' מויזניץ זיע"א** בסנדקאות. בהגיע יום הברית הגיע היהודי אל בית הרבי במרכבה רתומה לסוסים על מנת להביא את הרבי אל ביתו שם היתה הברית אמורה להיערך בעוד שעה קלה. ברם הרבי פנה אל היהודי ושאלו היכן הוא מתגורר ומששמע כי לא מדובר במרחק גדול במיוחד, ביקש ללכת לשם ברגליו, בכדי שלא להפסיד את שכר הפסיעות למצות הסנדקאות החשובה.

◂◇▸

כאשר היה **הרה"ק רבי ישראל שפירא מבלאזוב זיע"א** נוכח בסעודת ברית מילה, היה מספר סיפור נורא הוד אותו ראה בעיניו בשנות המלחמה הנוראה בהיותו במחנה ינובסקה. ביום הושענא רבה, סיפר הרבי, התפשטה שמועה במחנה כאש בשדה קוצים על כי היום תיערך סלקציה במחנה.

בתוך המהומה שהשתררה, שמעתי לפתע זעקות: **'סכין, סכין! הבו לי סכין!** הפניתי את מבטי והנה רואה אני כי הבקשה המשונה יוצאת מפיה של אישה יהודייה, היא מסתובבת כשיכורה ותרה נואשות אחר סכין. בעיני האשה בערה אש יוקדת, ואילו אני הייתי משוכנע כי היא גמרה אומר לאבד את עצמה לדעת מחמת הצרות והייסורים. קרבתי אליה ולחשתי לה בהתרגשות, 'מה לך בתי, אם הקדוש ברוך הוא רוצה שנמות, יעשה זאת הוא בעצמו, ברם איסור חמור הוא לאדם לאבד את עצמו לדעת!

בעוד אני מדבר, והנה בעיטה הגונה נשלחת אלי מפי אחד השומרים שראה אותי מדבר עם האישה. עיניו בערו בתאוות רצח, הוא פנה אלי וצרח: 'מה אמרת לה, כלב מזוהם שכמותך?' 'היא ביקשה סכין' עניתי. החייל לא האמין לדברי, 'אתה משקר עלי!' צרח בזעם, 'יכול אתה לשאול את האישה' השבתי לו.

'מה אמר לך הכלב הזה?' צרח החייל אל האישה, והיא אישרה את דברי.

חיוך שטני התפשט על פניו של החיל. הרי לך מחזה משעשע, אשה יהודייה הורגת את עצמה... הוא הוציא מכיסו אולר והושיט אותו בחדווה לאשה. 'הרי לך סכין' הצטחק ברשעות. פני האשה אורו. היא נטלה את הסכין ואז בטרם הספיקו הנוכחים לקלוט את המתרחש התכופפה, הסירה בזריזות ערמת סמרטוטים, והנה תינוק בן כמה ימים. בעיניים דולקות כרתה האשה את עורלת בנה. והושיטה את הסכין אל הנאצי שעמד המום לנוכח המתרחש. 'ריבונו של עולם' קראה בקול 'ילד יהודי נתת לי וילד יהודי אני מחזירה אליך, הרי שלך לפניך'! החייל נטל את אולרו והסתלק מן המקום. כעבור כמה שעות כבר היו האשה ובנה המהול יחד בגטו מרומים, 'הרוגי מלכות אשר אין בריה יכולה לעמוד במחיצתם'...

והיה הרבי רגיל לספר מעשה איום זה על מנת לגלות ולהודיע לכל את עצם גבורת הנפש של אשה יהודייה ואת מסירות נפשה למול את בנה, אף בפתחו של גיהינום.

תפילה
המשך מעמוד ג'

ותימרות עשן.

אירופה נרמסת באכזריות תחת מגף הברזל הנאצי, ערים ועיירות חרבות ודם יהודי נשפך כמים.

מיליוני יהודים נגררים כצאן לטבח במיתות משונות, ורק בודדים, נצולים מתוך המדורה, נמלטים מיד צורריהם - אחד מעיר ושנים ממשפחה.

ובתוך התופת הנוראה הזו, ארע פלא גדול שלא יאמן: ישיבת מיר, גאוות עולם התורה, נודדת במסלול שלא יאמן, ובסופו של מסע ארך ומתיש, מגיעה, כנגד כל הגיון, לעיר שנחאי שבסין הרחוקה.

שם, באותה פנה נדחת, מקימים מחדש אוהל לתורה. העולם כלו רועש וגועש, ואלו הם יושבים כשראשם ורובם בסוגיא, עמלם במקצועות התורה, עיניהם בתוך הגמרא והלב מחבר אל הרקיע.

ובתוך אותו מקדש-מעט מופלא עומד הגאון **רבי יחזקאל לוינשטיין** זצ"ל, המשגיח הנודע לשם ולתהלה, רועה נאמן של נפשות. קולו הרך והתקיף גם יחד מהדהד בין כתלי בית המדרש. דומה הרב למלאך ה' בלבוש בשר ודם שעה שהוא אומר לכל בחור: 'גדל! התקדש!' וכך עומד הוא על המשמר בכל עת, יומם ולילה.

שלהבת התורה להוטת, אבל המשגיח חושש מהאדישות שעלולה להתפשט אט-אט, וקהות-חושים שעלולה לחדר ללבבות הבחורים הרחוקים מאירופה הבוערת.

ביום מן הימים, בעמדו בפתח היכל הישיבה, נגש המשגיח אל הבימה וכינס את תלמידיו סביבו.

ואז, פתח את פיו וזעק - לא צעקה של תוכחה, אלא קריאה של השתתפות, של כאב ושל נשיאה בעול. היו אלה דברים היוצאים מן הלב - לב שראה את הצער, לב שלא היה מוכן להניח לנפש להרדם אל מול הדם היהודי הנשפך כמים.

עמד המשגיח ובקול נוקב השמיע באזני תלמידיו את דברי הגמרא במסכת שבת, בהם למדונו חכמינו ז"ל על אילן אשר ברכתו מרובה כל כך עד שעודף הפרות מכביד עליו, וענפיו קורסים כמעט מחמת השפע. ומה יעשה בעל האילן? אומרת הגמרא, כי העצה היעוצה היא להעמיס עליו אבנים כבדות, וכך יסור מעליו מעט מכוחו, יפחית את השפע כדי שלא ירקב, כדי שישאר בריא וטוב למאכל.

ולא די בכך, אלא שהיו נוהגים לצבוע את גזעו בצבע בולט, צבע שמושך עין כל עובר ושב, כדי שיראוהו וידעו: אילן זה נושא עליו משא גדול וכבד. וזאת מדוע? אולי יעלה בדעתו של עובר האורח לומר תפילה קצרה, בקשה קטנה לשוכן מרומים שייטיב עם האילן הזה - שישא את פירותיו במדה הראויה.

כאן עצר המשגיח ושאל בקול שהדהד בין הכתלים: וכי מה ענין תפילה לאילן? מה חסר לאותו אילן? האם מדבר כאן בעני מרוד שאין לו פת לחם? וכי זהו נצרך ורעב?

הלא אילן זה שבע הנו, מלא וגדוש ברכה! נהפך הוא, יש לו שפע רב מדי, ולכן מכבידים עליו באבנים. ומדוע יטריד אדם את דעתו בצערו הקטן של האילן? למה יעמדו העוברים ושבים וישאו תפילה על אילן שסובל מעט מרוב טובה?

ומכאן הגיע המשגיח אל היסוד החשוב: כל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר - הוא נענה תחילה.

מי שמבין להתפלל על קושי קטן של חברו - גם אם הקושי אינו אלא כבד של טובה מרבה - אזי מובטח לו שמהשמים יפתחו לו שערים בשעת צרתו שלו.

ומי שאין לבו מתעורר לראות אפלו כאב קטן, לסחוב משא עם השני גם כשזה משא של שפע - לא יהיה בלבו כוח לעמוד עם אחיו גם בשעה שהסבל גואה.

היה זה מוסר השכל נוקב וחודר לתהומות הלב, שאלף המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין את תלמידיו - אם נדרשים עוברי האורח להתפלל על אילן המצטער מרוב טובה, על אחת כמה וכמה שיש להשתתף בצער הזולת, מן הגדול ועד הקטן, כאשר הוא שרוי בצרה ובמצוקה, באיום על עצם החיים, בשואה האיומה.

ספיר ויהלום
לשמיעת השיעורים - קול הלשון:
03-6171077

בס"ד, גליון ק"ב | פרשת תזריע מצורע תשפ"ו

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה הלכתית

פניני הלכה למעשה, בעניינא דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה חיינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

באר ישראל
בית מדרש להוראה חיינות

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

חיוב קבורה על אפר

אודות מה שכבודו העלה לשאול באחד שגר בווילנה, שהוריו נפטרו לפני עשרות שנים בווילנה, אך לא היו יודעים הרבה על יהדות, וכפי המנהג שהיה שם אז שרפו הגופות והטמינו אותן בבית קברות של הגויים. ומכיון שנתקרב ליהדות, בא בשאלה אם כעת שיש לו האפשרות להעביר את האפר לבית הקברות של יהודים, אם חייב לעשות כן, או מכיון שמדובר באפר אין צריך לנגוע כלל.

תשובה:

בית קברות שהוצרכו לפנותו

הנה הרבה פוסקים סבירא להו דמעיקר הדין אפר המת אין צריך קבורה, רה"י ואב"ד פראג רבי מאיר פישלש תלמיד הרבי רבי יהונתן איבשיץ נשאל (שו"ת נודע ביהודה מהדורה קמא יו"ד סימן פט) על מקום קבורה שנחכר למאה חמישים שנה, וכבר עברו שישים שנה ונקברו שם כמה נפטרים, וכעת מאחר וסוף דבר להעביר נפטרים אלו לקבר אחר, ביקשו כבר מעתה להעביר את המתים לקברם הסופי, האם הדבר מותר. והשיב שיש ארבעה טעמים מדוע אין להתיר זאת.

א. משום שכל פעם שמזיזים את המת ממנוחתו הדבר גורם בלבול וצער לנשמתו, אלא אם כן התנו מתחילה בשעת הקבורה להזיזו לאחר זמן, אך כאן הרי התנו להזיזו רק לאחר מאה וחמשים שנה, ולא כעת שנים מספר לאחר הפטירה.

ב. שהרי אחר מאה וחמישים שנה הדרך שהעצמות נרקבים לגמרי, ואין ברקב חסרון של בלבול וצער לנשמה, ואם יזיזו את העצמות מעט שנים לאחר הפטירה הרי יהיה בלבול וצער לנשמה.

ג. ועוד יתר על כן הביא דלא שייך קבורה ברקב, ולמד כן מנדב ואביהוא (ויקרא י) שני בני אהרן שמתו בשרפה פנימית שבגדיהם נשארו שלמים, ומשה רבינו הזמין את הלווים מישאל ואלצפן שנשאום בכותנתם מאת פני הקודש, כדאיתא בתורת כהנים (שמיני, כה) 'קרבו שאו את אחיכם מכאן אמרו אין מטמאין למתים, שהרי אלעזר ואיתמר כהנים היו ולא נטמאו להם, ומי נטמאו להם הלוים (-מישאל ואלצפן)', ונקשה שהרי כהנים מטמאים למצוות קבורת שבעת הקרובים ומדוע לא נטמאו להם אלעזר ואיתמר, ובהכרח שאין במי שנשרף חיוב קבורה רק טומאה. [ואפי' שמת שאין צורתו שלמה בלאו הכי אין הכהנים מטמאים (שו"ע יו"ד סימן שעד סעיף ב), נדב ואביהוא הייתה צורתם שלמה לגמרי, כמו שמצאנו שמשכום בכותנתם אלא שנשרפו שרפה פנימית, ומכאן ראיה שגם בשרפה בלבד אין חיוב קבורה, כן ביאר הגרי"ש אלישיב בקובץ תשובות ח"ב סימן סא].

ד. שבהוצאת עצמות המת מקברם להעבירם לקבר אחר, מתחייבים האבלים באוננות ונמצא הם בטלים ממצוות, אבל ברקב לא שייך גם אבילות.

בנודע ביהודה (שם) כתב שבוודאי כדבריו כן הוא שאין בלבול וצער לאחר הרקב, ויתר על כן גם לאחר שכלה הבשר שוב אין צער למת במה שקורא עם גופו, ומסתימת הנודע ביהודה שלא הזכיר לחלוק על מה שכתב שאין ברקב חיוב קבורה ואבילות, נראה שגם בזה הודה לדבריו.

טומאה באפר המת

בשאילת יעב"ץ (ח"ב סימן קסט) יצא לדון על מת שרוף אם רשאי כהן שאינו קרובו להיטמא לו, והשיב ללמוד מהגמרא בנדה (כז:) שאם אין שלדו קיימת והתבלבלה צורתו אינו מטמא, ומשכך גם אינו חייב בקבורה, ואין כהן מטמא לו.

שוב הביא למה שכתב בספר לחם הפנים (קונטרס אחרון סימן שסד סק"ד) על פי הספר פענח רזא (במדבר יז ב) שמאחר ועצם הלוז אינה כלה לעולם, גם האפר מטמא וחייב בקבורה. ותמה טובא, שהרי מפורש בגמרא שאפר אינו מטמא רק אם שלדו קיימת, ואין די בעצם הקטן ההוא בלבד, והרי התבלבלה צורת המת ואין כאן כלל טומאה.

וכתב שאין להקשות מנדב ואביהוא, שהרי שלדן הייתה קיימת וצורתן לא התבלבלה ולכך היו מטמאים. ואמנם לא דן שם מה שיש להקשות לכאורה כי מאחר שהייתה שלדן קיימת מדוע לא קברום אחיהם אלעזר ואיתמר כדין כהן שמטמא לקרוביו. [ומחלוקת השאילת יעב"ץ ולחם הפנים הובאה בפתחי תשובה יורה דעה סימן שסט סעיף ב].

המשך בעמ' ג'

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

הקדמת צד ימין בקיפול שרוול

בדיני לבישת בגדים מצינו שיש להקדים צד ימין לשמאל מלבד בקשירת בגד וכן בפשיטתו שמקדימים שמאל לימין. בתקופת האביב, בני לובש חולצה בעלת שרוולים ארוכים, ולעיתים בשעות החום מקפל את השרוולים כלפי מעלה, האם קיפול השרוולים נחשב כחלק מתיקון הלבישה, ויש להקדים בו ימין לשמאל, או שמא דינו כדבר הדומה לפשיטת הבגד, שאז יש להקדים שמאל לימין?

ת. יש להקדים קיפול צד ימין[1].

מין קרוב ל'ארץ' שאינו שלם

בט"ו בשבט ערכתי סעודת פירות לכבוד היום, והנחו לפני מיני פירות שונים, ובכללם גם זיתים ותמרים משבעת המינים. הסתפקתי: כאשר לפני זית שאינו שלם ותמר שהוא שלם, האם גם באופן זה יש להקדים את הזית שהוא יותר קרוב ל'ארץ', או שיש להקדים את התמר בגלל היותו שלם אף שהוא רחוק יותר מ'ארץ'?

ת. כשיש לפניו כמה פירות משבעת המינים יש לברך על המין שיותר קרוב ל'ארץ'[2]. אף אם הפרי הקרוב ל'ארץ' אינו שלם, יש להקדימו לפרי אחר אף אם הוא שלם[3].

בירך בשעה שהיה אסור באכילת המאכל

השתתפתי במסיבת 'לחיים' והיו שם מיני מזונות פרווה וחלבי. אני עצמי הייתי עדיין בתוך שש שעות מאכילת בשר ולכן אכלתי רק מהפרווה. אחרי עשרים דקות ראיתי שכבר חלפו שש שעות מהזמן שבו אכלתי בשרי, ורציתי לטעום גם מהמזונות החלביים. האם ברכת 'מזונות' שבירכתי קודם חלה גם על המאכלים החלביים, שבזמן הברכה היה אסור לי לאוכלם, או שעליי לברך שוב ברכת מזונות?

ת. אין צריך לברך שוב, והברכה חלה על כל מה שהיה בדעתו לאכול[4].

הזכרת פירות שמסופק אם אכל מהן שיעור בברכת מעין שלוש שמברך על מזונות

אכלתי מיני פירות של שבעת המינים, אך הסתפקתי אם אכלתי מהם שיעור המחייב בברכה אחרונה. לאחר מכן אכלתי מיני מזונות בשיעור המחייב בוודאות ברכת 'על המחיה', האם אני יכול לכלול בברכת על המחיה גם את הפירות, או שיש בזה חשש הפסק בברכה?

ת. לכתחילה יאכל שיעור ברכה אחרונה גם מהפירות של שבעת המינים. אמנם אם אין לו עוד פירות או שאינו יכול לאכול, יכלול בברכת

המשך בעמ' ב'

1 בשו"ע (או"ח סי' ב ס"ד) כתב שנועל מנעל ימין תחילה. ובמשנה ברורה (שם סק"ה) ביאר הטעם לפי שמצינו כן בתורה לענין יד ורגל של קרבנות מילואים ומצורע שהם בימין. וראה במגן אברהם (שם סק"ג) ושו"ע הרב (שם ס"ג) שגם בלבישת שאר הבגדים יש להקדים צד ימין לשמאל. וכן הדין לענין שאר דברים שיש להקדים צד ימין, וכמבואר בשו"ע (או"ח סי' ד ס"י) לענין נטילת ידים. ובדרכי משה (או"ח סי' ב אות א) לענין רחיצת וסיכת הגוף שצריך להקדים צד ימינו, וכן הביאו המגן אברהם (שם סק"ד) והמשנה ברורה (סק"ז), ולפי זה פשוט שגם לגבי שאר תיקוני הלבוש יש להקדים הימין. בעניין קיפול השרוולים יש להעיר שאדם גדול צריך ליזהר לכתחילה שלא לגלות את ידיו מעל המרפק במקומות שלא נהגו לגלות, כמבואר במשנה ברורה (שם סק"א) וז"ל: 'וכן צריך ליזהר תמיד מחמת טעם זה שלא במקום הכרח מלגלות מבשרו ואפילו מעט, כל מה שדרכו להיות מכוסה בבגדים לעולם. אבל רשאי לגלות ידו עד קובדו [-המרפק], וצוארו עד החזה'.

2 שו"ע (או"ח סי' ריא ס"ד): כל הקודם בפסוק (דברים ח ח) 'ארץ חטה ושעורה' קודם לברכה. ו'ארץ' בתרא הפסיק הענין, וכל הסמוך לו חשוב מהמאוחר ממנו ל'ארץ' קמא. הלכך תמרים קודמים לענבים, שזה שני ל'ארץ' בתרא וזה שלישי ל'ארץ' קמא.

3 שער הציון (סי' ריא סק"ד). אמנם במחצית השקל (שם סק"א) כתב שכיון שמבואר בשו"ע (או"ח סי' קסח ס"א) שאם יש לפניו פרוסת לחם חיטה ולחם שלם של שעורה שבוצע על שניהם, הוא הדין בענייננו שיברך על שניהם יחד. וראה בשער הציון (סי' ריא סק"ג) שדחה דבריו, וכתב שרק בסעודת פת החמירו לצאת ידי מעלת שלם, אבל בפירות לא החמירו בזה.

4 שו"ת קנין תורה (ח"ב סי' קלב), והוכיח כן מדברי השערי תשובה (סי' רו סק"ב). ובפסקי תשובות (סי' רו הערה 123) כתב להוכיח כן מדברי המגן אברהם (סי' תצא סק"א) שהנוטל ידיו לסעודה בשביעי של פסח קודם שחשכה, יכול לאכול חמץ אחר צאת הכוכבים, אף שבשעה שבירך 'המוציא' לא היה יכול לאכול חמץ, מ"מ חלה הברכה על זה. ואף המשנה ברורה (שם סק"א) שכתב להחמיר בזה לא כתב אלא מטעם תרתי דסתרי, ולא משום שהברכה אינה חלה.

לשאלות בהלכה: rav@abiryaakov.com | שלוחה 8 02-803-9999
לתגובות: 9917936@gmail.com

מעין שלש גם 'על פרי העץ'[5]. ויקדים תחילה את המין שוודאי חייב בברכה[6].

טבילת ביסקוויטים בכוס תה

בימות החול אני רגיל לטבול ביסקוויטים בכוס תה חם ולאוכלם. האם מותר לעשות כן גם בשבת כשהתה רותח?

ת. תה או מרק, אם חמים עד כדי שהיד סולדת בהם[7] [כ-45 מעלות][8], אין לטבול בהם פת או עוגיות, אפילו כאשר הם בכלי שני. אך בכלי שלישי מותר. צלחת מרק דינה ככלי שלישי לעניין זה, כיון שמעבירים את המרק לצלחת עם מצקת, והמצקת נחשבת ככלי שני והצלחת היא כלי שלישי[9].

שכח לספור בלילה ספירת העומר ונזכר למחרת אחר השקיעה

מי ששכח ולא ספר ספירת העומר בלילה, רק למחרת נזכר שלא ספר אולם בהצצה חפוזה בשעון ראה שכבר שקעה השמש זה עתה ממש, הוא מיהר לספור מיד בלי ברכה, האם יכול להמשיך ולספור בברכה כדין מי ששכח בלילה והשלים ביום?

ת. האחרונים נחלקו בדין מי שספר בבין השמשות אם יכול מהיום והלאה להמשיך לספור בברכה[10], אך אם נזכר וספר עד שלש עשרה דקות לאחר השקיעה, יכול לספור בשאר הימים בברכה[11].

להפריש מאכילת חמץ שעבר עליו הפסח

נסעתי אחרי פסח לחו"ל, וראיתי יהודי שומר תומ"צ שעומד לקנות ב'דיוטי פרי' בקבוק ויסקי. כנראה שלא שם לב שהוא חמץ שעבר עליו הפסח, האם יש חובה להעיר לו?

ת. אם הוא וודאי חמץ שעבר עליו הפסח, מצווה להפרישו מאיסור[12]. אך לעניין חמץ ב'דיוטי פרי' אין הדבר מוחלט שזהו חמץ שעבר עליו הפסח[13].

איסור ייחוד במקלט

הגעתי למקלט ציבורי והייתה שם אשה אחת. האם מותר לסגור את דלת הברזל לצורך המיגון או שאסור משום ייחוד?

ת. אם הדלת סגורה, יש בכך משום איסור ייחוד[14].

לא הצליח לחזור לארץ לברית בנו

שמעון משגיח כשרות באחד מארצות המזרח, כאשר תקפו באיראן נולד לו בן בשעה טובה בארץ הקודש והוא תכנן לחזור לברית, אולם מאחר שלא התקיימו טיסות באותם ימים, כל ניסיונותיו לחזור ארצה לקראת הברית לא צלחו. האם הוא יכול לברך ברכות הברית להכניסו בבריתו ושהחיינו דרך הטלפון?

ת. מאחר שאין צריך להוציא את הציבור בברכות אלו, נראה שיכול לברך דרך הטלפון בשעת הברית[15].

נסע במונית מי משלם את זמן ההמתנה

נסעתי עם מונית ובאמצע הנסיעה הייתה אזעקה, נכנסנו לאחד מחדרי המדרגות וחזרנו למונית כעבור כעשר דקות. האם אני צריך לשלם גם על הדקות האלו שהיינו במדרגות והמונה המשיך לפעול?

ת. הנוסע אינו צריך לשלם על זמן ההמתנה שהיה בעקבות האעזקה[16].

5 בשו"ע (או"ח סי' רח ס"ח) כתב: 'לא יכלול על הספק שום תוספת בברכה מעין שלש, אף על פי שאינו מוסיף שם ומלכות'. וכתב הרמ"א דהיינו באופן ששתה משקה שספק אם ברכתו האחרונה היא 'על הגפן' או 'בורא נפשות', ורוצה לאכול דבר שברכתו 'בורא מיני מזונות' ודבר שברכתו 'על העץ', ולכלול בברכת 'על העץ' גם 'על הגפן' מספק. וכתב הט"ז (ס"ק יט) דלא אמרינן דין זה אלא לכתחלה, והיינו שלא יאכל דבר שיש ספק האם בברכתו האחרונה היא בורא נפשות רבות או מעין שלש, ויסמוך על מה שיכלול אותו בברכת מעין שלש. אבל אם כבר אכלו יכול להוסיפו בברכת מעין שלש, כיון שאין כאן ברכה לבטלה, דבלאו הכי צריך לברך ברכת מעין שלש. וכן כתבו האליה רבה (ס"ק כז) והפרי מגדים (משב"ז אות יט) והמאמר מרדכי (ס"ק לז) והמשנה ברורה (ס"ק פב). וכתב החיי אדם דהוא הדין במי ששתה יין בשיעור כזית, המבואר בשו"ע (או"ח סי' רי ס"א) שהוא ספק האם ברכה אחרונה, שמותר לו לאכול פירות כשיעור ולכלול בברכת מעין שלש גם את ברכת היין. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' קט) ביאר שאופן זה עדיף ממה שכתב הט"ז, כיון דהתם יש ספק שמא מה ששתה אינו יין כלל, אבל בנספקת אם אכל כשיעור הרי ודאי שיש כאן פרי העץ, ויכול להוסיפו בברכת מעין שלש לכו"ע. אמנם כיון שיש כמה אחרונים (זכור לאברהם אות ב', שו"ת חתן סופר סי' א, שו"ת יגל יעקב או"ח עמ' קלח, ספר שביבי אש עמ' מד) שספקפק בדין זה משום חשש הפסק בברכה, לכן לכתחילה ודאי נכון שיאכל שיעור ברכה אחרונה גם מהפירות.

6 ראה שו"ת שרגא המאיר (ח"ג סי' ד).

7 השו"ע (או"ח סי' שיח ס"ה) כתב: 'יש מי שאומר דדבר שנאפה או נצלה אם בשלו אחר כך במשקה יש בו משום בישול, ואסור ליתן פת אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו'. וכתב המשנה ברורה (ס"ק מב) שאף שכלי שני אינו מבשל, מכל מקום דברים רכים מתבשלים אף בכלי שני, ולכן אסור ליתן פת אפילו בכלי שני. ואח"כ כתב השו"ע שיש חולקים ומתירין בכל זה. וברמ"א ביאר בב' אופנים את דעת החולקים: א. שמתירין ליתן פת דוקא בכלי שני, כיון שאינם חוששים שדברים רכים מתבשלים בכלי שני. ב. שאפילו בכלי ראשון מותר לתת פת, שסוברים שאין בישול אחר אפיה כלל. וכתב הרמ"א שלמעשה נהגו כדעה הראשונה שבשו"ע שלא ליתן פת אפילו בכלי שני.

8 שו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' צא אות ח). [ובאגרות משה (ח"ד סי' עד) כתב שמשיעור 43 מעלות יש לחוש ליד סולדת בו. אך בשם החזון איש והגרי"י קנייבסקי (אורחות רבינו ח"א עמ' קנ, חוט שני שבת פכ"ט סק"ו) מובא ששחשו לשיעור יד סולדת כבר משיעור 40 מעלות].

9 משנה ברורה (סי' שיח ס"ק מה). אמנם במק"א כתב המשנה ברורה (שם ס"ק פז) שמים שהוציאו אותם מהסיר באמצעות מצקת דינם ככלי ראשון, כיון שהמצקת מתחממת בעודה בסיר. וראה בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' קכז) ובשו"ת אז נדברו (ח"ה סי' נב) שביארו דכיון שנחלקו בזה האחרונים (ס"ז ס"ק יט, וביו"ד סי' צב סק"ל, חוות דעת שם ס"ק כז) סבר המשנה ברורה שהוא ספיקא דדינא, ולפיכך כשהתבשיל נמצא במצקת עצמה יש לדונה ככלי ראשון, אך כשמערה התבשיל מהמצקת לכלי אחר יש לדונה ככלי שלישי, וכל שכן אחר שכבר הניח את התבשיל בקערה שדינו ככלי שלישי. ולפי זה צלחת מרק שהניחו לתוכה על ידי מצקת, דינה ככלי שלישי לענין נתינת פת בתוכה.

10 בשערי תשובה (סי' תצ סק"ה) הביא מהבית דוד (סי' רסח) שכתב שלא יברך מעתה, כיון שאין זה ספק ספיקא גמור, שאפילו אם נאמר שמועילה ספירה ביום שלמחרת, הרי מסופקים האם באותה שעה שספר הוא כבר לילה, שהרי בין השמשות הוא ספק יום ספק לילה. ולכן הכריע שיספור מעתה בכל לילה ללא ברכה. ובברכי יוסף (שם סק"ז) נמנע בזה קצת. וכן פסקו השלמי ציבור (דף רצח ס"ק כט), ערוך השלחן (ס"ח), זכור לאברהם (סק"ע, ע), נהר שלום (סק"ב), מהרי"א הלוי (שו"ת, ח"א סי' קנה). מאידך בבית שלמה (שו"ת, או"ח סי' קב) כתב, שיכול לספור מכאן ולהבא בברכה, כיון שהוא ספק ספיקא גמור, שמא בכל יום הוא מצוה בפני עצמה, ואם כן ודאי שיוכל לברך בימים הבאים, ואפילו אם היא מצוה אחת שמא זמן בין השמשות הוא יום ואם כן ספר. וכן ברבבות אפרים (או"ח ח"ב סי' קכט סק"ג) הוסיף, שאף אם בין השמשות הוא ספק לילה, מכל מקום כיון שבספירת העומר נאמרה הלכה 'תמימות', צריך שיהיה ניכר שהוא לילה ודאי, וכך דעת הגרי"ש וואזנר (מבית לוי ענייני ניסן עמ' עב אות ו).

11 כן דעת הגרי"ש אלישיב (הלכות חג בחג פ"ו הערה 14), שעד שלש עשרה דקות לאחר השקיעה יכול לספור את שאר הימים בברכה, משום שאפשר לצרף את דעת רבי יוסי שמשקיעה עד סמוך לצאת הכוכבים הוא ודאי יום. ובאור לציון (ח"ג פט"ז תשובה ו) כתב שאם ספר עד עשרים וחמש דקות מהשקיעה יספור בשאר הימים בברכה, ואם נזכר לאחר מכן יספור בשאר הימים בלא ברכה. [אמנם יש לציין שהגה"צ רבי משה אריה פרייגר הורה הלכה למעשה, גם למי ששכח יום אחד לספור, שיש לספור בברכה בשאר הימים. ואמר שכן הורה גם אביו הרה"ק מהוניאד זללה"ה, וכנראה שקיבל כן מאביו הרה"ק מנאסויד זללה"ה. וראה בשלחן הטהור (סימן ו' זר זהב ס"ק ד' או"ק ח') שכתב וז"ל, בספירה שכח יום אחד לספור, ספור אותו אח"כ בברכה, ע"ד. ובאור החיים (פרשת אמור מצוה שי"ל) כתב וז"ל, אם שכח ולא מנה בלילה מונה ביום בברכה, ואם גם ביום שכח מונה בשאר לילות עם כל ישראל בברכה, כך הוא דעת כל הראשונים, ואין ביד פוסק אחד להכריע נגד רוב בנין ורוב מנין, וכך הנהיג אאמו"ר זצ"ל וכל הצדיקים, כך הלכה פסוקה בלי גמגום, שאם שכח לספור יום אחד ספור בשאר הלילות בברכה, שאם אתה אומר לו שלא יברך גם הוא אינו ספור בכוונה, והוא על חנם, שכך הלכה פסוקה בכל הראשונים. ובספר כתבי קודש עטרת יהושע (מדור מפעלות הצדיקים סימן ג') כתב רבינו הגה"צ רבי משה אריה פרייגר בכתי"ק: לרשום מה ששמעתי מכ"ק אאזמו"ר זצ"ל, שפעם אחת שאל איש אחד מכ"ק רבינו הקדוש מרן בעל דברי חיים זצ"ל, על אחד ששכח לספור ספירת העומר ביום אחד, אם יספור בשאר הימים עם ברכה או לא, והשיב שיספור עם ברכה, ושאל לו איש אחד, הלא מבואר בשו"ע שאין לספור עוד עם ברכה בכהאי גוונא, והשיב לו שילך, שהוא משוגע ל"ע, וקללת צדיק לא שבה ריקם, ונעשה משוגע ל"ע, עכדה"ק. עיין בספר מקוה ישראל (דף ס"ד) מה שהביא שם עוד בשם הדברי חיים דמכיון שכל יום מימי הספירה הוא קומה שלימה לעצמו, ואפשר לתקן בו כל ימי הספירה, נמצא שבכל יום מקיים המצוה בשאר הימים. (הגדה של פסח עטרת יהושע).

12 בפתחי תשובה (יור"ד סי' קיט סק"א) הביא דברי החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' לח אות פב) שכתב בשם ספר דרך המלך (הל' חמץ ומצה סי' א ס"א) שמי שבידו חמץ שעבר עליו הפסח ואתו אחריני למיכל מינה אשר לא ידעו מזה כיון דלדידהו לא שייך קנסא, אין צריך להגיד להם שלא יאכלו. היינו שסובר שלגבי מי שאינו יודע שהוא חמץ שעבר עליו הפסח הוי כהיתר לגביו. וחכם אחד (הגר"י פורמיגיני אב"ד טריאסט) חולק על זה, והסכים עמו החיד"א ודחה סברת הדרך המלך והוכיח שגזרו לאסור בין לו ובין לאחרים בין באכילה ובין בהנאה ולכן צריכים להפרישו מהאיסור.

13 כבר דשו הרבה בדין זה, אם בעל חנות יהודי המוכר את חמץ שבחנות לגוי אולם בעיצומם של ימי הפסח הוא מוכר את החמץ בחנות, יש שאמרו שהדבר הוי כגילוי דעת שהמוכר אינו חפץ במכירה, וממילא המכירה בטלה ומבוטלת. וכן דעת השדי חמד (מערכת חו"מ סימן ט אות לה) ע"פ שו"ת מהר"ם שיק (סימן רה) כי המוכרים חמצם לנכרי לפני פסח ובמשך ימי הפסח משתמשים בחמץ שמכרוהו או סוחרים בו, בטלה כל המכירה למפרע וכל החמץ נאסר גם מה שלא סחרו בו. מאידך בשו"ת דברי חיים (ח"ב סימן מ"ו) וכן באגרות משה (ח"א סי' קמט ח"ב סי' צא) נקטו להקל, ראה גם שו"ת חלקת יעקב (או"ח סימן קצד) שנשאל אם מותר לכתוב שטר מכירת חמץ לחנווני הממשיך למכור בחנותו חמץ במשך ימי הפסח והשיב: אף שעושה איסור בזה שמוכר חמץ בפסח, אבל בחמץ הנשאר בכדי שהוא עצמו לא יוכשל באיסור דבל יראה, וגם שלא ייאסר החמץ בפסח ויוכשלו אחרים לאוכלו לאחר הפסח, צריכים לעשות תקנה למכור החמץ שלו לעכו"ם. ומבירור המציאות עולה, כי מוצרי החמץ הפטורים ממכס הנמכרים במטוסי חברת 'אל על' בשעת הטיסה אין בהם חשש, כי הם נמכרים לגוי לפני הפסח, והם מאוחסנים עד מוצאי יו"ט שני של גלויות. לגבי חנות ה'דיוטי פרי' שבנתב"ג שבבעלות חברה [פרטית] יהודית, אמנם הם עורכים מכירת חמץ, אך מפי השמועה יש אומרים שכל מוצרי החמץ, ובכללם משקאות הוויסקי והוודקה נותרים על המדפים לאורך כל ימי חג הפסח ונמכרים לכל דכפין, ובאופן שבעלי החנות ממשיך למכור את החמץ בימי הפסח ע"פ חלק מהפוסקים אין כל תוקף למכירת החמץ, וכל החמץ הנמכר בחנות לאחר הפסח, אסור בהנאה, ולכן יש שהורו שאסור לקנות בחנות דיוטי פרי משקאות חריפים כל ימות השנה, מחשש ששהו במחסני החנות בימי הפסח. וצריך לברר את הדברים אם אכן מוכרים חמץ, שבאופן זה נראה שאין תוקף לכל המכירה, הגם שיש פוסקים שסברו שעכ"פ כלפי מה שנשאר בחנות יש תוקף למכירה, נראה כדעת הסוברים שיש כאן גילוי דעת ברור שכלל לא התכוונו למכור.

14 נחלקו הפוסקים אם איסור ייחוד הוא בגדר 'אביזרייהו דעריות' שלדעת הרבה ראשונים נאמר בו דין 'יהרג ואל יעבור' [ראה מנחת חינוך (מצוה רצו אות טו-יט) שדעת השו"ע (יו"ד סי' קנה ס"ב) שעל אביזרייהו דע"ז ג"ע וש"ד יעבור ולא יהרג, אך דעת הרמ"א (שם) ושיטת רוב הראשונים שגם באביזרייהו 'יהרג ואל יעבור']. והכרעת הרבה מהפוסקים שאיסור ייחוד נדחה מפני פיקוח נפש ואינו בגדר 'אביזרייהו דעריות', ראה שו"ת ציץ אליעזר (ח"ו קונטרס אסורי יחוד סי' מ פ"א) שהארירך בדברי הפוסקים בזה. אמנם בשבט הלוי (ח"ו סי' לח) כתב שאם היחוד בדרך חיבה, נחשב כאביזרייהו דעריות והוא בכלל 'יהרג ואל יעבור', אך אם אינו בדרך חיבה, אלא מפני ההכרח, אע"פ שאסור, אין זה בכלל אביזרייהו, ומותר במקום סכנה. בנידון דידן, החשש לפיקו"נ הוא רחוק, ובפרט אם נכנס למקלט רק הדלת לא סגורה, שבפשטות עדיין יש הגנה. ואם האשה מתעקשת לסגור הדלת, נראה שאסור, כי עדיין חשש הסכנה הוא רחוק, אחד למאות אלפים או יותר. ויש לדון באופן שהחשש הוא קרוב עד כמה יש להחשיבו כספק פיקו"נ.

15 ברכה זו אינה ברכת המצוות אלא ברכת השבח כמו שכבתו הראשונים (פסחים ז:), לכן אף שאינו במקום קיום המצווה יכול לברך, וכן אינו בא להוציא אחרים בברכתו יכול הוא לברך אף שאינו במקום ערכת הברית. והגרש"ש שטרן שליט"א (שביבי אש יו"ד ח"ב סי' ריט מילה) כתב מסברא שלא יברך האב אם אינו במקום המילה, וינמוקו מפני שכתבו התוספות (פסחים שם ד"ה בלעבר) שתקנו שהאב מברך להכניסו שהוא 'משבח ומודה להקב"ה שציונו על המילה כשתבא לידו, ותיקנוה כאן לגלות ולהודיע שזו המילה נעשה לשם ויצרנו ולא לשם ע"ג ולא לשם מורנא ולא לשם הר גרזים'. וכיון שעיקרה ויסודה כדי לשמש כגילוי דעת על מעשה המצווה אין מסתבר שיכול לברך אותה ממרחקים'. אולם נראה מדברי האשל אברהם (בוטשאטש אור"ח סי' קלא) שיכול לברכו גם שלא במקום המילה, שכתב אודות אב היודע ממילת בנו ביום ההוא רק שאיננו שם, כי גם כשיודעים שהודיעו לאב בעת המילה כיון שאיננו שם מברך הסנדק להכניסו ולא האב, כיון דתוך ל' לא שייך חזקת חי כיון שלא יצא עדיין מכלל ספק נפל, ולא יברך האב מספק. משמע שאם האב יודע בוודאי שהוא כגון לאחר ל', יברך אף אם אינו כאן. וכ"נ דעת הגרי"ש אלישיב (קובץ אגרות ח"ג סי' קמח) שנשאל לגבי ברית מילה הנעשית בחדר ניתוח והאב נמצא מחוץ לחדר הניתוח, אם עדיף שיעשה הנמצא בפנים, והשיב ע"פ דברי הרמב"ם (הל' מילה פ"ג הל"א) שברכת להכניסו מצוה מוטלת על האב, ואם אין שם אביו אין מברכין ברכה זו. לכן יברך האב בזמן שהתחילו לערוך הברית.

16 גם הנהג לא יכול היה לנסוע באותן דקות והרי זה בגדר אונס דפועל, ובפרט אם מדובר בזמן מלחמה שהכלל הוא שהפועל היה צריך להתנות כמבואר בשו"ע (סי' שלד ס"א) דבכה"ג הוי פסידא דפועל. ואם הנהג אמר שהוא ממתין חמש דקות והנוסע רוצה להמתין עשר דקות לפי כללי פיקוח העורף, יכול הנוסע לדרוש להמתין בדיוק לפי הנהלים של פיקוד העורף. ואינו דומה לעיכוב בפקק תנועה, שהדרך הוא לשלם לנהג המונית על פי המונה שמחשב גם את השהייה בפקק.

לשאלות בהלכה:
rav@abiryaakov.com | 02-803-9999 שלוחה 8
לתגובות:
9917936@gmail.com

להיכנס לבית חבירו ללא רשות בזמן אזעקה

הייתי ברחוב בזמן האזעקה, האם מותר להיכנס לבית של אדם אחר ללא רשות כדי לתפוס מחסה תחת קורת גג?

ת. מותר, מפני שבעל הבית מחויב בהצלתו[17].

עזרה לזקן בדרך למרחב מוגן

באזורנו אין חדרי ממ"ד וכל השכנים הולכים למקלט ציבורי. בעת האזעקה בעודי רץ למקלט, ראיתי זקן בא בימים שבקושי מצליח ללכת, האם חובה עלי לסייע לו כדי שיגיע מהר למקלט גם במחיר הסיכון האישי?

ת. אם יש ספק נפשות ממש הדין הוא 'חייך קודמים', אולם נראה כי במצב המתואר בשאלה אין זה בגדר ספק פיקוח נפש, מאחר על פי הסטטיסטיקה רחוק שייפגע, ולכן יש לומר שזכות המצווה של העזרה עדיפה[18]. במיוחד אם יש סיכוי ששניהם יגיעו למקום מוגן קודם הסכנה.

הליכה לממ"ד באמצע תפילת שמונה עשרה

האם מותר ללכת לממ"ד כאשר נשמעת אזעקה?

ת. מותר ללכת באמצע תפילת שמונה עשרה למרחב מוגן, אך לא יפסיק בדיבור[19].

עדכון חדשות בשבת ממחלל שבת רח"ל

יש לי שכן שלצערנו הרב אינו שומר תורה ומצוות, ובשבת זכור כאשר תקפו באיראן והרגו את שונאי ישראל, החל לשוחח עמי ורצה לעדכן אותי מהנעשה והנשמע. האם מותר להתעדכן ולשמוע ממנו את החדשות או שיש בזה משום הנאה ממעשה שבת?

ת. אין לשמוע חדשות ממי שהתעדכן דרך חילול שבת[20], אך בכל מה שנוגע לחשש פיקוח נפש יש להקל.

17 יהודי מחויב להציל גופו של חבירו כמ"ש בשולחן ערוך (חו"מ סי' תכו ס"א): הרואה את חבירו טובע בים או ליסטים באין עליו או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים להציל, ולא הציל, או ששמע עכו"ם או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנים לו פח ולא גילה אוזן חבירו והודיעו. או שידע בעכו"ם או באנס שהוא בא על חבירו ויכול לפייסו בגלל חבירו ולהסיר מה שבלבו ולא פייסו, וכיוצא בדברים אלו עובר על 'לא תעמוד על דם רעך'. ואף שאסור לגזול אף במקום פיקוח נפש, מ"מ מותר לגזול את חבירו כדי להציל נפשו אם דעתו לשלם (סי' שנט ס"ד). ולכן עצם כניסתו מותרת וחיוב תשלומים ליכא משום דלא קיימא לאגרא. וראה שם בגליון מהרש"א (סי' תכו) עד כמה חייב, וא"כ פשוט שיכול להיכנס לבית.

18 ראה בשו"ע (חו"מ סי' תכו) חיוב הצלת חבירו בין בגופן ובין בממונו, ולעניין אם צריך להיכנס עבור הצלתו לספק סכנה בסמ"ע (סק"ב) הביא מירושלמי (תרומות פ"ח) שצריך כיון שהוא ספק והשני וודאי. אמנם בפת"ש (סק"ב) הביא מספר אגודת אזוב (בהשמטות שבסוף הספר) בשם הרדב"ז (ח"ג סי' תרכז) שהראשונים השמיטו דין זה מפני שהבבלי פליג על הירושלמי בזה וספיקא דידיה עדיף מוודאי דחבריה. אמנם נידון דין אינו בגדר ספק פיקוח נפש רגיל אלא בגדר ספק רחוק, שהגם שמחויבים לשמור על הוראות אנשי המקצוע כדי להגן על חיי אדם, עכ"ז ברוב המקומות עדיין אינו בגדר ספק רגיל של פיקוח נפש כי אם בגדר ספק הרחוק שבדיני נפשות אין להקל, וכבר כתב החזו"א אפילו על המצב שהיה בזמן מלחמת העולם השניה שאינו בגדר פיקוח נפש לעניין חילול שבת במלאכות דאורייתא ז"ל (אגרות וכתבים מח): ההודעה לציבור למהר למקלט לפי מצב הנוכחי יש לחשוב להצלת נפשות. אך יש להיזהר ממלאכה דאורייתא בכל מאי דאפשר, כיון שאין כאן סוף סוף שאלת נפשות לפנינו, ואף שאין הולכין אחר הרוב בפקוח נפש, מכל מקום בדברים רחוקים הרבה מפיקוח נפש, אין דנים כפיקוח נפש. ותלוי כפי מדת הביטחון, והמחמיר בכאן אין מוחין בידו. ולעניין הוראה לרבים יש להורות בזה כדין פיקוח נפש. ובמלאכות דרבנן אין להחמיר כלל, והמחמיר במלאכות דאורייתא אינו רשאי להחמיר ולמנוע מלהודיע לאחרים האזעקה, רק רשאי להשתמט ושיעשה על ידי אחרים, אבל במלאכות דרבנן אין ראוי להשתמט. אך לכבות הנר בבית האפל יש להחמיר שזה בכלל דברים רחוקים הרבה מפיקוח נפש, ואין כאן גורם בטוח לפיקוח נפש במצב הנוכחי\ דיש כאן יותר מתלתא מי יאמר.

19 יש אומרים שכיוון שהחשש הוא רחוק, אין לעצור, ודמי לנחש כרוך על עקבו ולא לעקרב. אך עצם ההפסקה בהליכה לצורך מותרת באמצע שמונה עשרה כמ"ש הרמ"א על דברי השו"ע (קד ס"ג) נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, וכתב הרמ"א אבל יכול לילך למקום אחר כדי שיפול הנחש מרגלו, וביאר במשנה ברורה (סק"י) דמה שכתב השו"ע דלא יפסיק כוונתו ע"י דיבור, כגון לומר לאחר שיסיר את הנחש אבל ע"י הליכה מותר שהליכה לא נקרא הפסק. ודוקא בהליכה לצורך כגון להסיר הנחש אף דתלינן דמן הסתם לא יהיה סכנה אבל שלא לצורך מקרי הליכה ג"כ קצת הפסק. וראה בביה"ל (ד"ה לא יפסיק) דאף שנחלקו הפוסקים אם הליכה מיקרי הפסק, מ"מ למעשה נראה דבמקום שיש צורך גדול יש לסמוך על המקילים דהליכה לא חשיב הפסק כי כן הסכימו כמה אחרונים. לכן נראה כי כיון שמדובר בדיני נפשות ואין הולכים אחר רוב, נכון ללכת גם באמצע שמונה עשרה. ובפרט, שאם כל אחד ואחד יעשה לעצמו את החשבון שהחשש הוא רחוק, יש סברא שכל הסטטיסטיקה תשתנה והספק יקטן, ואע"פ שעודנו ספק רחוק, מכל מקום אין להקל בזה דיני נפשות, כי סיכון הנפשות בנידון זה נוגע לו ולאחרים ובאופן כללי לכל המלחמה, כי כאשר מצליחים חלילה להזיק למישהו, מתאמצים הרשעים יותר להזיק, לכן לכתחילה נכון להפסיק. אמנם אם נמצא במקום מוגן שהחשש מאד רחוק, כגון בחדר פנימי בבית, יכול לכוון בשמונה עשרה ויקווה אל ה' וסיים את התפילה, ואינו חייב לרוץ דוקא לממ"ד. אלא שאצל רוב בני אדם, אחר שיש אזעקה ממילא אינם יכולים לכוון, ואז ממילא פשוט שצריך ללכת לממ"ד. ואם יש מספיק זמן כדי לסיים שמונה עשרה בהקדם, עדיף שימהר לסיים. וההולך באמצע שמונה עשרה לממ"ד, לא ידבר כל אותו הזמן, וכשיחזור ימשיך את התפילה מאותו מקום.

20 דבר זה הוא ביזיון וזילותא דשבת ואסור לנהוג כן. ויש מוסיפים שהוא גם בגדר הנאה 'ממעשה שבת'. והנה עצם שמיעת רדיו המשודר ע"י מחללי שבת וודאי שהוא בגדר הנאה ממעשה שבת, כמו שהסכימו פוסקי זמנינו (שו"ת מנח"י ח"א סי' קז ועוד), אך לגבי השומע ממי שכבר עבר האיסור יש לחלק.

מפיהם ומפי כתבם

הרה"ג יצחק פרידמן

האם המחמיר בהלכות שבת יכול לבקש מאחר שיעשה עבורו

'חצקל-מחמיר' כשמו כן הוא, מחמיר על עצמו הרבה, בפרט בשמירה ממלאכות שבת בהם הוא לקח ע"ע חומרות הרבה. אחת מהם היא אי פתיחת בקבוקים בשבת, לא בחינם אף כונה 'חצקל-מאך מיר' שכן כולם יודעים שמי שנופל לידו ב'קידוש' בביהכנ"ס נאלץ לשרתו בפתיחת בקבוקים מכל הבא לידי, 'מאך מיר א טובה... אתה יכול בבקשה לפתוח לי את הבקבוק הזה?' שבת אחת בעודו מושיט את הבקבוק ליענקל ידידו כמרמז על פתיחה, לחש לו יענקל: 'לפני עוור?' ופני חצקל חפו. ויש לברר האם מותר למי שמחמיר על עצמו בפלוגתא דרבוותא בהל' שבת לבקש מהמיקל בכך לעשותו עבורו, או שמא יש בזה משום הכשלת יהודי בחילול שבת.

תשובה: מצאנו מחלוקת ראשונים לגבי מי שקיבל ע"ע שבת בער"ש קודם הזמן, האם מותר לו לבקש מאחר שיעשה עבורו מלאכה. הר"ן (דף סד: מדפה"ר) הביא שהרשב"א הוכיח מהגמ' (שבת קנא.) דמותר לומר לחבירו 'שמור לי פירות שבתחומך ואני אשמור לך פירות שבתחומי', הרי דמותר לאדם לומר לחבירו לשמור לו פירות שמחוץ לתחום שלו כיון שהם בתוך תחום חבירו, דאין איסור לעשות לו דבר המותר לו אף שלמצווה עצמו אסור לעשותו.

והר"ן דחה את דבריו ששאני חוץ לתחום שיכול ללכת ע"י בורגנין, משא"כ מי שקיבל ע"ע שבת. והב"י הקשה עליו 'ואיני מבין דבריו דהכא נמי איכא למימר אם לא היה מקבל שבת הוא עצמו היה מותר לעשות מלאכה'. ולכן פסק בשו"ע (סי' רסג סי"ז) שמי שקיבל ע"ע שבת מותר לו לומר לחבירו שלא קיבל שבת לעשות לו מלאכה.

והרמ"א הוסיף שאם כן ק"ו למי שעדיין לא עשה הבדלה במוצ"ש שמותר לו לבקש ממי שעשה הבדלה שיעשה עבורו מלאכה. והסברא פשוטה שהרי בידו להבדיל בכל שעה ועדיף ממי שקיבל ע"ע שבת מוקדם ששוב אינו יכול להפקיע מעצמו את קדושת השבת (ועי' משנ"ב שם ס"ק ס"ה).

אמנם הלבוש (שם סעי' יז) האריך לחלוק על הרמ"א וכתב דעד כאן לא הקל הרשב"א אלא בערב שבת שאיסורו קל משום קבלה ונדר וי"ל שלא קיבל על עצמו אלא שלא לעשות בעצמו מלאכה אבל מאיסור אמירה לא פרש, משא"כ במוצ"ש שהוי איסור דרבנן שגדרו המשך קדושת השבת אסור לו לומר לאחרים לעשות מלאכה עבורו, עיי"ש.

והוכיח הלבוש את שיטתו מדברי הטור (בסוס"י תרכ"ד) שכתב בשם הרא"ש שהיו חסידים ואנשי מעשה שנהגו לשמור שני ימים טובים גם ביוכ"פ, והנוהג כן אסור לו לבקש ממי שאינו שומר שיעשה עבורו מלאכה ביוכ"פ, וא"כ ה"ה במי שעדיין לא הבדיל במוצ"ש.

אמנם אפשר לתרץ את ראייתו, שביוכ"פ המחמיר סבור שלפי הנהגתו שכעת יוכ"פ גם אצל חבירו יוכ"פ כעת ולכן אסור לו לבקש ממנו מלאכה, משא"כ המקבל ע"ע שבת מוקדם או מי שלא הבדיל וכן לגבי תחומין שמבקש ממנו שישמור על פירותיו, שבתחומו בשלושת המיקרים הנ"ל רק לו אסור ולחבירו מותר גם לפי הנהגתו.

עכ"פ חזינן שלדעת הרא"ש והטור המחמיר בדבר וסובר שגם לחבירו הוא אסור אסור לו לבקש מחבירו שיעשאהו עבורו.

ובשאלה האם מותר לבן חו"ל הנמצא בא"י לומר לבן א"י שיעשה עבורו מלאכה ביו"ט שני של גלויות, הברכי יוסף (באו"ח תצו) הביא שנחלקו בזה מהריק"ש ומהר"י מולכו, מהריק"ש מתיר ומהר"י מולכו אוסר.

וכתב באגרות משה (או"ח ח"ג סי' ע"א) שדבר זה תלוי במח' ט"ז ומג"א בביאור שי' השו"ע הנ"ל שפסק כהרשב"א שמי שקיבל ע"ע שבת שמותר לומר לחבירו שלא קיבל לעשות עבורו מלאכה שהמג"א למד שזה משום שלא קיבל ע"ע איסור אמירה, וא"כ ביו"ט שני אסור כי כן קיבל ע"ע איסור אמירה, והט"ז למד שזה משום שאין איסור אמירה רק במה שאסור לכל ישראל וא"כ ביו"ט שני שאומר למשהו שמותר לו אין איסור אמירה כלל.

ותמה הגר"מ פיינשטיין על המשנ"ב (ס"ק ס"ד) שכתב להתיר כהט"ז והתעלם מדברי המג"א שלשיטתו יוצאת חומרה בזה, וכתב שירא שמים יחמיר ע"ע.

ועיין בציץ אליעזר (חי"ח סי' לב) שכתב להחמיר לגבי בישול אחר בישול שספרדי הנוהג באיסור בישול אחר בישול בלח לא יאמר לאשכנזי שמתיר אם לא נצטנן לגמרי שיחמם עבורו מים.

וע"ע בשבט הלוי (ח"א סי' נג) לגבי הנוהג להחמיר ביציאת השבת כשי' ר"ת האם מותר לו לבקש ממי שלא מחמיר שיעשה עבורו מלאכה.

ולכאורה יש חלק בין ספרדי שמחויב לנהוג לאיסור, ולכן כלפיו זה איסור גמור גם לאחרים, ולכן אסור לו לבקש מאחר שיעשה עבורו וכנ"ל, משא"כ מי שקיבל ע"ע להחמיר כר"ת, שהיה יכול שלא להחמיר ע"ע, יתכן שמותר לו לבקש מאחר שיעשה עבורו.

והגאון רבי שלמה זלמן אוירבך (מנחת שלמה ח"ב סי' לה אות יז) אכן כתב לחלק בין מי שמחמיר משום שסובר שהדבר אסור מעיקר הדין שאסור לו לבקש מאחר שיעשה עבורו, לבין מי שקיבל ע"ע רק לחומרה ולגדר שמותר לו לומר לאחרים.

העולה לדינא:

נראה שאם מחמיר משום שסובר שהדבר אסור מעיקר הדין אסור לו לבקש מאחר שיפתח לו, אבל אם סובר שמותר רק מחמיר על עצמו לגדר בעלמא ויכול שלא לקבל ע"ע חומרא זו מותר לו לבקש מאחר שיעשה עבורו.

המצווים לשרוף גופתם

עוד מצאנו תשובה להג"ר נתן לעווין חתן הבית יצחק (שו"ת בית יצחק ח"ב יו"ד סימן קנה) שהרחיב לאסור שריפת גופות מכמה צדדים, וכתב שגם אסור להשאיר אחר כך את האפר בבית, שהרי האפר חייב בקבורה.

בשו"ת אחיעזר (חלק ג סימן עב) תמה על דבריו, מדוע לא כתב כדבר פשוט שאסור לשרוף את הגופה שהרי בזה מבטל את מצווה הקבורה דחייב מן התורה. ועוד כתב להסתפק האם בכלל יש חיוב קבורה ואיסור בל תלין באפר של מת, אך כתב שבוודאי למעשה יש לקבור שהרי יש איסור הנאה באפר המת, וכדי שלא יבאו לידי תקלה יש לקבור, אלא שאין לקבור בבית קברות של ישראל שכבר יש תקנה שלא להניח לקבור מי שהסכים לשרוף את גופו, וכמבואר לקמן.

קבר ישראל לשורף גופו

בשו"ת מלמד להועיל (יו"ד ח"ב סימנים קיג, קיד) נשאל בדין מת שביקש לשרוף את גופתו, ועתה מבקשים קרוביו לקבור את אפרו בבית קברות ישראל, וכתב (סימן קיד סק"ד) שזה פשוט לשיטת המשנה למלך (סוף הלכות אבל ד"ה אשר ע"כ) שהוכיח מהירושלמי (נזיר ריש פרק ז) שאין מצוות קבורה רק אם יש לפנינו ראשו ורובו, שהגם שהאפר נעשה מכל גופו, הרי חסר ממנו כל עיקר הגוף ולא נשאר כי אם מעט מזעיר, ואין כאן חיוב קבורה. ועוד שהרי לשיטת הרבה פוסקים אין דין טומאה באפר, ואם אין טומאה כי אין כאן 'מת', אז גם אין חיוב קבורה כי אין כאן 'מת'.

ואפי' לדעת התוס' יו"ט (שבת פרק י משנה ה) שיש חיוב קבורה בכזית מן המת, היינו דווקא כשיש מת שלם, אז צריכים לקבור כל חלק ממנו, וגם כזית ממנו יש להכניס בקבר לקוברו, אבל כאשר כל שיש הוא רק כזית מן המת, אין חיוב בקבורה בכזית שאין כאן 'מת', ואם כן באפר שאין בו רק מעט מזעיר בוודאי שאין דין קבורה.

ועוד האריך לדון האם יש טומאה באפר המת, וכתב שאפי' נשארה עצם כשעורה בשלמותה, הרי אין בה רק טומאת מגע ומשא, ואין בה טומאת אוהל שנתחדשה במת, וזה ראיה שאין עצם כשעורה בכלל 'מת' להיות חייבת בקבורה.

רק שדן שמא כל הפטור הוא רק על הקהל, אבל המשפחה שכבר התחייבה בקבורה בעת שהיה המת שלם, שוב אינו יכולה להיפטר מחיוב זה במה שכבר שרפו לגופו, והם חייבים לקיים חיובם במה שנשאר עתה מגופו, אלא שאין עלינו להתעסק במעשיהם והם יקברו בעצמם, ועוד כתב שחייבים לקבור את האפר משום שהוא 'איסור הנאה', וכל איסורי הנאה נקברים כדי שלא יבאו להנאות מהם.

וכתב דהגם שמן הראוי למנוע מהם לקבור בבית קברות ישראל ומשום תקנה, למעשה עדיף לתת להם לקבור בתוך הבית קברות במקום נפרד שם יקברו הנשרפים והאיסור הנאה, שאם נמנע מהם לגמרי, הם יערבו את המדינה שתכפה עלינו לקבור אותם במקום של שאר כל הנפטרים, ונמצא תקנתו קלקלתו. [ונראה שדבריו במדינת גרמניה, אבל חכמי שאר הארצות מצאו לנכון לקבוע תקנה זו, וכפי שיתבאר לקמן בסמוך, ולא חששו להתערבות המדינה לקלקל התקנה].

תקנה ואיסור חמור לקבור את השורף גופו

בספר כלי חמדה (פרשת חיי שרה אות ג) כתב בתשובת שאלה להרב הגאון רבי מאיר לערנער האב"ד אלטונא, שיש שני חיובים בקבורה. א. מצד מצוות קבורה. ב. מצד שהמת איסור הנאה. והשורף עצמו מבטל מצוות קבורה לקוברו בגופו דיש עליו שם 'מת' לענין טומאה, אבל אם שורף עצמו הוא מבטל מצוות הקבורה. ועוד נפק"מ למה שכתב המשנה למלך (הנ"ל) שאין חיוב קבורה בכזית מן המת, אלא רק בראשו ורובו, אבל מצד איסורי הנאה חייב לקבור גם כזית מן המת.

וכתב שלפי זה אפי' הנשרפים באונס אין בהם חיוב קבורה מן התורה, וגם מצד חשש איסורי הנאה הרי לא אנחנו שרפנו את המת ואין התקלה יוצאת מתחת ידינו, והמוצא הרי מותר לו לתלות ברוב שאין בו איסור הנאה, נמצא שאין חיוב קבורה מעיקר הדין, אלא 'שזה ודאי מנהג ישראל ישר וכשר לקבור אפר הנשרפים באונס בקבר ישראל, משום כבוד המת וכבוד החיים.

ומעתה זה דווקא באפר השרופים באונס והיו ישראלים כשרים שהחיוב עלינו לכבדם, אמנם באלו ששואל עליהם כבוד תורתו שפרשו מדרכי ציבור לגמרי ואינם בכלל ישראל כלל שגם אם מתים על מטתם אין צריך להתעסק בקבורתם, מכל שכן אלו שמוסיפים חטא על פשע שגם במיתתם פורשים מדרכי ישראל ותורת הקדושה, בודאי שמלבד מה שאין צריך לקוברם בקבר ישראל, אלא אף איסור איכא להזדקק להם ולקברם.

והגאון רבי מאיר לערנער אב"ד אלטונא הפנה נידון זה לכל גדולי הפוסקים אשר בארצות כולם (כפי שכתב בעמוד השער של ספרו), והסכימו לגזור שמעתה לא יקברו את השורפים עצמם בקבר ישראל, כדי להרחיק הדבר לגמרי שלא יראה ולא ישמע כדבר הרע הזה, ופרסם הדבר בספר 'חיי עולם' שהוציא לאור בשנת תרס"ה, וכבר נתקבלה תקנה זו בכל המדינות. ועוד בענין זה ראה בשו"ת שרידי אש (חלק ב סימן צח).

מת שנקבר בין הגויים

גם רבי משה פיינשטיין (שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ד סימן נו) נשאל אודות משפחה שקיבלה אישור לצאת מברית המועצות, וביקשו לקחת איתם את אביהם שנקבר ברוסיה בבית קברות של גויים, וכדי לקחתו היו צריכים לשרוף את גופתו, ועתה עולה השאלה האם צריכים לקבור את האפר של אביהם, רבי משה השיב להם על פי המבואר במסכת נדה (כז:) דמת שרוף דווקא כששלדו קיימת טמא, וכן פסק ברמב"ם (טומאת מת פ"ג ה"ט), הרי דבלאו הכי אינו נחשב מת לגבי טומאה והוא הדין שאינו נחשב כמת לגבי קבורה.

אמנם כתב שכשרוצים לכבד זכרו, ובשביל זה הם מקברים את האפר שנעשה מגופו, אין מעכבין אותן. וגם אולי הוא דבר טוב לעשות. וכ"ש כשהוא אביהם שחייבין בכבודו, מאחר דהעלמא חושבין את קבורת האפר לכבוד, אולי נעשה מצד זה מצוה להבנים ממילא, אף שלדינא אינו כלום. דענין כיבוד אב אולי הוא חיוב גם במה שהחשיבו העלמא לכבוד, כשליכא בזה ענין איסור. ולקבור אפר המת, אף שליכא חיוב, הא ליכא איסור.

אמנם כתב כי לא נכון עשו מה שהוציאו את המת שהיה קבור בבית קברות של גויים ושרפוהו, מאחר שידעו שלא שייך שיוליכוהו לקוברו שלם במדינה אחרת, אלא רק לשורפו, לא היה להם לעשות זאת. אף שגם חיוב קבורה מדאורייתא ונלמד מהפסוק (דברים כא כג. סנהדרין מו:) 'כי קבור תקברנו', והאיסור להיקבר בבית קברות של עכו"ם ורשעים הוא גם דין דאורייתא כמו שאמרו בגמרא (סנהדרין מז.) דאיכא שני בתי קברות לב"ד אחד לנסקלין ולנשרפין ואחד לנהרגין ולנחנקין משום שאין קוברים רשע חמור אצל רשע קל, ואם כן יש לומר לכאורה שדין שניהם שווה. אך הסיק דמכל מקום מסתבר שמצוות קבורה עדיפא ממה שיהיה נקבר אצל עכו"ם, שהקבורה היא כפרה (סנהדרין מז:) וזה איכא גם כשנקבר אצל רשע ואצל עכו"ם, ומה שנקבר אצל רשע ועכו"ם אינו מגרע כפרתו בזה והאיסור לקוברו אצל רשע ועכו"ם הוא איסורא בעלמא משום כבודו, ודן שם אם צריכים לבקש מחילה מן המת ולשוב בתשובה על מה שהוציאוהו מקברו ושרפוהו.

אכן להוציא האפר מן הקבר מחמת שנקבר בין הגויים, זה אין בו שום עניין, כי כל מה שהוא כבוד לקבור האפר מצד המנהג, זהו כשאין האפר קבור, אך להוציא האפר מקברו, מאחר שאין חיוב בקבורת האפר, א"כ אין בכך כלום במה שהאפר נמצא בבית הקברות של גוים, ואין עליו שום חיוב בזה.

אפר קדושי השואה

בשו"ת הר צבי (יו"ד סימן רעה) נשאל על דבר קבורת אפר הקדושים ממחנות ההשמדה, אם יש חיוב ומצוה לקבור את אפר הקדושים המושלכים כדומן על פני האדמה במחנות ההשמדה של הגרמנים ימ"ש. וכתב דנראה לו פשוט וברור דודאי איכא מצוה וחיוב בכך.

ותחילת דבריו לומר שהגם שאין טומאה באפר המת, מנין שאין צריך קבורה מצד שהאפר אסור בהנאה, ועוד כתב שכל מחלוקת השאילת יעב"ץ ולחם הפנים רק האם אפר הנשרפים מטמא, אבל לגבי חיוב קבורה לא נחלקו, ובלחם הפנים כתב בהדיא שחייב בקבורה משום עצם הלוז, ונראה שגם היעב"ץ לא נחלק עליו בחיוב קבורה של אפר הנשרפים.

והביא גם לתשובת מהר"ם פישלס והנודע ביהודה (שם) בדין רקב שלא שייך בו דין קבורה, וכתב שלא כתבו כן אלא כדי להתיר משום כך הפינוי בהם בשעת הצורך לקוברם במקום אחר, אבל אינו עולה על דעתו כלל להתיר להשאירם משום כך ח"ו להיותם מושלכים כדומן על פני האדמה, משום דאפילו נאמר דאין בהם חיוב קבורה מכח עצם מצות קבורה, אבל יש בהם חיוב קבורה בגלל טעמים אחרים, וכנזכר.

וכתב שכל דבריהם רק כדי להתיר משום כך הפינוי בהם בשעת הצורך ולקוברם במקום אחר, אבל לא יעלה על דעת כלל להתיר להשאירם ח"ו להיותם מושלכים כדומן על פני האדמה, משום דאפילו נאמר דאין בהם חיוב קבורה מכח עצם מצות קבורה, אבל יש בהם חיוב קבורה בגלל טעמים אחרים, וכנזכר.

ועוד זאת יש מצוה בקבורת אפר הנשרפים משום כבוד החיים וגם משום כבוד המתים, ואי משום בזיוני ואי משום כפרה. שגם על אפר המת חל ענין דין שמים וכפרה. ומצינו בגיטין (דף נז.) גבי טיטוס דא"ל דדיניה במאי דפסיק אנפשיה, כל יומא מכנשי ליה לקיטמיה ודייני ליה וקלו ליה ומבדרו אשב ימא, ע"ש. וסיים שעוד יש להאריך הרבה בהוכחת הדברים דאפר הקדושים טעונים קבורה, אבל קשה לי כעת לבוא עוד על כך באריכות. וככל החיזוין הזה ובלשונו מצאנו ראינו גם בתשובת ציץ אליעזר (ח"ח סימן לה) לענין אפר הקדושים שנשרפו במלחמת העולם. [יש כאן דבר פלא, שלשון התשובה בהר צבי ובציץ אליעזר כמעט שווה, והם היו בקשרי לימוד ענפים. ושמא הניח אחד תשובתו אצל רעהו, והמדפיסים שגו בדבר. סוף דבר שהוא נפלא מאתנו].

גם בשו"ת משנה הלכות (ח"י סימן רג) כתב דתרי מילי נינהו, ודין קבורת אפר הנשרפים הוא מטעם איסורי הנאה שמושך איסורייהו לעולם ואסור ליהנות מאפר זה לעולם ולכן צריך קבורה, אבל אין לזה דין קבורה של קבורת המת. וסיים שכבר הכריע כן בארוכה גאון אשכנז בשו"ת מלמד להועיל (שם).

להלכה:

בעיקר הנידון אם יש חיוב קבורה באפר המת נחלקו האחרונים: דעת הרבה אחרונים שאין מצוות קבורה ברקב מהמת ובאפרו, אם משום שאין מצוות קבורה רק בראשו ורובו, אם משום שכל שאינו מטמא אין בו חיוב קבורה. אך יש סוברים שיש דין קבורה ודין טומאה משום עצם הלוז שאינו מתכלה, וכן יש חולקים שיש חיוב קבורה באפר המת. ויש שכתבו שהגם שאין דין קבורה, יש דין גניזה כדי שלא לבא לידי הנאה מאפר המת האסור בהנאה.

ובנידון השאלה אם להוציא אפר המתים שנקברו בבית הקברות של גויים: מאחר ואין הדבר מחוור שיש דין קבורה באפר, וקרוב הדבר שיש רק חיוב גניזה כדי שלא יבאו לידי איסור הנאה, הרי דין זה מתקיים גם בקבורה שאצל גויים. ועוד שהרי בלאו הכי בבית קברות ישראל אין מקבלים לקבורה אפר שרופים, והגם שאין כל כך לבוא בטענה כלפי הוריו שהם מעין תינוקות שנשבו למנהג מקומם ווילנה, מכל מקום מאחר וספק גדול האם יש חיוב קבורה באפר, אין לעקור עבור כך את התקנה הכל כך נצרכת להודיע בשער בית רבים על חומר הדבר של עקירת האמונה בקדושת הגוף ובתחיית המתים, ולכן לדינא אין להוציא האפר כדי לקוברו בבית קברות ישראל.

לשאלות בהלכה:
rav@abiryaakov.com | 02-803-9999 שלוחה 8
לתגובות:
9917936@gmail.com

תוקף החלטות אסיפת דיירים כשהתקיימה בלא ידיעת אחד מהם

משה דוד מנהל את ועד הבית בבניין מגוריו בהצלחה גדולה כבר במשך כעשור. לאחר תקופה של בעיות בבניין הוא הצליח להעלות את הבניין חזרה לדרך המלך. יום אחד הועלתה הצעה לסייד את חדרי המדרגות ולטפח את לובי הכניסה, אולם אז החל ויכוח בין הדיירים, יש שמצדדים בעד ורוצים לחדש את פני הבניין בסיודים וכיורים נאים, לעומתם שכנים אחרים מתנגדים וטוענים שחבל על איבוד הכסף ועדיף להפנותו למטרות חשובות יותר. ההחלטה נפלה, לערוך אספת דיירים שם יכריעו הרוב מה דעתם. תלה משה דוד מודעה במקום בולט בפתח הבניין ופירט את אשר ידברו באסיפה וכמובן שקבע זמן לאסיפה, רק שלא זכר שאחד השכנים ושמואל לייב שמו נמצא כעת לצורך פרנסתו מעבר לים. ויהי בהיאספם יחד החליטו הרוב שרוצים לחדש את פני הבניין, משה דוד הזמין בעלי מקצוע שנתנו הצעות מחיר, וכשבא לגבות מהשכנים גילה את התנגדותו של שמואל לייב וטענתו בפיו: 'כלל לא ידעתי מהאסיפה ולא הבעתי שם את דעתי, ממילא אין תוקף לאסיפה זו כדי לחייב אותי'. משה דוד הבין מיד שהוא בבעיה ועשה לעצמו חשבון שלמען השלום בבניין מוכן הוא לספוג את המחיר שלא ישלם שמואל לייב, פנה אליו ואמר לו ממך לא אגבה ואשלם במקומך רק בקשה לי אליך שב בשקט! הסכים שמואל לייב להצעה והשתתק, רק שבאו המיעוט שהתנגדו באסיפה וטענו א. אם שמואל לייב לא היה אין תוקף לאסיפה וצריכים להתאסף מחדש. ב. לשמואל לייב יש 'פה טוב וחלקלק', וכיוון שידוע לנו שהוא אחז בדעתו כמונו, הוא יכול היה לשכנע הרבה מהדיירים בטענותיו ואולי כבר לא יהיה רוב לכל השיפוץ הזה:

תשובה: בשאלה זו יש לברר כמה שאלות: א. האם יש תוקף לאסיפה כאשר שאחד הדיירים היה חסר. ב. האם ניתן להגיע להסדר עם החסר לאחר האסיפה כדי שיועיל לקיום האסיפה. ג. האם הטענה ששאר הדיירים היו משתכנעים הינה טענה.

א. הרמ"א מביא (חו"מ סימן קסג סעיף א) תשובת מהר"ם וז"ל: כל צרכי ציבור שאינם יכולים להשוות את עצמם יש להושיב כל בעלי בתים הנותנים מס ויקבלו עליהם שכל אחד יאמר דעתו לשם שמיים וילכו אחר הרוב, ואם המיעוט ימאנו הרוב יכולים לכופן אפילו בדיני גויים ולהוציא ממון על זה עכ"ל.

וזה הדין בכל ויכוח שיש ביניהם שאלו שיש להם זכות בחירה (משלמים שם דמי ועד) יתאספו כולם יחד ורק אז בהחלטת רוב מתוך כל הדיירים ילכו אחר החלטתם, רק שאם אחד הדיירים חסר ואין את כולם - לא יהיה תוקף לאסיפה.

ב. והנה בשו"ת הרשב"א (חלק ד' סימן רצ"ו) הביא בענין תקנות הקהל וז"ל: וכן הדין לאנשי העיר שגזרו גזרות או גדרים על אנשי עירם רשאים הם בכך. והעובר על חרמם וגזרתם הרי הוא מוחרם. וכן אם שמו בתקנתם עונש ממון חייב הוא בשני העונשים, בעונש החרם או בעונש הממון הכל כמו שתקנו וגזרו, ואע"פ שלא היו שם מקצת אנשי העיר, כיוון שנעשה ברבים במעמד טובי העיר, ובמעמד תלמידי חכמים שבהם, השאר שלא היו שם, חייבים הם כאותם שהיו שם, ואע"פ שלא ענו אמן או אע"פ שהם מוכרחים על הדבר ואינם חפצים בו עכ"ל.

נמצאנו למדים מדבריו שלעניין תקנות הקהל לא צריכים שכולם יהיו שם אלא מספיק רוב ממש גם שלא מתוך כולם.

ג. והחזו"א (ב"ב סימן ד') כתב שרוב מספיק רק במיגדר מילי דשמיא אבל בתקנות כלליות צריכים דווקא שהרוב באסיפה יהיה מתוך כל הציבור ושכולם יתאספו באסיפה.

אמנם בתשורת שי (סימן רצ"ג) הביא את שכתב המשפט שלום בקונטרס תיקון עולם - דעכשיו המנהג בענייני הקהל לילך אחר הרוב אפי' לא היו עם המיעוט במעמד אחד.

ויש להוסיף לזה מה שהביא האגרות משה (חו"מ ח"ב סימן כ') וז"ל: הנה זה מסתבר שכל עניני קהל וציבור כשיש סך אינשי שקורין אותם לאסיפה בכל עניני נידונים שאיכא, שדנים אף כשלא באו כל אלו שצריכים להיות מחמת שיש להם דעה, דהא אם יחכו דווקא עד שיתקבצו כולם כמעט שלא יהיה אפשר לעשות כלום דברובא דרובא של פעמים אי אפשר לפני סך אינשי שטרודים בענינים הרבה לפרנסתם שכולם יהיו פנויים ובעיר ביחד ברוב זמני השנה וא"כ האומדנא בסתם הוא כהתנו שרק שצריך להודיע את כולם שיבואו לאסיפה שנקבע ליום זה ואז דנין בדבר רק באלו שבאו והם ההחלטות וגם אין צורך שיהיו בהסכם הרוב מאלו שבאו אף שהם מיעוט כל החברים עכ"ל. אמנם הוא מדבר במי שידע ולא בא רק בצירוף לרשב"א ולתשורת שי שהביא מהמשפט שלום שלא צריכים היום שיהיה רוב מתוך כולם וביותר סברתו של האגרות משה שמאוד מורכב לזמן את כולם לשעתא חדא - יש בזה גם משום תיקון העולם שהאסיפה תהיה מקוימת, רק שבראשונים ומה שהביא הרמ"א מהמהר"ם וכן גם נקט החזו"א שצריכים דווקא רוב מתוך כולם.

ד. והנה קודם אסיפה זו תלה האחראי על הוועד בית מודעה במקום בולט שכל דייר רואה מודעה זו, וחובת ההוכחה על אי ידיעת האספה מסיבה מוצדקת עוברת מהוועד בית לדיירים דהיינו לפני שתלה את המודעה הוועד בית, היה עליו להוכיח שהוא הודיע לדיירים, אבל לאחר שתלה מודעה במקום בולט הוא עשה כבר את מה שהיה מוטל עליו וחובת הראיה עברה לאותו דייר שצריך להוכיח שלא היה לו אפשרות לדעת, והנה אותו אדם שנסע מעבר לים עם בני ביתו נשארו והם ראו את המודעה עליהם היה מוטל ליידע אותו ויתכן שזה גם הוי כויתור על דעתו, ואם אף אחד לא שהה באותם ימים בבניין ולא היה לו שום דרך לדעת מהאסיפה לכאורה טענתו תהיה טענה אם שלא מוכרח כן לדינא.

ה. ויש להוסיף עוד שהרבה מהבניינים בשעת חתימת החוזה מקבלים עליהם את התקנון המצוי של בעלי הדירות בבית משותף, וגם אם לא חתמו על כזה הסכם באחרונים הביאו שאדעתא דהכי הם קנו, וגם אם לא הרי זה נהפך להיות למנהג העיר - ובתקנון המצוי מופיע בסעיף 7 א' - הודעה על מועד קיומה של אסיפה כללית ומקומה תמסר לבעלי הדירות ארבעה ימים לפני. ובסעיף 7 ב' -הודעה שהוצגה במקום בולט על פני הבית המשותף או בתוכו רואים אותה כאילו נמסרה לכל בעל דירה יום אחד לאחר שהוצגה. ולפי התקנון ודאי שזה מספיק ולא צריך לדעת הוועד בית מי לא יראה את המודעה כי הוא עשה את שלו (אלא אם כן יש כאן משקיע שהוא לא מכאן שמסתבר שיצטרך הוועד בית ליידע אותו כי אותו משקיע לא אמור לדעת בכלל מהמודעה) וא"כ ודאי שיהיה תוקף לאסיפה זו גם כדי לחייב את אותו שלא ידע, ורק אם נאמר שלא קיבלו עליהם את התקנון המצוי נחזור לדינא שהיו צריכים להודיע לו.

ו. והנה בעניין חוקיות האסיפה מדין תורה כשהיה חסר שם אחד מהם האם זה דומה לגורל ששם מצאנו שאם לא הכניסו פתק של אחד מהם והשאר שלא זכו רצו לבטל בגלל זה שלא הכניסו את פתקו של אותו אחד וטען על זה בתשובת חוות יאיר (סימן ס"א) שטענתם טענה, שכיוון שהגורל לא היה עם כל הפתקים לא חל עליו שם הגורל כי כוח המזל שבו הוא רק בנוכחות כל הפתקים או אז בכוח שמימי אחד מהם זוכה, אבל אם אחד הפתקים חסר, כל ההגרלה לא תקנית (ועיין בפת"ש סימן קע"ה ס"ק א שהביאו). וכאן באסיפה כשאחד חסר אינו דומה לגורל ששם הרי זה כוח שמימי שאינו תלוי בהם, משא"כ באסיפה זה בנוי על קולם ומה שיטענו ואם אחד מהם חסר הרי זה לא אמור להשפיע על טיב האסיפה ולכן חוקיות האסיפה טובה היא כלפי המשתתפים.

ז. רק שלעניין הטענה שאותו אחד היה משכנע את האחרים, אכן מצאנו טענה כזו שהביאה בעל הנודע ביהודה בתשובותיו (קמא חו"מ סימן כ') רק שטען זאת כלפי אותו שלא היה, שהוא יוכל לטעון שהיה מצליח לשכנע אחרים כדעתו ולכן הוא לא מוכן להתחייב, והנה כל זה הטענה היא רק כלפיו, אבל ודאי שהמיעוט לא יוכל להשתמש בטענה זו. ואבאר זאת במשל - אם דייר אחד בבניין ופה טוב לו, משום מה לא ירצה להשתתף באסיפת וועד בית ויוותר על זכות בחירתו, לא יוכלו לטעון שאר הדיירים שמתנגדים להצעה שמציעים בוועד הבית ויודעים עליו שגם הוא באופן עקרוני מתנגד, שלא מוותרים עליו כדי שישכנע את האחרים כדעתם, כי זכותו של אדם לוותר על דעתו ואין זכותם להחליט עבורו את החלטותיו. כך גם אצלנו להם אין זכות לטעון שהם מבטלים את החלטות האסיפה מכוח זה שאותו הדייר לא היה. ורק לאותו אדם בלבד לדעת הנודע ביהודה לא יוכלו לחייב אותו (והרבה פליגא עליו כי סברא זו מחודשת היא מאוד) ופשוט הוא.

ח. והנה לפי"ז לאחר שבודדנו אותו מהם, מסתברא שגם ניתן לבוא איתו להסכם שתיקה, רק שוודאי ששאר הדיירים יכולים לעכב אם הוועד בית מטיל עליהם את החיוב שלו, אבל אם הוועד בית סופג על עצמו את הנזק, ודאי שאין טענתם על הוועד בית טענה והדין עמו. כי גם יש תוקף לאסיפה, וכן חל שם התוקף של הרוב מול המיעוט, רק שיתכן שכלפי אותו אדם בודד היה אתו בעיה שלכן הוא גם יכול ליצור אסיפה חדשה ולבטל את הקודמת וכדי למנוע את זה יכול הוועד בית לבוא עמו להסדר ואין בכך שום בעיה או הפרעה לאסיפה שהייתה.

העולה לדינא:

ועד בית צריך להודיע לכל הדיירים שמתקיימת אסיפה. לכתחילה צריכים שכולם ישתתפו באותה אסיפה ויכריעו שם כהרוב. וכן מקובל היום המנהג שמספיק לתלות מודעה במקום בולט 5 ימים לפני האסיפה (כמו שמופיע בתקנון המצוי שיום תליית המודעה לא נחשב כיום וחוץ מזה צריכים עוד 4 ימים שאז וודאי שכולם ידעו מהאסיפה) **וזה יחייב את אותו שלא השתתף מכל סיבה שהיא, כי היה עליו לדעת ולדרוש מהוועד בית דחייה לאותה אסיפה, ומזה שהוא לא דרש זאת הר"ז כויתור על דעתו.**

ואם הבניין קיבל על עצמו דעת תורה - צודק זה שלא היה יכול לדעת ויכול לדרוש אסיפה חדשה, וכל שכן לדרוש שלא יחייבו אותו (ולמרות שיש החולקים על זה הוא יוכל לעשות קים לי כהמהר"ם והנודע ביהודה).

רק שיכול הוועד בית להגיע להסכם עם אותו דייר שהוא יספוג במקומו את התשלום וכך לא תתבטל האסיפה שהייתה, ואינו יכול להטיל את התשלום על שאר הדיירים ללא הסכמתם.

ואין זכות לשאר הדיירים לדרוש ביטול לאסיפה בהיעדרו של אחד מהם בטענה שהיה משכנע במקרה שאותו האחד לא מקפיד על חסרונו ועל ויתור טענותיו.

הפרשת חלה שלא מן המוקף להצלת קטן מאיסור טבל

נשאלה שאלה מאמא שבנה יצא לתלמוד תורה עם לחמניה טרייה. לאחר שעזב הבן את הבית נזכרה האמא שלא הפרישה חלה מהלחמניות, כל ניסיונותיה להשיג את בנה בתלמוד תורה נחלו כשלון, ומאחר שיודעת שבנה עלול בשעה הקרובה לאכול מהלחמנייה כשהיא טבל, פנתה האמא לשאול אם באפשרותה להפריש חלה מרחוק גם עבור הלחמניה של בנה אף שאסור להפריש שלא מן המוקף, כדי להציל את בנה מאיסור החמור של טבל.

תשובה: ראשית נאמר שאם האמא יכלה להשיג את המלמד של בנה, יכול המלמד להפריש חלה בברכה על הלחמניה, והאמא תפריש רק על הלחמניות שנשארו בבית. אף שהט"ז (סימן שכו סק"ב) ובש"ך (שם סק"ד) דנו האם מותר לחלק עיסה כדי להרבות בברכות, הספק הוא רק כשהכוונה בחלוקה להרבות בהפרשות. אך אם חלקו ללא כוונה תחילה, כיון שאסור להפריש שלא מן המוקף וכמבואר בשו"ע (סימן שכג ס"א) שחלת ארץ ישראל אסור להפריש שלא מן המוקף. לכן חל חיוב על כל מקום שהלחמניות נמצאים בנפרד ויכולים להפריש בברכה, ואף שמפרישים על חלק מהבצק אין נפטר כל הבצק אם מכוין במפורש שלא להפריש עליו וכמבואר בפת"ש (סימן שכו סק"א בשם הדה"ח).

במקרה שלפנינו שאין אפשרות ליידע את המלמד, יש לדון האם מותר לאמא להפריש גם עבור לחמניית בנה.

הנה בגמרא (עירובין לב:) כתוב שניחא ליה לחבר דלעביד הוא איסורא קלילא, ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה והתוס' שם (ד"ה ולא ליעבד) הקשו מהדין המבואר בגמ' שבת (ד.) שלא אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך, ומתרצים ששם הדבר שונה, או בגלל שהחבר פשע שהניח פת בתנור בשבת, או שכאן כיון שהחבר גרם לו לעבור על האיסור.

ולכאורה כאן כיון שהקטן לא פשע כלל, כי אינו אמור לחשוש שלא הופרש חלה על לחמניות אפויות שזמן הפרשתן בעודם בצק, ומלבד שיש לדון האם שייך לומר פשיעה בקטן, וכן אפשר לומר שהאמא היא שגרמה לבנה לעבור את האיסור כי לא הפרישה בזמן, ולפי"ז נראה היה לומר שמותר לאמא להפריש שלא מן המוקף שנקרא איסור קל משיעבור בנה איסור החמור של אכילת טבל.

אבל באמת יש לדון כיון שקטן שעובר איסור אפילו שהוא איסור טבל הוא בוודאי קל יותר מהאיסור הפרשה שלא מן המוקף של הגדול, אפילו שהאיסור בעצם קל יותר וראייה לדבר, דהנה בשו"ע (סימן שו סעיף י"ד) כתוב שמי ששלחו לו שהוציאו בתו מביתו בשבת להוציאה מכלל ישראל, מצוה לשום לדרך פעמיו להשתדל בהצלתה. וסיבת ההיתר היא בגלל שמוטב שהאבא יעשה איסור קל מאשר שתעשה הבת איסור חמור.

וכתב המגן אברהם שאם הבת קטנה צ"ע אם יעשה הגדול חטא בשביל הקטן, דהא אין מצוין להפרישו. והוסיף ע"ז התוספת שבת (שם) שאף שהאבא חייב להפריש את בנו מאיסור, אך רואים מזה שאין ב"ד מצוין להפרישו שזה נקרא איסור קל, ונראה שאף שהמגן אברהם מסתפק, ובאמת באליה רבה (שם) פסק שגם קטנה מותר להציל, זהו בגלל שמוטב שיחלל שבת אחת ולא יחלל שבתות הרבה, כי אם לא יצילו אותה תשאר גם בגדלותה. אך אצלינו שהאיסור רק באכילה זו כשהוא קטן, דינו כאיסור קל לגבי האיסור של האמא, ולכן נראה למעשה שהאמא תפריש חלה רק על הלחמניות שבבית ואף שבגלל זה הקטן יאכל טבל.

העולה לדינא:

קטן שבטעות לקח למקום אחר לחמנייה שלא הפירשו עליה חלה, אם אפשר לבקש מגדול שנמצא במקומו של הקטן להפריש חלה יפריש בברכה, אך אם אין אפשרות כזו אין להפריש שלא מן המוקף כדי להציל את התינוק מהאיסור.

בגדרי החיוב של מצות 'והחזקת בו' בזמננו

לקראת חג הפסח התכונן אברך צעיר לימים לערוך את ליל הסדר לראשונה בביתו. יצא אל החנויות לבצע קניה גדולה של כל הכלים והמוצרים הדרושים לפסח. פגש אותו חבר וגילה את אזניו כי בקניון הגדול שבמרכז העיר ישנם מבצעים והנחות מפליגות, וכי לפני שהוא סוגר עסקה בחנויות שבשכונה, כדאי לו לקפוץ לשם ולחסוך מאות אם לא אלפי שקלים. הצעיר שמע את הדברים, וכמובן ביקש לחסוך. הרים טלפון להתייעץ עם אחד מידידיו, שאמר לו מיד, יתכן שזה באמת חיסכון, אבל מלבד השאלה האם נכון לתמוך במחללי שבת, ראוי לעשות שאלת חכם, אם אין מצוה לקנות אצל יהודי שהוא בגדר 'אחיך', שומר תורה ומצוות. פנה האברך אל בית ההוראה לשמוע דבר ה' זו הלכה, כדת מה לעשות.

תשובה: אמנם כעת הרחובות מלאים והחנויות עמוסות, עמך ישראל יוצאים בהמוניהם לערוך קניות ביד רחבה לקראת ימי החג הקדוש הבעל"ט, אבל השאלה נכונה כמובן גם לכל ימי השנה: עד כמה יש מצוה לקנות אצל שומר תורה ומצוות, כשמדובר לעתים במחיר גבוה יותר, ובטיב, או בשירות, פחות טוב.

נפתח בדברי הרמב"ם, אשר דבריו הובאו גם בשו"ע הל' צדקה (יו"ד סי' רמט סעיף ו'): 'שמונה מעלות יש בצדקה, זו למעלה מזו: **מעלה הגדולה שאין למעלה ממנה, המחזיק ביד ישראל המך ונותן לו מתנה, או הלוואה, או עושה שותפות, או ממציא לו מלאכה כדי לחזק ידו שלא יצטרך לבריות ולא ישאל, ועל זה נאמר 'והחזקת בו'.** עכ"ל.

מצווה גדולה היא לתרום לצדקה, יש משפחות שחייבות להזדקק לצדקה, ל"ע, וכל המרבה הרי זה משובח. אבל עלינו לזכור שעיקר המצווה היא לסייע ולהעמיד את חברו על רגליו, לתת לו את האפשרות להחזיק את עצמו ולהתפרנס בכבוד ממעשה ידיו. ולא להתמהמה חלילה ולהשתהות כשהוא משווע לתמיכה בדרך כבוד, עד שייאלץ לפשוט רגל ואחר כך גם לפשוט יד, רחמנא ליצלן. כי או אז נצטרך לתמוך בו הרבה יותר בדרך בלתי נעימה, שתעזור לו פחות ותבייש אותו יותר.

וכן אמרו חז"ל (תו"כ בהר פ' ג א): מנין כשתהא מוכר לא תהיה מוכר אלא לעמיתך. ת"ל 'וכי תמכור ממכר לעמיתך'. ומנין כשהוא קונה לא תהיה קונה אלא מיד עמיתך, ת"ל 'או קנה מיד עמיתך'.

וכן פסק מרן החפץ חיים בספר אהבת חסד (ח"א - פרק ה' ס"ו): ודע עוד, דהוא הדין לענין מכירה גם כן הצריכה התורה, כשיהיה לישראל דבר מה למכור, ונזדמן לפניו ישראל וכנעני, ימכור לישראל. וכן הוא הדין לענין אם צריך לקנות, דכתיב (ויקרא כה יד): 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך', ואיתא בספרא: אם באת למכור - תמכור לישראל חברך, וכן אם באת לקנות - תקנה מישראל חברך. ופשוט דהוא הדין, אם צריך לשכור איזה דבר למלאכתו, מוטב שישכור מישראל, אם התועלת משניהן בשווה.

וסיפר אחד הרבנים, כי ידוע לו על חסידים ואנשי מעשה, שכאשר שמעו על אחד מאנ"ש שפתח חנות נהגו להיכנס ולקנות אצלו דבר מה, אף שלא נזקקו לזה כלל, כדי לתת לו את ההרגשה הטובה שהעסק מצליח ומכניס רווחים. פעמים, בהתנהגות כזו, או במילה טובה, אפשר להקים עסק ופרנסה ליהודי, ולהעמידו על רגליו.

ב"ה יש כיום בעלי מלאכה יקרים, שומרי תורה ומצוות, הן בתוכינו - חסידים ואנשי מעשה, הן משאר אחינו החרדים לדבר ה', שעושים מלאכתם באמונה, מתנהגים ביושר, עבודתם מקצועית ומהימנה, נעים ובטוח להכניס יהודים אלו לבתינו. הם אינם משתמשים, כמובן, במכשירים טכנולוגיים שנאסרו על ידי כל גדולי ישראל ושאיננו רוצים שילדינו יפגשו בהם, ובמיוחד לא בין קירות ביתנו.

בנוסף, מחיריהם ועלות עבודתם בדרך כלל כמו ברחוב. ואם יבקשו מעט יותר, האם לא שווה לנו לשלם על ערכים כמו - צדקה, עזרה לידיד, שמירת העיניים ועוד.

ושמעתי מאחד מגדולי הרבנים שהעיד באופן אישי כי הוא זוכה להסתייע בשירותיהם של בעלי מלאכה מאנ"ש, והוא מרוצה ונהנה מאד, הן מטיב העבודה, הן מהיחס והשירות. וכן שמעתי מכמה וכמה יהודים מאנ"ש שאף הם ב"ה זכו לנהוג כך והם שבעי רצון מאד מהתמורה ומהעבודה.

הבה נשים על לב לעבוד עם יהודים מאנ"ש. באותה פעולה אנו מקיימים מצות 'והחזקת בו' בהידור רב, נהנים מיחסם ומהתנהגותם, וגם חוסכים הרבה מהוצאות קופות הצדקה והחסד, ומפרנסים את אחינו בכבוד. מה גם שכבוד השבת הוא ערך שראוי לכבדו ולרוממו, וכשמזמינים שירות אצל יהודי חרדי יכולים להיות רגועים שלא נותנים יד וכתף למחללי ורומסי כבוד השבת. נכון הדבר כמובן גם כשמזמינים הסעה, להזדקק רק לחברות שמחזיקות רק נהגים אנ"ש השמורים מהכלים הטמאים שכולם כמובן גם שומרי שבת. כך גם נדע בבטחה, כי איננו נותנים יד ולא מסייעים בכספנו לשונאינו ואויבינו, רודפי עולם התורה (אם במעש או בשתיקה).

סיפר הרה"ג ר' דוד פרנקל ז"ל כי מרן **החזון איש** זצ"ל שלח אותו לקנות תרופות עבורו, ואמר לו ללכת לבית מרקחת פלוני רחוק, למרות שהיה בנמצא גם בית מרקחת קרוב, בהטעימו לו, הרוקח ההוא שומר שבת, ורצוני לקנות אצלו כדי לחזק ידי שומרי שבת. שאל ר' דוד את החזו"א: הלא מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה (ביצה טז.) ולמה לטרוח למרחוק בזמן שגם אם לא יקנה אצלו אחד יקנה אחר, מהי התועלת בזה?

השיבו החזון איש: בוודאי זו היא חובתו שלו, של אותו רוקח, להאמין שמזונותיו קצובין לו, ולא תועיל שום חריצות יתר להגדיל הכנסותיו. אבל לאידך גיסא, חובת הזולת הוא, לדאוג לכך ולפרנס שומרי שבת ולתמוך את ידיהם, ולקיים בהם את המקרא 'או קנה מיד עמיתך'. הוסיף החזו"א ואמר: מצוה זו שייכת אף כשעולה יותר כסף, וכן אף שהוא טורח יותר ללכת לשם, אף אם אורך זמן רב יותר, ואף אם האיכות אינה כל כך טובה. (זכור לדוד חלק א' עמ' שע"א).

העולה לדינא:

א. מצוה מן התורה לקנות אצל יהודים שומרי תורה ומצוות ולתמוך באופן זה בפרנסתם, וכל הנוהג כן זוכה גם לקיים מצות צדקה בדרגה הגבוהה ביותר.

ב. מלבד מצוות צדקה יש כאן גם מצות גמילות חסדים, שגם היא מצוה מן התורה בפני עצמה.

ג. כשיש שניים שמספקים את אותו שירות או מוכרים את אותו המוצר, חובה להזדקק לשירותי השומר תורה ומצוות ולא לשני - שאינו שומר תומ"צ או נכרי.

ד. כשיש שניים שהם שומרי מצוות, יש לבכר את מי שיודעים בו שהוא שמור כראוי מהכלים שנאסרו ע"י כל גדולי ישראל.

ה. גם אם זה שאינו בגדר 'אחיך' זול יותר מהשני, או קרוב יותר, או נותן שירות או מוצר טוב יותר, עדיין מצוה היא להעדיף את זה ששומר תורה ומצוות.

ו. אף כשמזמינים הסעה, מצוה וחובה להזמין נהג שומר תורה ומצוות שמקפיד על קלה כבחמורה, שומר שבת מחללו ושמור כראוי מהכלים האסורים.

ז. אם אין באפשרות מי שצריך את השירות או המוצר לעמוד במחיר שדורש המוכר שומר תומ"צ לעומת השני, אין חיוב לקחת את היקר. וכשיש לו יכולת לשלם את המחיר הנדרש אבל יש הפרש גדול בין שתי ההצעות, ראוי לעשות שאלת חכם [-כי יתכן שיש צדדים להקל במקרים מסויימים, אך הדבר תלוי לפי ראות עיני המורה הוראה].

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

לשאלות בהלכה:
rav@abiryaakov.com | שלוחה 8 02-803-9999

לתגובות:
9917936@gmail.com